

bavné (1860–61, s A. Majerem a F. J. Řezáčem); *kalendář*: Kobrův Kalendář Posla z Prahy (an.); *knižnici*: Bibliotéka historická (běh první, 1861–64, 10 sv.); *dílo*: Názorný atlas k Slovníku naučnému 1–4 (1865–71, s. F. L. Riegreml). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Školní atlas všech dílů světa (1854); Spisy Jana Kollára (1862–63, 4 sv.); Sebrané spisy Karla Havlíčka Borovského (1870, 1 sv., nedokonč.). ■

LITERATURA: P. Křivský: V. Z. (1825–1875). Literární pozůstalost (LA PNP 1974) + V. V. Z. (1858–1892). Literární pozůstalost (LA PNP 1974); sb. V. Z. (1825–1875) (Havl. Borová 2005; přisp. R. Brukner, J. Janáčková, V. Liška, L. Macek, E. Ryšavá, Z. Zborovská). ■ J. V. Frič in Příloha k Obzoru (1855); J. J. (Jireček): ref. De religionis christianae in Bohemia principiis, Slovenské noviny (Vídeň) 1955, příl. Světozor, č. 102; J. Neruda: ref. K. J. Erben, Obrazy života 1859, s. 198 + (Δ) ref. J. Kollár, Čas 1861, s. 286, oboje → Spisy sv. 11 (Literatura 1, 1957, s. 116 a 272); an.: ref. Naučný slovník, Kritická příl. k NL 1864, s. 263, 333; an.: V. Z., Světozor 1871, s. 378; *x*x; ref. Karel Havlíček Borovský, NL 27. 4. 1872; ● ref. Život Josefa Jungmanna: Gb. (J. Gebauer), LF 1874, s. 317; K. Tieftrunk, Osvěta 1875, s. 51; r. (J. Emmler), ČCM 1878, s. 303 ●; ● nekrology: an., NL 6. 4. 1875; an., Mor. orlice 8. a 10. 4. 1875; an., Světozor 1875, s. 176; V. Vlček, Osvěta 1875, s. 398 ●; J. L. Turnovský: Památce V. Z., Zlatá Praha 1886, s. 545; Kl.: V. Z. Pamětní lístek k slavnosti v Borové, Světozor 1886, s. 542, 555; K. Tieftrunk: Vzpomínka na V. Z., Osvěta 1886, s. 821; L. Dolanský: V. V. Z., in Vzpomínky na paměť třicetileté činnosti Umělecké besedy 1863–1893 (1894, s. 153); B. Augustinová: V. Z., Osvěta 1905, s. 765 a pokr., 1906, s. 289 a pokr.; T.: Dne 27. srpna bylo devadesát let... (s úryvky z koresp.), Zvon 15, 1914/15, s. 687; F. Tichý in V. Z.: Život Josefa Jungmanna (1915, s. 347); -t.: ref. Život Josefa Jungmanna, Akademie 20, 1915/16, s. 91; J. Zubatý: V. Z., Památník k 60. ročníci založení Městské střední školy na Malé Straně v Praze a z ní vzešlých ústavů (1926, s. 15); A. Krajíc: V. Z. u německobrodských premonstrátů, sb. 200 let gymnázia v Německém Brodě (1935, s. 162); in A. Hajn: Národ o Havlíčkovi (1936, s. 322); Řeč JUDr. J. Strakatého při odhalení desky V. Z. v Borové dne 1. srpna 1886); P. Zedník: V. Z. (1825–1875), Havlíčkobrodsko, sv. 2, 1990, s. 12; F. Kutnar, J. Marek in Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví (1997, s. 340).

sm

Václav Vladimír **Zelený**
viz in Václav **Zelený**

Alois Zelinka

Působnost 1912–1946

Regionální nakladatelství divadelních her, drobných divadelních textů a hudebnin v Mariánských Horách (Ostrava), po 1920 krátce nakladatelství a distribuce spisů F. Sokola Tůmy; knihkupectví.

Nakladatelství rozvinul při svém knihkupectví Alois Z. (* 10. 12. 1883 Miňůvky u Kroměříže). Byl synem rolníka. Absolvoval 3 ročníky měšťanky a vyučil se knihkupcem u V. Povondry v Kroměříži, pak působil v knihkupectvích v Těšíně, Hodoníně a v Mor. Ostravě. Koncem 1910 se osamostatnil a převzal v Mariánských Horách u Mor. Ostravy (od 1921 její součást) skomírající knihkupectví a papírnictví, které ve snaze profesionálně zakotvit vydávání vlastních děl otevřel 1903 pod svým občanským jménem spisovatel, novinář a herec F. Sokol Tůma. Z. získal 1911 vlastní koncesi a 1912 zahájil nakladatelskou činnost. Zřizoval knihkupecké filiálky v různých částech ostravské aglomerace a 1926 přenesl hlavní závod do Přívozké ul. v tehdejší Mor. Ostravě. Sužován vleklou nemocí zápasil stále s finančními potížemi, které ochromovaly jeho nakladatelské aktivity. Po soudním vyrovnání 1924 nakladatelství výrazně utlumil (poslední knihu vydal 1946) a omezil se na knihkupectví (působilo do 1949).

Z. okolo nakladatelství soustředil okruh pedagogů, regionálních umělců a kulturních pracovníků, podporujících národní hnutí ve Slezsku, na Opavsku a Těšínsku (kromě vlastní produkce distribuoval mj. aktuální letáky a brožury středoškolského profesora A. E. Vaška). Kmenová knihnice *Zelinkův divadelní ochotník* (1913–31, 31 sv.) vycházela z potřeb rozvíjejícího se českého divadelního života na Ostravsku. Po 1919 se zprvu opírala o dramaturgii profesionálního českého divadla v Ostravě, později se zaměřila na nenáročný ochotnický repertoár. Po populárních operetách katolického kněze a regionálního publicisty M. Horského (vl. jm. A. Zamazal) s hudbou E. Marhuly do ní nakladatel zařadil nové hry F. Sokola Tůmy i zbytky nákladu jeho starších titulů, tvorbu regionálních divadelníků (V. Cigánek pod pseud. Antonín Starý, A. Kantor, J. Loriš, A. Opěla), původní frašky a veselohry (J. Balda, F. Bartoš, F. Lašek, P. R. Mařík, L. Mrázek pod pseud. L. Loučenský, S. J. Sousedík) a překlady německých komedií v úpravě diva-

Zelinka

delního ředitele K. F. Štětky. Několik čísel knižnice obsadily tituly převzaté od jiných nakladatelů, později i separáty z vlastní předchozí produkce. Žánrově blízkou knižnici drobných tisků *Zelinkovy sólové výstupy* (1921–22, 22 sv.) autoricky vyplnil V. Cigánek (pseud. A. Starý) s jedinou výjimkou (B. Vlček pod pseud. Lupulus); obdobná edice *Zelinkových kabaretních písniček* č. ... (1922, 2 č.) se již nerozvinula. Knižnici levných brožur pro děti *Světové pohádky* (1921, 13 seš.) redigoval a texty s převahou orientálních námětů do unifikované podoby upravoval učitel a regionální kulturní pracovník R. Eliáš. Některé z vydaných obchodních příruček soustředila *Knihovna pro průmysl a obchod* (1912, 2 sv.). 1921 převzal Z. do prodeje knihy z vlastního nákladu F. Sokola Tůmy (včetně právě vydaného románu *Celibát*) a zahájil jeho Sebrané spisy. Po románových cyklech *Na kresách, Lapači* a *V září milionů* (13 sv., 1921–22) ještě pod novým názvem *Divadelní hry 1* (sv. 14, 1922) spojil do konvolutu čtyři hry z edice *Zelinkův divadelní ochotník*. Chudou grafickou úpravu *Spisů* oživily jen obálky V. Čutty a regionálního malíře L. Uhlíře. Když další vydávání ochromily finanční potíže nakladatele, pokračovalo v něm pražské nakladatelství Mladé proudy romány *Na šachtě* a *Pan závodní* (Sebraných spisů F. Sokola Tůmy sv. 14–19, 1924–25), navazující v číslování na románové svazky Z. nákladu. – Výraznou složku produkce tvořily hudebniny (firma se často prezentovala jako „hudební nakladatelství“), zejména skladby skladatele, pedagoga, ředitele kůru a varhanní školy Matice školské v Mariánských Horách E. Marhuly. Úzce regionální význam přesáhl jediný tehdejší hudební časopis na Moravě a ve Slezsku *Hudební obzor*; vycházel 1913–14 (roč. 1–2) a v jeho redakci se střídali K. Budík a E. Marhula. Po obnovení 1921 (roč. 3) v Marhulově redakci časopis zvýraznil zájem o divadlo a 1922 (roč. 4) zvětšil rozsah a změnil název na *Hudební a divadelní obzor*. Příspěvky k obecným otázkám i regionální problematice divadla a dramatu v něm publikoval kromě odpovědných redaktorů divadelní rubriky (postupně V. Martínek, F. Sokol Tůma a A. V. Václavek) i B. Vlček. Opožděné vydání posledního čísla 4. ročníku 20. 1. 1923 signalizovalo zánik časopisu i propukající finanční krizi nakladatelství.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: Zelinkův divadelní ochotník (1913–31); Světové pohádky

(1921); Zelinkovy sólové výstupy (1921–22); Zelinkových kabaretních písniček č. ... (1922). – *Ostatní*: *Knihovna pro průmysl a obchod* (1912). ■ **SOUBORNÉ VYDÁNÍ**. *Český autor*: F. Sokol Tůma. ■ **Z DALŠÍ PRODUKCE**. *Původní práce*: Marhulův koledníček (b. d., 1921, zpěvník); F. Sokol Tůma: Situační přehled dějiště románu ze života ostravských židů *V září milionů* (1922); K. Krolmus: *Epištoly politické* (b. d., 1930); I. Spáčil: *Pozdní květy* (1946). ■ **PERIODIKA**: *Hudební obzor* (1913–14, 1921), pokr. *Hudební a divadelní obzor* (1922). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih, divadelních her, hudebnin a publikací (1923). ■ **LITERATURA**: Ba. (F. J. Balatka): *Kol. Alois Z. ...*, *Knihkupec a nakladatel 1943*, s. 197; V. Martínek in *František Sokol Tůma* (1957, s. 54).

az

Vojtěch Zelinka

* 8. 9. 1890 *Praha*

† 5. 4. 1963 *Praha*

Literární historik a kritik, klasický filolog a popularizátor antiky, beletrizující starověké látky v prózách pro mládež, autor středoškolských učebnic a výborů četby, editor; hudební teoretik a publicista.

Syn hudebního skladatele J. E. Zelinky (1856–1935). V Praze studoval na gymnáziu a po maturitě 1909 klasickou filologii, češtinu a hudební teorii na filoz. fakultě. Po skončení vysokoškolského studia učil 1914–50 tyto předměty na pražských středních školách, od 1920 na gymnáziu v Křemencově ul.

Literárněhistorickou práci Z. začal drobnými monografiemi významných českých básníků (*Jaroslav Vrchlický*, *Otokar Březina*, *Antonín Sova*). Od nich přešel k obsáhlým syntetickým pedagogickým pracím. První z nich jsou *Dějiny literatury české pro školy obchodní*, téměř současně s nimi vydal (za spolupráce G. Pallase) *Obrazové dějiny literatury české*, které jsou největší Z. prací. V nich zachytil celou českou literaturu od počátku až do doby vydání knihy. V textové části *Dějin* se v mnohém opřel o názory J. Vlčka a A. Nováka, ale jejich soudy velmi zestručnil. Přínosná je obrazová část *Dějin*, do které Z. svedl neobyčejné množství obrázků, především fotografií autorů, titulních stránek knih a časopisů, snímků rodných míst atd. *Dějiny* jsou doplněny *Dodatkem*, obsahujícím výklad techniky básnické práce a otázek vztahu literatury a výtvarného umění. K nim je

možno přiřadit teoretickou příručku *Uvedení do literatury s ukázkami pro střední školy*. Soustavně Z. tiskl literární referáty (Zlatá Praha, Střední škola, Zvon aj.). Z klasické filologie jako Z. hlavního učebního oboru vycházela i jeho aktivita v přípravě učebních pomůcek (Latinská maturitní čítanka, Výbor latinské četby) i v širší popularizaci antické kultury, jíž věnoval nejvíce úsilí. Jednotlivé Z. knížky (např. *Z dávnověku, Pradávným světem krokem i letem, Svět řeckých bájí*) seznamovaly se starověkými mýty a s historickými i literárněhistorickými fakty přitažlivou formou vyprávění, navazováním dialogu se čtenářem i volnější fabulací; svého času byly oblíbeny a vycházely v dalších přepracovaných vydáních. – V duchu rodinné tradice se Z. věnoval i hudbě a zpěvu. Napsal sice pouze jedinou knihu tohoto oboru, monografii *Bedřich Smetana*, pilně však přispíval do různých časopisů speciálních i literárních články o hudbě a zpěvu. Zvláštní pozornost věnoval zhudebnění básnického textu a sborové reprodukci, mnoho kritických poznámek věnoval sborům Foerstrovyým, Sukovým a Novákovým.

ŠIFRY: vz, VZ, vz., VZ., -vz-, Vz., V. Z., Zel. (Malý čtenář), Zka. (Naše zprávy). ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (Olomouc 1923–24, 1929); Čes. osvěta (1925–27); Čes. slovo (1925, 1927–28); Čin (1932); Dělnická osvěta (1922–23); sb. Deset let pražského pěveckého sboru Smetana (1921); Hovory Sfinx; Hudba a škola; Hudební revue; Hudební výchova; Lid. noviny (1929, 1940–44); Lit. noviny (1930–31); Lit. rozhledy (1924–27); Lumír (1935–39); Malý čtenář (1931–32); Nár. a Stavovské divadlo; Naše kniha; Naše zprávy (1941); Osvětové rozhledy (1926); Panoráma (1940); Rozpravy Aventina (1925–27); Samostatnost 1928); Sborník Masarykova stát. reál. gymnázia v Praze II., Křemencova ul., 1871–1946 (1948); Střední škola (1925–26, 1941); Úhor (1927, 1930–34); Úsvit; Věstník pěvecký a hudební; Zlatá Praha (1919–24, 1929; mj. 1924 smetanovské číslo); Zlatý máj (1959); Zvon (1923–41; pravidelný lit. ref., též BB). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře, umění a jazyce*: Jaroslav Vrchlický (portrét s ukázkami z díla, 1922); Otokar Březina (portrét s ukázkami z díla, 1923); Antonín Sova (portrét, b. d., 1924); Bedřich Smetana (monografie, 1924); Dějiny literatury české pro školy obchodní (1926, s G. Pallasem); *Obrazové dějiny literatury české 1, 2* (1926, s G. Pallasem); *Uvedení do literatury s ukázkami pro střední školy* (lit. teoretická příručka, 1927); *Latinsko-český slovník* (1957, s jinými). – *Převyprávění antických látek* (PP pro ml.); *Z dávnověku* (1929); *Báje jižního moře* (1936); *Pradávným světem krokem i letem* (1938; 1949 přeprac. a rozšíř.

vyd. s tit. Starověkem); *Svět řeckých bájí* (1940); *Z dávných věků* (1947, spol. vyd. knih *Z dávnověku a Svět řeckých bájí*). ■ REDIGOVAL *sborníky*: *Deset let pražského pěveckého sboru Smetana* (1921, s J. Štěrbou), *Sborník Masarykova stát. reál. gymnázia v Praze II., Křemencova ul., 1871–1946* (1948, s jinými); *knížnici*: *Vybraná díla. Knihy české souvislé školní četby s poznámkami* (1924–30). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: O. Březina, A. Sova: *Výbor z literatury* (1923); J. Neruda: *Písně kosmické* (1924); *Nová legenda zlatá 1, 2* (1927, 1928, s A. Dolenským, G. Pallasem, F. Šimkem); B. M. Kulda: *Moravské národní pohádky* (1928); L. Klíma: *Slavná Nemesis* (1932, v tiráži s tit. *Slavná Nemesis a jiné příběhy*); *Latinská maturitní čítanka 1, 2* (1933, 1939, s K. Ohnesorgem); *Česká maturitní čítanka* (1935); *Svět pohádek* (1935); *Výbor latinské četby* (1952, s jinými). ■

LITERATURA: ● ref. Otokar Březina: J. V. Sedlák, *Kritika* 1924, s. 39; Soukup (F. A. Soukup), *Úhor* 1924, s. 60; J. Groulík, *ČMF* 11, 1924/25, s. 301 ●; ● ref. *Obrazové dějiny...*: drb. (J. Borecký), *Zvon* 26, 1925/26, s. 559; Š. J. (Jež), *Lumír* 53, 1926/27, s. 273; F. Šimek, *Střední škola* 7, 1926/27, s. 80; J. V. Sedlák, *Naše věda* 8, 1926/27, s. 210 ●; ● ref. *Uvedení do literatury...*: J. V. Sedlák, *Naše věda* 9, 1927/28, s. 209; V. Jiráč, *ČMF* 16, 1929/30, s. 70 ●; A. Novák: ref. *Z dávnověku*, *LidN* 14. 12. 1929; Ohg. (K. Ohnesorg): ref. *Báje jižního moře*, *Střední škola* 17, 1936/37, s. 335; ● k padesátinám: an., *Naše zprávy* 1940, č. 72; -bt-k (V. Brtník), *Zvon* 41, 1940/41, s. 55 ●; O. Pospíšil: ref. *Svět řeckých bájí*, *Úhor* 1941, s. 19; zz: ref. *Z dávných věků*, *NÓ* 3. 12. 1947; J. Hora: *In memoriam V. Z.*, *Zprávy Jednoty klasických filologů* 1963, s. 105; P. Holman: *Dva Březinovy dopisy V. Zelinkovi* (s úryvky Z. dopisů z 1923–24), *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* 1987, s. 111, k tomu dodatek (šifra -Pk-) tamtéž 1988, s. 60.

vf

Adolf Zeman

* 24. 1. 1882 *Praha*

† 8. 7. 1952 *Praha*

Autor reportáží a reportážních románů s převážně legionářskou tematikou; publicista a dramatik.

Absolvoval reálné gymnázium v Křemencově ul. v Praze (mat. 1901). Během studia na pražské filoz. fakultě se spřátelil s mladými literáty kolem J. Mahena, R. Haška a K. H. Hilara (1903 s nimi a s dalšími spoluzaložil literární spolek Syrix), 1902–03 vydával a redigoval *Letáky*, blízké jejich generačnímu usilování. Od ukončení vysoké školy se věnoval žurnalistice. 1907 nastoupil do redakce *Dne*, listu spo-

jeného s mladočeskou skupinou K. Kramáře; poté, co zakoupila prostřednictvím jí řízené Pražské akciové tiskárny Grégrovy Nár. listy, přešel Z. 1910 do redakce Pražských novin. Současně 1912–13 vydával a redigoval časopis Zrcadlo světa. Po vypuknutí světové války musel narukovat, 1915 se dostal do ruského zajetí a odtud do formujících se českosl. legií (sloužil u artilerie). Jako legionář procestoval celé Rusko, působil v redakci Čechoslovana v Kyjevě, na přelomu 1919–20 byl pomocníkem náčelníka historického oddělení štábu armády v Irkutsku. Tam se velmi intenzivně zabýval studiem historie a způsobu života sibiřských Burjatů, byl přijat za člena Východosibiřské zeměpisné společnosti. Domů se vrátil 1920 jako nadporučík legií a nastoupil zpátky do Pražských novin, v nichž setrval do jejich zastavení koncem 1938, kdy odešel jako šéfredaktor a rada tiskového odboru do výslužby. Během války nemohl publikovat a jeho knihy byly staženy z distribuce i z veřejných knihoven.

Debutoval povytce knižní, expresivně laděnou veršovanou scénou z biblických dějin *Máří Magdalská*, jejíž závěr musel po konfiskaci prvního vydání zcela změnit. K literární tvorbě se vrátil až po mnohaleté odmlce reportážní knihou *Československá Odyssea*, v níž se osobní postřehy z cesty legionářů lodí z Vladivostoku do vlasti mísily s analýzou a hodnocením politické situace v Rusku a s četnými historicko-geografickými exkursy. Osudy českosl. legií (jejich zrod z ducha sokolských ideálů, obrat proti ruským bolševikům a vítěznou pouť Sibiří, ale také jejich postupný rozvrat a vnitřní bolševizaci, vzrůstající beznaděj a zklamání ruskou demokracií i spojenci, konflikty s vlastním vedením i s rozkládající se bílou armádou) líčí Z. v jednom z prvních dobových legionářských románů *Vasil Innokentějevič* a především v široce koncipované trilogii *Mrtvá baterie*, v románech *Plukovník Švec* a *Zborov* (též jako stejnojmenná divadelní hra), jež však nejsou prosty určité patetičnosti, proklamativnosti a sentimentu. Věren svému novinářskému naturelu tíhl Z. i v próze k reportážnímu, dokumentárnímu stylu a k faktografii, před volnou fabulací upřednostňoval prostý popis, interpretaci a komentáře událostí doplňované o autenticky znějící rozhovory. Velký prostor věnoval složitému politickému postavení a pozadí působení legií v Rusku i srážkám jejich

jednotlivých frakcí. Romány o vzniku a působení českosl. legií v Itálii (*Doss Alto*) a ve Francii, kde se z českých dobrovolníků utvořila v rámci cizinecké legie setnina Nazdar (*Hrdinové od Arrasu*), vycházely ze studia dokumentů a ze vzpomínek přímých účastníků. Tématu národně osvobozenického boje, tentokrát odporu italské iredenty proti nadvládě Rakouska v jižním Tyrolsku, jejímž střediskem byl Trident, se Z. věnoval také v romantickém milostném příběhu odehrávajícím se na pozadí politických událostí (*Mračna*) a v nedokončené trilogii Bouře, jejíž druhý díl (*Veliká hra*) zachycoval kromě válečných událostí na italské frontě i formování českosl. legií pod vedením později popraveného sokolského činovníka J. Čapka. V reportáži *Československá Golgota* evokoval pohnuté období let 1938–39 a na základě dokumentů, novinových zpráv i své vlastní zkušenosti se pokusil odhalit příčiny a okolnosti mnichovských událostí. Romanticko-dobrodružný legendární příběh *Hrdina Agačín* vycházel z etnografického studia života zabajkalských Burjatů. Z. je rovněž autorem dvou konvenčních, dějově komplikovaných společenských románů se silným sociálním podtextem, v nichž se zabýval podvodnými obchody s pozemky určenými k výstavbě chudinské kolonie (*Tonča Madonna*) a osudy lidí v době hospodářské krize (*Rudé Vánoce*).

ŠIFRA: A. Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1920–21); sb. Cestami odboje 1–5 (1926–29); Den (od 1907); Legie; Letáky (1902–03); Národ (1933); Nár. listy (1906–07); Nár. osvobození (1925–26, 1931); Pražské noviny (od 1910); Rozkvět; Sborník Masarykova reálného gymnázia v Praze II (1946); Světozor; Tribuna (1921); Venkov (1908, 1925, 1930–33); Zrcadlo světa (1912–13). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Máří Magdalská (D 1903, 1. vyd. konfiskováno); Československá Odyssea (Rp 1920); Sibiřské obrázky (P 1922, část knihy obsažena v RR Vasil Innokentějevič a Osvoboditelé); Vasil Innokentějevič (R 1922; 1932 upr. vyd. s tit. Bílý kapitán); Mračna (R 1926, v tiráži 1927); Tonča Madonna 1, 2 (R 1930); Osvoboditelé (R 1931, 1. d. trilogie Mrtvá baterie); Sirotní (R 1932, 2. d. trilogie); Rudé Vánoce (R 1932); Proklatci (R 1933, 3. d. trilogie); Plukovník Švec (R b. d., 1933); Piráti svobody (R 1935, 1. d. nedokonč. trilogie Bouře); Veliká hra (R 1936, 2. d. nedokonč. trilogie); Hrdina Agačín (P 1936); Zborov (R 1936, 1. d. trilogie Tři bitvy); Zborov (D 1937, i prem.); Hrdinové od Arrasu (R 1938, 2. d. trilogie); Doss Alto (R 1938, 3. d. trilogie); Nepřítel se nelekal (P pro ml., 1938); Československá Golgota (Rp 1947). – *Ostatní práce*: V kraji šamanů a lámů (etno-

grafická studie, 1923). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Letáky (1903), Zrcadlo světa (1912–13); *sborník*: Cestami odboje 1–5 (1926–29). ■

LITERATURA: ● ref. Československá Odyssea: Sb., Osvěta 1920, s. 640; -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 538; -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 334; J. P. (Pešek), Střední škola 1921, s. 91; G. P. (Pallas), Zlatá Praha 1921, s. 22 ●; J. H. (Hora): ref. Sibiřské obrázky, RP 9. 4. 1922; K. (F. V. Krejčí): ref. Vasil Innokentějevič, PL 24. 12. 1922; J. O. Novotný: ref. Mračna, Cesta 9, 1926/27, s. 554; G. (F. Götz): ref. Osvooboditelé, NO 1. 11. 1931; ● ref. Sirotcí: J. F. (Folprecht), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 320; V. Brtník, Venkov 8. 10. 1932 ●; ● k padesátinám: an., LitN 1932, č. 1; B. Foit, Naše kniha 1932, s. 44; an., Světozor 1932, s. 140 ●; V. Brtník: ref. Bílý kapitán, Venkov 7. 6. 1932; F. K. (Křelina): ref. Rudé Vánoce, Venkov 30. 11. 1932; ● ref. Proklatci: N. (B. Novák), Čin 4, 1932/33, s. 1008; jh. (J. Hora), Čes. slovo 14. 5. 1933 ●; ● ref. Plukovník Švec: V. Cháb, NO 18. 1. 1934; V. Brtník, Venkov 22. 3. 1934; vbk. (V. Běhounek), PL 5. 6. 1934; J. Šnobl, Rozhledy 1934, s. 78 ●; ● ref. Piráti svobody: M. N. (Novotný), LidN 1. 4. 1935; V. Brtník, Venkov 3. 8. 1935; j. t. (J. Taufer), Index 1935, s. 34 ●; B. Polan: Glosa k novým románům o legionářích, Rozhledy 1935, s. 257; ● ref. Hrdina Agačín: -btk- (V. Brtník), Zvon 36, 1935/36, s. 584; Benj. J. (Jedlička), LidN 26. 10. 1936 ●; ● ref. Veliká hra: J. Strnadel, Čin 1936, s. 231; Mk. (L. Maršiček), Rozhledy 1936, s. 155; V. T. (Tichý), Dělnická osvěta 1936, s. 214 ●; ● ref. Zborov (hra): A. Sk. (Skála), Rozhledy 1937, s. 211; -vn-, RP 26. 6. 1937 ●; drb. (J. Borecký): ref. Hrdinové od Arrasu, Zvon 38, 1937/38, s. 603 + ref. Doss Alto, tamtéž, s. 713; an.: Jubileum legionářského spisovatele, NO 24. 1. 1947; ● ref. Československá Golgota: F. Šimek, Obrana lidu 3. 6. 1947; vop (J. Vopařil), NO 17. 7. 1947; Brk (F. Buriánek), Zeměd. noviny 11. 9. 1947 ●; H. Mikulová: Sibiř, Tvar 2002, č. 1.

mv

František Antonín Zeman

* 4. 5. 1838 *Kaliště* u Kostelce nad Černými lesy
† 24. 6. 1916 *Praha*

Autor próz pro děti a mládež s výrazným mravoučným a vlasteneckým zaměřením, pořadatel beletristických výborů a účelových edic pro mládež, publicista, pedagogický i veřejný pracovník.

Navštěvoval obecnou školu v Ondřejově, kde získal základy literárního a hudebního vzdělání. Jako nadaný žák byl poslán na českou vzorní hlavní školu v Praze, tam také s vyznamenáním absolvoval českou nižší reálku. 1856–58 navštěvoval dvouletý ústav ku vzdělání učitelů (získal vysvědčení pro školy obecné), v kruhu

vlastenců se zabýval českým jazykem, zejména slohem a začal též publikovat. Během studií cestoval po severních Čechách, Sasku a Lužici a byl soukromým učitelem syna nadšeného vlastence J. Wetta na jeho statku v Kunraticích u Prahy; v jeho knihovně se seznamoval s českou literaturou. 1858–68 byl podučitelem v Libni, kde rozvinul širokou aktivitu ve škole i ve veřejném životě obce (patřil k spoluzakladatelům čtenářsko-divadelního a zpěváckého spolku, k organizátorům osvětových besed a společenských akcí). 1867 složil zkoušku pro hlavní školy, 1868 byl zvolen podučitelem při obecné škole u Maltánů v Praze, 1873 se tam stal učitelem, 1888 řídícím učitelem, od 1894 byl ředitelem měšťanské školy na Malé Straně. Do důchodu odešel 1899. Soustředil se především na oblast výchovy a vzdělávání mládeže: 1879 založil žákovskou knihovnu v Ondřejově, 1881 při škole Ústřední matice školské v Prachaticích, byl předsedou literárního odboru Pedagogické jednoty v Praze, členem výboru, pak dlouholetým starostou Dědictví Komenského a Matice Komenského, spolupracoval s F. J. Zoubkem na Pedagogické encyklopedii, patřil ke stálému okruhu přispěvatelů časopisů zaměřených na děti a mládež (mj. od 1869 byl v redakčním výboru Budečské zahrady, posléze jejím redaktorem), přičinil se o vydávání Pedagogické bibliotéky a Čes. spisů pro mládež, inicioval a s M. Weinfurtem řídil Novou knihovnu pro mládež, psal texty do písanek a učebních sešitů, propagoval zásady pedagogické práce a dílo svých kolegů též na přednáškách a v dalším spolkovém životě.

Z. drobné prózy (*Blahé chvíle*, *Chudobky*, *Práci k blaženosti* aj.) se vyznačují silným didaktickým akcentem, jenž se (nezřídka v podobě rad a výstrah) prosazoval v rámci jednoduchých názorných příběhů nabádajících malé čtenáře k pilnosti, poslušnosti a poctivosti, úctě k rodičům, lásce k vlasti a přírodě, ke zbožnosti, soucitu, střídmosti ap. Také jeho povídky čerpající náměty z historie (např. *Jindřich z Lipé*) nabízejí vzory příkladného jednání a více než k poučení směřují k mravnímu nabádání. Z. napsal též několik drobných her pro dětská loutková divadla. Jeho básnická tvorba se omezuje na účelové říkanky určené k deklamacím (Malý krasořečník se Z. předmluvou o recitaci), gratulacím (ve sb. *Kytice z růží a pomněnek*), ale též jako prostředek názorné

výuky (sb. *Obrázky zvířat*). Také v rozsáhlé editorské práci (sbírky bajek, podobenství a pověstí domácích i cizích autorů, výbor a úprava pohádek *Tisíce a jedné noci* *Povídky z Východu* aj.) zdůrazňoval ve výběru i v podobě textu jeho didaktickou názornost a přístupnost; v zájmu jednoznačnosti neváhal texty upravovat a jazyk přizpůsobovat věku dítěte, některé výběry mají proto i tři varianty podle stupně určení. Stejně motivy ho vedly i při úpravách nebeletristických prací pro mládež (zejména Nikolauovy *Obrázky z dějin vlasti... a přírodopisných příruček*). Kromě beletrie publikoval také články výchovně vzdělávací a populárně-naučné, recenze knih pro děti a mládež a životopisné studie (o F. Douchovi, J. K. Hrašem, J. Kořenském, F. Pravdovi aj.). – Podle katalogů měly v nakladatelství A. Storch syn na přelomu 70. a 80. let 19. století vyjít anonymně i další práce přisuzované Z. (výtitky nezjištěny): prózy *Mladost-radost*, *První názor světa* a *Z mladých let*, verše *Potěšení dítek* a *lepirelo* *Obrázky* a *veršičky* pro hodné dětičky.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. A. Hradecký, Fr. A. Hradecký, Fr. Květnický, Jaromír Vladislav Květnický, Jaroslav Květnický, Jar. Vladimír Květnický, Jar. Vlad. Květnický; F. A. Z., Fr. A. Z-n, F. Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Beseda učitelská* (1876–99); *Budečská zahrada* (1870–87); *Jitřenka* (Polička 1904, 1906); *Komenský* (1877); *Květy mládeže* (1894–97, i *Hudební příloha*); sb. *Kytice z růží a pomněnek* (1876, *Zdárné dítky – krásný statek*); *Malý čtenář* (1896–97); *Malý krasořečník 1–3* (1877); *Milé povídky 1–3* (1881, 1883); *Nár. škola* (1864); sb. *Obrázky zvířat* (b. d., 1880); *Paedagogium*; *Posel z Budče* (od 1870); sb. *Pravda v obrazech 1, 2* (1874); *Rozhledy po lidumilství*; *Škola a život* (1858, 1865; 1864 příl. *Štěpnice*); sb. *Štědrovečerní povídky* (b. d., 1897); *Věstník bibliografický*, pokr. *Urbánkův věstník bibliografický* (od 1870); sb. *Violky* (1878); *Zlaté klasy* (1856); *Zpěvník pro školní mládež* (1880). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře* (pro ml.): *Kdo zlé strojí, nech se zlého bojí* (P b. d., 1879, šifra F. Z.); *Jules Gerard*, proslulý *Ivobijce* (P b. d., 1879, pseud. Jaroslav Květnický); *Jindřich z Lipé* (P b. d., 1879, pseud. Jaroslav Květnický); *Fr. Doucha, jak se jeví ve spisech svých pro mládež 2* (1879, pseud. Jaroslav Květnický, životopis s antologií); *Blahé chvíle* (PP 1881, s BB dalších autorů); *První knížka maličkých (slabikář, b. d., 1881, pseud. Jaroslav Květnický)*; *Chudobky* (PP 1882); *Z jara života* (PP 1882); *Krejčí Jehlička* aneb *Kdo snům věří, stín lapá* (D b. d., 1884, pseud. Jaroslav Květnický); *Pestré květy* (PP 1886); *Vůdce loupežníkův* aneb *Jak kdo činí, tak odplatu běře*

(D b. d., 1887, pseud. Jaroslav Květnický); *Rozluštěná hádanka* aneb *Šťastný truhlářský tovaryš* (D b. d., 1888, pseud. Jaroslav Květnický); *Lékař a uhlíř* (D b. d., 1888, pseud. Jaroslav Květnický); *Vystěhovalci* aneb *Mezi divochy a loupežníky* (D b. d., 1890, pseud. Jaroslav Květnický); *Strýc Petr, Teta Marta* (PP b. d., 1890); *Prací k blaženosti* (PP b. d., 1897). – *Překlad*: A. V. Reuss: *Chudoba a bohatství* aneb *S poctivostí nejdál dojdeš* (1876, pseud. Jar. Květnický). – *Ostatní práce*: *Přírodopisný atlas* (b. d., 1881, s M. Weinfurtem); *Názorný přírodopis všech tří říší* (b. d.). ■ REDIGOVANÉ časopisy: *Posel z Budče* (1874), *Věstník bibliografický* (1875), *Budečská zahrada* (1879–89, s M. Weinfurtem); *knížnice*: (*Urbánkova*) *Nová knihovna pro mládež* (1874–1908, převážně s M. Weinfurtem), *Urbánkův divadelní ochotníček pro mládež* (1875, s A. K. Vítákem), *České spisy pro mládež* (1883–1916); *sborníky*: *Kalendář učitelský na rok 1872* (s J. Balcarem), *Kytice. Almanach pro mládež československou 1–8* (1878–93; do sv. 7, 1889, s M. Weinfurtem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. *První sjezd učitelstva československého* (1870, s J. Balcarem); *Pravda v obrazech. Sbírká bajek a podobenství 1, 2* (1874); *Nikolauovy Obrázky z dějin vlasti pro mládež československou* (1874; 1886 rozšíř. vyd. s tit. *Nikolauův Dějepis český v obrazech pro mládež československou*); *F. J. Mošner: Pěstounka čili Způsob vychovávání dítek mimo školu* (1874); *F. J. Svoboda: Zlatodol aneb Zpustlá vesnice obnovená farářem, učitelem a manželkou jeho* (1875); *Urozeného Pána pana Jana z Lobkovic na Hasištejně zpráva a naučení jeho synu Jaroslavovi o tom, co činiti a co nechati a kterak se a pokud v čem zachovati má* (b. d., 1876); *Kytice z růží a pomněnek* (1876); *Fr. Doucha, jak se jeví ve spisech svých pro mládež 1, 2* (1876, 1879); *Malý krasořečník 1–3* (BB b. d., 1877, pro 3 školní stupně); *Violky* (PP dle J. Schwarze a jiných, 1878); *J. V. Houška: Odměna vděčnosti* (b. d., 1878) + *Robinson čili Osudy a dobrodružství anglické rodiny v širých stepích Severní Ameriky zabloudivé* (P b. d., 1892) + *Dvacet měsíců na pustém ostrově* (b. d., 1894); *Zpěvník pro školní mládež* (1880, s J. Drahoradem); *Obrázky zvířat* (b. d., 1880, pseud. Jaroslav Květnický); *Milé povídky 1–3* (1881 a 1883, pro 3 školní stupně, pseud. Jaroslav Květnický); *Povídky z Východu* (b. d., 1882, úprava pohádek *Tisíce a jedné noci* pro ml.); *O dobrodružných cestách kupce Sindbada* (b. d., 1882); *Štědrovečerní povídky* (b. d., 1897); *Š. Bačkora: České báchorky* (b. d., 1898, se Z. doplňky). ■

LITERATURA: J. K-a. (J. Klika): ref. ed. *Malý krasořečník, Beseda učitelská 1877*, s. 184 a 615; J. Soukal: ref. *Fr. Doucha, jak se jeví ve spisech svých...*, *Urbánkův věstník bibliografický 1880*, s. 201; F. M. Vrána: ref. *Blahé chvíle, Lit. listy 1881*, s. 69; V. Kryšpín in *Obraz činnosti literární učitelstva československého za posledních 100 let* (1885); S. Řehák in *F. A. Z.: Pestré květy* (1886); -aue- (H. Pittauer): ref. *Pestré květy, Lit. listy 1886*, s. 324; ● ref: *Strýc Petr*,

Teta Marta: B. Patera, Beseda učitel'ská, 1890, s. 283; J. Rozvaha (J. Koněřza), Lit. listy 12, 1890/91, s. 56 ●; ● ref. ed. Nikolauovy Obrázky z dějin...: an., Beseda učitel'ská 1874, s. 155; an., Světozor 1875, s. 464 ●; F. Pražský: O úpravách F. A. Z., in J. V. Houška: Robinson čili Osudy a dobrodružství anglické rodiny..., Lit. listy 14, 1892/93, s. 310; B. Patera: F. A. Z., Květy mládeže 1896, d. 2, s. 146; ● nekrology: an., Zlatá Praha 16, 1915/16, s. 479; F. V. Vykoukal, Osvěta 1916, s. 576 ●.

jpj

Země

1919–1934

Beletristický časopis zaměřený zvláště na ruskou literaturu.

Podtitul: 1919/20–1921/22 (roč. 1–3) a 1923/24–1932/34 (roč. 5–14) Měsíčník zábavně-poučný; 1922/23 (roč. 4) Časopis zábavně-poučný. – *Redaktor a vydavatel:* S. Minařík, Praha. – *Periodicita:* měsíčník, resp. čtrnáctideník, obvykle nevycházející v červenci a srpnu; 1919/20 (roč. 1) od září do září 12 čísel, dvojčíslo 5–6; 1920/21 (roč. 2) od října do září 12 čísel, dvojčíslo 10–11; 1921/22 (roč. 3) od října do září 10 čísel, trojčíslo 8–10; 1922/23 (roč. 4) od října do října 20 čísel, dvojčíslo 5–6 a 9–10, trojčíslo 15–17 a 18–20; 1923/24 (roč. 5) od října do listopadu 20 čísel, dvojčíslo kromě č. 1 a 2 a trojčíslo 12–14; 1924/25 (roč. 6) od prosince do září 10 čísel, dvojčíslo 7–8, 9–10; 1925/26 (roč. 7) od září do září 12 čísel, dvojčíslo 10–11; 1926/27 (roč. 8) od září do července 10 čísel, dvojčíslo 6–7, 9–10; 1927/28 (roč. 9) od září do července 10 čísel; 1928/29 (roč. 10) od září do června 10 čísel, dvojčíslo 9–10; 1929/30 (roč. 11) od září do května 10 čísel, dvojčíslo 9–10; 1930/31 (roč. 12) od září do června 10 čísel; 1931/32 (roč. 13) od září do června 10 čísel, dvojčíslo 8–9; 1932/34 (roč. 14) od prosince 1932 do června 1934 10 čísel, dvojčíslo 2–3, 9–10, trojčíslo 6–8. – *Přílohy:* od května do září 1921 (od č. 8 do č. 12 roč. 2) *Rarach*; od května 1921 do září 1922 (od č. 8 roč. 2 do č. 10 roč. 3) *Chaloupka*. Měsíčník pro děti.

Vydavatel koncipoval *Z.* jako čtivé a cenově dostupné periodikum, jež mělo kromě uvádění hodnotných ukávek české a světové beletrie propagovat především slovanskou, zvláště ruskou literaturu a zároveň zamýšlelo získat stálý okruh abonentů také pro nakladatelské edice (např. *Knihy Země*, *Květy Země*, *Poučné spisy Země*), příp. románové přílohy časopisu; propagaci sloužilo i několik stran obálky s nakladatelskou a knihkupeckou reklamou a dalšími informacemi, zejména o výhodách Minaříkova

nakladatelství (např. sdružení Přátel Země), o doporučené literatuře atp. Ve 2. polovině 2. roč. byla k *Z.* připojena humoristicko-satirická příloha *Rarach* (původně Minaříkův samostatný časopis), jež posléze splynula s obsahem časopisu (zvláště obrazová část). Od poloviny 2. roč. a ve 3. roč. vycházela též příloha pro děti a mládež *Chaloupka*. Poslední ročník *Z.* vycházel pravidelně do června 1933, poslední dvojčíslo vyšlo s ročním zpožděním.

Z. věnovala soustředěnou pozornost zejména soudobé ruské tvorbě s důrazem na její emigrantskou a nekonformní část, ale publikovala i tvorbu prosovětských autorů, dále se objevovaly ukázky tvorby jiných slovanských autorů (nejčastěji polských, ukrajinských a srbských), v menší míře i autorů francouzských, severovýchodních, angloamerických a jiných; původní tvorba byla zastoupena především poezií a kratšími prózami. Těžiště časopisu spočívalo v próze, nežádka *Z.* otiskovala i rozsáhlejší texty na pokračování (V. Brjusov, F. M. Dostojevskij, I. A. Gončarov, L. Grossman, V. Ivanov, V. G. Korolenko, N. Nikitin, M. K. Pervuchin, W. S. Reymont, A. Tolstoj, L. N. Tolstoj, K. Vaginov aj.). Kromě beletristických rubrik *Verše a Krásná próza* měla *Z.* rubriku *Články*, resp. *Články a jiné* (v rámci ní Kulturní drobnosti a Poznámky, příležitostně ještě *Z* časopisů, *Ze života velkých lidí*, *Čtenářův zápisník*, *Nové knihy*, poněkud neorganicky *Z* přírody), jež přinášela opět zejména stati a eseje spjaté s ruským prostředím, někdy i polemizující s realitou v SSSR, nebo přímo tamní proveniencí (na pokračování *Všeobecné dějiny autorů Teffi*, tj. N. A. Bučinské, O. Dymova, A. Averčenko), poznámky k historii i k soudobému dění, informace o aktuálním dění v SSSR, zprávy o činnosti Československé jednoty, o přednáškách apod. Časopis poskytoval též poučení o životě významných ruských osobností, otiskoval často i rozsáhlé dokumenty deníkového a vzpomínkového rázu (A. G. Dostojevská, N. A. Ostrovská, A. S. Suvorin, S. A. Tolstá aj.) nebo úryvky z korespondence (F. M. Dostojevskij, V. G. Korolenko, E. Krásnohorská, S. Podlipský, I. S. Turgeněv, M. Tyrš, J. Vrchlický). *Obrazovou část* zajišťovali nejčastěji J. Lada, H. Böttinger (i pseud. Dr. Desiderius), *Z.* Kratochvíl, A. Moravec, B. Opatrný, méně též C. Bouda, V. Rada, J. Rambousek, V. H. Brunner (i pseud. J. /Jar./ Studnička), ojedinelé K. Čapek, J. Štursa, K. Vik. Hlavní kreslíři působili též v příloze *Rarach*, kde se jako autoři

Země dobrá...

textové části realizovali především J. Opolský, J. Haussmann (i šifra J. H.), F. Skácelík (i šifra Sk.) a A. Averčenko, méně též F. Balek-Brodský, J. Hruša, Z. Kalista (pseud. Ivan Stý), A. Trýb, Ad. Veselý. V příloze pro děti *Chaloupka* byli tištěni stejní autoři jako v kmenovém časopise, nadto se objevily ukázky klasické literatury pro děti (např. J. de La Fontaine), pohádky a bajky, zejména ruské, srbské, slovenské, i báje severoamerických indiánů; ilustrace obstarával především J. Lada, méně C. Bouda. – Původní *poezii* publikovali: J. M. Augusta, Z. Bár, J. Bednář, V. Bidlo, M. Bílá, V. Bláha, J. Boudyš (psáno Baudyš), R. Broj, F. Bulánek-Dlouhán (podp. F. Dlouhán), A. Černík, V. Daníček, J. Dumin, V. Dyk, L. Dymeš, B. Fučík, F. Gottlieb, J. Haussmann, F. Hemzal, Jar. Hora, Jos. Hora, J. Horník, K. Hradec, J. Hruša, P. Javor, M. Jirko, B. Klička (podp. Běna Klička), V. Krátký, V. K. Krofta, P. Křička, A. Kurz, J. Opolský, J. Ošmera, J. Pelíšek, B. Pflieger, A. M. Píša, F. Podhraský, L. Ptáček, J. V. Rosůlek, J. Rovenský, J. Rožec, H. Sedláček, J. Snopek, A. Sova, I. Suk, J. Šauer, F. Šedivý, J. Šnobl, Z. Šťastná, M. Štěpán, O. Štorch-Marien, K. Toman, F. Unger, B. Václavek, F. Velkoborský, Ad. Veselý, B. Vlček, R. Vojtěchová, K. Vokáč (podp. Karlo a Karo Vokáč), J. Vrchlický, J. Vypel, J. Wolker, F. Zavřel. – Původní *proza*: E. Bass, R. Broj, J. Brožová-Malá, R. Foustka, K. Halman, J. Hašková, J. Haussmann, P. Herben, J. Hruša, Z. Kalista (pseud. Ivan Stý), B. Klička (podp. Běna Klička), J. Lipanský, J. R. Lukeš, J. Mahen, R. Medek, V. Mixa, J. Moulis, J. Opolský, J. Pasovský, L. Ptáček, J. V. Rosůlek, F. Skácelík (i šifra Sk.), J. Šnobl, K. Štorch, O. Štorch-Marien, V. Tille (pseud. V. Říha), A. M. Tilschová, A. Trýb, F. Unger, V. Vančura, F. Velkoborský, M. Veselý, J. Wolker. – *Překládání* byli mj.: A. Achmatovová, G. Apollinaire, A. Averčenko, K. D. Balmont, A. Bělýj, A. Blok, V. Brjusov, I. Bunin, M. Cvetajevová, A. P. Čechov, F. M. Dostojevskij, A. A. Fet, G. Flaubert, Z. Gippiusová, J. W. Goethe, I. A. Gončarov, M. Gorkij, K. Hamsun, H. Heine, V. Ivanov, P. F. Jakubovič-Melšin, F. Jammes, M. Kocjubynskij, J. Kupala, A. I. Kuprin, T. Larsen, D. N. Mamin-Sibirjak, D. S. Merežkovskij, K. Mikszáth, B. Pilňák, I. Poruk, A. S. Puškin, J. Racine, H. Régnier, W. S. Reymont, M. E. Saltykov-Ščedrin, H. Salus, F. Sologub, T. Ševčenko, R. Thákur (jako Tagore), A. Tolstoj, L. N. Tolstoj, W. B. Yeats, B. Zajcev. – *Autory článků*

byli: K. D. Balmont, V. G. Bělinskij, A. Bělýj, N. Berďajev, V. H. Brunner, O. (Knipper) Čechovová, A. Dichtl, A. Fadějev, J. L. Fischer, H. Ford, J. Frejka, Z. Gippiusová, N. V. Gogol, M. Gorkij, J. Havlasa, M. E. Klecandová, F. Krčma, L. Kunte, B. Lovrić, J. Lukeš, K. Makuszynski, R. Malý, V. Mathesius, A. Maurois, R. Medek, N. Melniková-Papoušková, D. S. Merežkovskij, J. Moulis, V. I. Němirovič-Dančenko, T. Polněr, D. Prohaska, A. N. Pypin, V. Rada, D. G. Rossetti, K. S. Stanislavskij, K. Štorch, R. Těsnohlídek, F. Tichý, L. N. Tolstoj, A. Trýb, I. S. Turgeněv, E. Ulrych aj. – Jako *překladaatelé* se uplatnili: O. F. Babler, F. Bíbl, V. Burian, J. Haussmann, R. Hledík, R. Horák, J. Hořejší, M. V. Ježková (pseud. M. Levá), V. A. Jung, F. Klein, A. Koutská, K. Koutský, F. Krčma, P. Křička, J. Kubišta, A. Kurz, L. Mašín, S. Minařík, K. Müller, A. Muťovský (i pseud. Vl. Rovinský a šifry A. Mský, A. Mý, Vl. Rský), V. Nikodem, M. Očadlík, J. Pelíšek, B. Pflieger, S. Rouštecká, K. Rypáček, A. Silva, O. Skála, D. Šístek, J. Teichmann, F. Tichý, J. Tlustý, V. Vendyš, B. Vlček, A. Vypel, J. Vypel, A. Vyskočil, E. Walter, F. Zahradník aj.

LITERATURA: Š. Jež: Jeden z nejhorlivějších překladaatelů..., Cesta 2, 1919/20, s. 812; B. Klička: Učtování s múzami, Pramen 1920, s. 552; O. Štorch-Marien: ref. zahájení 2. roč., Cesta 3, 1920/21, s. 300; J. O. Novotný: ref. zahájení 3. roč. a přílohy Z., Cesta 4, 1921/22, s. 387; O. Štorch-Marien: ref. mj. nakl. politika Z., Cesta 4, 1921/22, s. 548; E. Vachek: Četli jsme..., PL 16. 10. 1924; J. O. Novotný: ref. zahájení 7. roč., Cesta 8, 1925/26, s. 51; If. (I. J. Fischerová): ref. mj. 10. roč., NO 7. 4. 1929.

iz, jip

Země dobrá, to jest země česká

1754

Historicko-publicistický spis obhajující český národ a jazyk v době slábnoucí státoprávní pozice Českého království a dokládající kontinuitu balbínovské vlastenecké ideologie i v době tereziánské.

Neznámý autor prezentoval své dílo, vyšlé v královéhradecké knihtiskárně J. K. Tybély a dedikované Panně Marii a českým patronům a patronkám, jako kompilaci ze starších českých (J. F. Beckovský: Poselkyně starých příběhů českých aneb Kronika česká..., T. Pešina z Čechorodu: Prodromus Moravographiae, to jest Předchůdce Moravopisu... aj.) a cizojazyč-

ných pramenů historické povahy (zvláště polemizuje s dílem habsburského historiografa M. C. Lundorpa *Österreichischer Lorberkranz*, vyd. 1625 pod pseud. Nicolas Bellus), využívaje přitom i četné biblické zdroje (zejména *Knihy makabejské*). Vznik díla ovlivnila napjatá vnitropolitická situace v rakouské monarchii (zejména tzv. války o dědictví rakouské, snad i reminiscence na francouzsko-bavorskou okupaci českých zemí 1741–42) a zrušení České dvorské kanceláře ve Vídni (1749) v rámci centralizačních reforem Marie Terezie, které bylo chápáno jako oslabení státní individuality českých zemí. Podle počtu dochovaných exemplářů i existence kramářského tisku, obsahujícího počáteční kapitoly *Z. d.* a v předmluvě slibujícího pokračování, byla poměrně hojně rozšířena a čtena. Autorství díla zůstává otevřené: podle vlastivědného pracovníka J. Uhlíře jím byl jaroměřský lékař V. Vítek (1726–1773), jehož nákladem byla kniha vytištěna, filolog a literární historik A. Stich ji s jistými výhradami atribuoval benediktýnu J. B. Piterovi, autoru, překladateli a vydavateli náboženských spisů, sběrateli a komentátoru pramenného materiálu k českým dějinám.

Spis podává v 38 kapitolách prostřednictvím montáží historických a biblických citátů politické a církevní dějiny Českého království ve víceméně chronologickém postupu, který bývá kombinován s hlediskem tematickým jednak celými tematicky koncipovanými kapitolami (např. o slavných činech pražských biskupů a arcibiskupů, o stříbrných a zlatých dolech), jednak rozvedenými tendenčními pasážemi o dobrých vlastnostech Čechů (o katolickém pravověří, moudrosti, vzdělanosti mládeže, výkonech v umění, statečnosti, i o xenofobních vztazích k sousedním národům), o bohatství království apod. Celý název knihy *Země dobrá, to jest země česká, do které semeno z dobroty božské hojně vsáté učinilo užitek stý*, je parafází novozákonního podobenství o rozséváči (Lukáš, kap. 8), v textu citacemi mnohokrát opakovaného, variováno a propojovaného s jinými sémantizovanými biblickými úryvky. Autor je zřetelně vztahuje ke třem zásadním motivům díla (národ, zem, koruna) a na pozadí příběhů Starého i Nového zákona předkládá konstruovaný obraz této trojice, vyúsťující v propojení jeho profánní a sakrální roviny; podstatné při tom je, že toto propojení podmiňuje právě používáním české řeči. Charakter

žánru obrany českého jazyka nabývá celá kapitola 35 a závěrečná kapitola přirovnává českou zemi k zemi zaslíbené s nebyvalým zdůrazněním jazyka jako základního znaku národa (postup sám není v české literatuře 18. století ojedinělý, např. autor písňových skladeb T. Kuzník používá téhož přirovnání pro Hanou).

EDICE: *Z. d.*, to jest země česká (1998, ed. I. Kučerová, L. Medová). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 17 217. ■ LITERATURA: M. Kopecký: „*Z. d.*“. Poznámky o jedné linii předobrozenského kronikářství, sb. Příspěvky k starší české literatuře na Moravě 2 (1965, s. 28); J. Uhlíř: Významní rodáci a kulturněhistoričtí pracovníci města Jaroměře, sb. *Minulost Jaroměře 1* (1968, s. 265); M. Toušek (A. Stich): Tři kapitoly o českém baroku 1. K Jiráskovu pojetí českého baroka, *Wiener slavistischer Almanach 8* (1981, s. 228, 242) → *Od Havlíčka k Halasovi* (1996, s. 219, 235); F. Kutnar, J. Marek in *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví* (1997, s. 112); E. Petrů, M. Valášek in ed. *Z. d.*, to jest země česká (1998); ● ref. ed. *Z. d. ...*: A. Stich, *LitN* 1998, č. 50 → *Jazykověda, věc veřejná* (2005, s. 276); T. Havelka, *Acta Comeniana* 13, 1999, s. 293; E. M. (Maur), *ČČH* 1999, s. 412; J. Linka, *LF* 1999, s. 279; R. Lunga, V. Petrbok, *Dějiny a současnost 1999*, č. 5; L. Pavera, sb. *Mezi časy* (2000, s. 182) ●; J. Kolár: *K úvahám o autorství Z. d.*, sb. *Východočeská duchovní a slovesná kultura v 18. století* (1999, s. 223).

vpb

Zemědělské knihkupectví A. Neubert viz A. Neubert

Oldřich Zemek

* 30. 7. 1893 *Tupesy* u Uherského Hradiště
† 24. 10. 1967 *Praha*

Autor epických básní a vzpomínek čerpajících ze zážitků v ruských legiích, drobnějších próz z Japonska a lyrickoepických veršů intimnějšího charakteru.

Pocházel z početné rodiny (6 sourozenců) venkovského učitele. Dětství prožil na Uherskohradištsku: ve Svárově, v Boršicích u Buchlovic a v Blatnici. 1905–09 studoval na gymnáziu, do tercie v Uherském Hradišti, kvartu v Přerově, tam přešel na vyšší zemědělskou školu. Po maturitě (1913) působil jako zemědělský úředník v Doloplažích u Kojetína. Od prosince 1914 byl na haličské frontě, odkud přeběhl v březnu

1915 k Rusům. Byl vězněn v různých zajateckých táborech, 1917 se dostal do českosl. legií, s nimiž projel Ruskem až do Vladivostoku. Cestou onemocněl a léčil se čtyři měsíce v Japonsku, odkud se 1919 vrátil anglickou lodí přes Singapur, Port Said a Neapol do vlasti. Po návratu sloužil jako důstojník českosl. armády (s výjimkou let 2. světové války) v Josefově (dnes Jaroměř), Opavě, Brně a v Praze. V Pražském povstání byl vážně raněn. Do penze odešel 1949 v hodnosti podplukovníka. Od mládí byl literárně činný. Za svého působení v Brně dal (1930) podnět k založení Literárního střediska a zpočátku řídil také jeho časopis Středisko. 1930 podnikl studijní cestu do Slovinska.

Téměř celé Z. literární dílo ovlivnila autopsie, zejména zážitky z 1. světové války a z léčebného pobytu v Japonsku, které námětově vystřídal nevýraznou rodinnou lyriku prvotiny *Z hloubi duše*. Soubory *Hlas krve* a *Bolesti bezejmenných* přinesly převážně konvenční, epické a mírně rétorické verše nesené baladickým tónem s vlasteneckými (protirakouskými a legionářskými) a sociálními motivy. Zároveň v rychlém sledu po sobě Z. vydával prózy inspirované Japonskem, v nichž se pokoušel postihnout, aniž více využíval beletrizace, speci-fičnost životního stylu obyvatel a jejich osudy, drobné všední události, půvaby tamější přírody a lokální kolorit poznaných míst (*Srdce Niponu*, *V zemi samurajů*, *Naděje Tokia*). Něhu a skromnost japonských žen obdivoval v eroticky podbarvených, dějově málo dynamických povídkách *O Juki San* a *Sestra Jaeko* s řadou autobiografických elementů. Do japonerie často vřazoval dokumentární prvky, úryvky z bájí a dějin země. Přínosem pro historiografii legií jsou kronikářsky psané vzpomínky (*Otrocká pouta*, *Světovým požárem*) doplněné medailony významných legionářů. Z. v nich propojil lidskou situaci individua v zajetí, v bojích a při cestě do vlasti s obecně platným poznáním všestranné zaostalosti Ruska, s ideou nezištného přátelství a národního cítění vojáků i s deziluzí navrátilců. V epické nebo lyric-koepické poezii psané ve 30. letech převládají (proti předcházejícím veršům) tlumenější a intimnější tóny vytěžené z cestovních dojmů (*Pod Triglavem*) a z exkursů do historie italských vězňů v Brně (*Špilberské balady*). Poté se v Z. poezii objevily náboženské motivy, ve sbírce *Svatá chudoba* využívající žánru legendy. Nejosobitěji se Z. projevil tam, kde směřo-

val bez básnických klíše k vyjádření osobního prožitku, ať to bylo při sevřenějších elegických meditacích nad zjevem K. H. Máchy (*Harfa na troskách*), s osobitější metaforikou a snahou po melodičnosti a vnitřní kázní, nebo v intimních zpovědích lásky k domovu a ke krajině Beskyd (*Horské sny*), či ve verších inspirovaných hudbou a trýznivými procesy umělecké tvorby (*Mozart na Bertramce*, smetanovský cyklus *Tvůrce a bolest*). – V literatuře je ještě uváděna Z. sbírka Chopinovské akordy (1967), jež však není bibliograficky doložena.

ŠIFRY: o. z., O. Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1942–43); Archa (Olomouc 1933–34); Beseda; Bibliofil (Brno, Uherské Hradiště 1926–30); Čechoslovan (Kyjev 1917); Čes. selka (Brno); Čes. slovo (1930); ant. Českosl. poezie sociální 4 (1925); Hlas nár. obrany; Legionářské besedy (1926–27); Lid. noviny (1919–20, 1926–28, 1930–32, 1939); Lit. noviny (1927); Lumír (1937); Mor. noviny (Brno); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava); Mor. jih (Znojmo); Nár. listy; Nár. osvobození (1925–28, 1930–33, 1936); Niva (Brno 1921–23, 1927); Pramen (1925); Právo lidu (1923); Rozhledy (1932–33); Rudé právo; Ruch (1912–13); Slováká domovina (Uherské Hradiště); Stan (Břec-lav 1929–30); Středisko (Brno 1930–32); Venkov (1930, 1940); Vlast; Zájmy Slovače (Uherské Hradiště); – posmrtně: Lid. demokracie (1982–83, vzpomínky). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a kulturněhistorické práce* (často bibliof. vydání): *Z hloubi duše* (BB 1913); *Hlas krve* (BB 1920; 1931 in *Zpěvy odboje*, Spisy 2); *O Juki San* (P 1923); *Srdce Niponu* (PP 1924); *Otrocká služba* (vzpomínky, 1924; 1925 rozšíř. vyd. s tit. *Otrocká pouta*); *V zemi samurajů* (P 1925); *Z Asie do Evropy* (cestopisné črty, 1926; 1929 upr. vyd. in *Světovým požárem*, Spisy 1); *Naděje Tokia* (PP b. d., 1927); *Sestra Jaeko* (P 1928; 1931 in *Srdce Niponu*, Spisy 3); *Bolesti bezejmenných* (BB 1928; rozšíř. vyd. 1929, podle tiráže 1930; 1931 in *Zpěvy odboje*, Spisy 2); *V zemi vycházejícího slunce* (vzpomínky, 1928; 1929 upr. vyd. in *Světovým požárem*, Spisy 1); *Vítězství nebo smrt* (vzpomínky, 1928; 1929 upr. vyd. in *Světovým požárem*, Spisy 1); *Jan Brázda* (B 1929; t. r., podle tiráže 1930, in *Bolesti bezejmenných*; 1931 in *Zpěvy odboje*, Spisy 2); *Loutkáři v míru a odboji*. *Z osudu rodu Kopeckých* (studie, 1929); *Krásným jihem* (cestopisné črty, 1931); *Pod Triglavem* (BB 1931); *Vojáček* (P 1933); *Špilberské balady* (BB 1933); *Sestra Jaeko* (D 1933, prem. 1932; 1936 pražská insc. s tit. *Láska v zemi květů*); *Taras Ševčenko* (studie, 1933); *Svatá chudoba* (BB 1935); *Harfa na troskách* (BB 1937); *Srdce na břeclovském zámku* (B 1937, novoročenka); *Horské sny* (BB 1944; B *Zbojníková milá i samostatně s tit. Ondrášova milá*, b. d.); *Krásna odvahy* (BB 1954, obs. i výbor ze sb. *Horské sny*); *Mělnické melodie* (BB 1956, ed. J. Hauřt); *Mozart na Bertramce* (BB 1964); – posmrtně: *Tvůrce a bolest*

(BB 1968). – *Ostatní práce*: Stručné dějiny pěšího pluku 10 Jana Sladkého Koziny (1934). – *Výbor*: Písňe života (BB 1963, ed. J. Hauft). – *Souborné vydání*: Spisy O. Z. (1929–33, 5 sv., sv. 1 Legio-nakladatelství Praha, sv. 2–3 Literární středisko Brno, sv. 5–6 A. Píša Brno). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Stan (1930, roč. 2, č. 1–6, s J. Sekerou a J. Zamazalem), Středisko (1930–32, roč. 1 a roč. 2, č. 1–5, s red. kruhem); *knižníci*: Knihovna Literárního střediska (Brno 1931). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Spisy Vítězslava Háška (1929, 3 sv.). ■

LITERATURA: J. Hauft: Básník O. Z. (1963). ■ ● ref. Z hloubi duše: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 13, 1912/13, s. 667; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 21, 1913/14, s. 272 ●; ● ref. Hlas krve: J. V. Sedlák, Tribuna 4. 11. 1920; M. Novotný, Cesta 3, 1920/21, s. 390; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 21, 1920/21, s. 671; J. S. (Staněk), Niva 1921, s. 100 ●; ● ref. O Juki San: B. Vlček, Pramen 4, 1923/24, s. 275; J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 156; J. O. Novotný, Cesta 6, 1923/24, s. 638; V. Brtník, Venkov 16. 2. 1924; vchb. (V. Cháb), NO 17. 4. 1924 ●; ● ref. Srdce Niponu: r. i. (R. Illový), Akademie 28, 1924/25, příl. Rudé květy, s. 79; K. H. (Híkl), Naše doba 32, 1924/25, s. 565; drb. (J. Borecký), Zvon 25, 1924/25, s. 323; V. Brtník, Venkov 11. 2. 1925; B. Jedlička, LidN 14. 6. 1925; P. Fraenkl, NO 17. 6. 1925 ●; ● ref. Otročká pouta: K. H. (Híkl), Naše doba 33, 1925/26, s. 505; vz. (V. Zelinka), Zvon 26, 1925/26, s. 491; kpt. (J. Kopta), NO 25. 3. 1926; J. Staněk, LidN 14. 5. 1926 ●; ● ref. Z Asie do Evropy: Z. Hájek, Nové Čechy 10, 1926/27, s. 282; drb. (J. Borecký), Zvon 27, 1926/27, s. 671; V. Brtník, Venkov 3. 2. 1927; jhd. (J. Heidenreich-Dolanský), LidN 18. 2. 1927 ●; ● ref. Naděje Tokia: drb. (J. Borecký), Zvon 29, 1928/29, s. 518; V. Brtník, Venkov 11. 4. 1929; K. Š. (Štorch), RA 5, 1929/30, s. 59 ●; ● ref. Bolesti bezejmenných: AMP. (A. M. Píša), PL 22. 7. 1928; (2. vyd.) F. L. (Lukáš), Čin 1, 1929/30, s. 891; A. G. (Grund), RA 5, 1929/30, s. 462; Kfk. (B. Kafka), NO 27. 5. 1930; Kp. (J. Knap), Venkov 12. 6. 1930; M. (E. Masák), Archa 1930, s. 165; J. Staněk, Stan 1930, s. 92 ●; ● ref. Světovým požárem: J. Staněk, LidN 2. 11. 1929; -och- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30, s. 518 ●; -chb- (V. Cháb): ref. Vítězství nebo smrt, NO 19. 12. 1929 + ref. V zemí vycházejícího slunce, NO 29. 12. 1929; r. h. (R. Habřina): ref. Jan Brázda, Středisko 1, 1930/31, č. 3; ● ref. Pod Triglavem: M. (E. Masák), Archa 1931, s. 159; rh. (R. Habřina), Středisko 1, 1930/31, č. 7–8 ●; K. Stránský: ref. Zpěvy odboje, Středisko 1, 1930/31, č. 9–10; ● ref. Krásným jihem: rh. (R. Habřina), Středisko 1, 1930/31, č. 9–10; vz. (V. Zelinka), Zvon 32, 1931/32, s. 27 ●; M.: ref. Sestra Jaeko (hra), NO 24. 11. 1932; ● ref. Špilberské balady: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 33, 1932/33, s. 585; A. N. (Novák), LidN 6. 4. 1933; M. (E. Masák), Archa 1933, s. 162; A. Cronia, Rozhledy 1933, s. 60 ●; Kp. (J. Knap): ref. Pod Triglavem (2. vyd.), Venkov 5. 4. 1933; J. Hch. (J. Heidenreich-Dolanský): ref. Taras Ševčenko, LidN 27. 6. 1933; B. Slavík: ref. Svatá chu-

doba, LidN 14. 10. 1935; ● ref. Harfa na troskách: A. Grund, Rozhledy 1937, s. 306; B. Slavík, Zvon 38, 1937/38, s. 670; K. P. (Polák), PL 26. 2. 1938; sl. (J. Strnadel), Ranní noviny 12. 3. 1938; A. N. (Novák), LidN 14. 3. 1938; J. V. Sedlák, Venkov 23. 4. 1938; M. (E. Masák), Archa 1938, s. 40 ●; kp. (K. Polák): ref. Horské sny, Nár. práce 9. 8. 1944; M. Petříček: ref. Krása odvahy, Obrana lidu 30. 1. 1955; J. Hauft in O. Z.: Písňe života (1963); (zn): Jubileum básníka (k sedmdesátinám), Zeměd. noviny 11. 8. 1963; O. Šuleř: Zapomínání a zapomenutí, Červený květ 1968, č. 10 (medailon); S. Vašut, Básník Valašska a Slovácka (k 80. výr. nar.), Nová svoboda (Ostrava) 14. 8. 1973; (kr): Básník hudební inspirace, LD 23. 10. 1982 a LD 30. 7. 1983 (k jubileím); S. Jungmann in Hudba přítelkyně (1997, s. 72).

sb

Julius Zeyer

* 26. 4. 1841 *Praha*
† 29. 1. 1901 *Praha*

Prozaik, básník a dramatik, zpočátku a pouze sporadicky též překladatel a kritik; přední představitel tzv. lumírovské generace, autor děl odrážejících hlubokou krizi citlivého idealisty v pragmaticky založené měšťanské společnosti poslední čtvrtiny 19. století, aktualizovaných příběhů z různých kultur a dob, podaných kultivovaným barvitým stylem, i historického románu; v souladu s úsilím generace Národního divadla tvůrce mytického zobrazení Čech a jejich nejstarších dějin formou eposu i divadelních her.

Křtěn Julius Jan Jiří. – Syn zámožného pražského tesaře a obchodníka dřevem (předkové přišli z Alsaska); po otcově smrti (1851) se matka, pocházející z bohaté pražské židovské rodiny, starala o podnik (mj. vedla dlouholetý spor s pražským magistrátem o pozemek se skladem dřeva). Německy mluvící rodina sice udržovala styky s českým prostředím (česky se Z. naučil od chůvy, vzoru jeho četných postav sibylských chův, a přítele A. Kašpara), vzdělání však dostal Z. německé (německy psal i své první nedochované literární pokusy), nejprve od 1847 na normální škole u Sv. Jakuba, pak od 1852 na staroměstské reálce (spoluzák J. Arbes, učitel J. Neruda). Byl určen za nástupce v rodinném podniku, proto 1859–61 studoval na pražské technice, tesařství se začal učit u otce a pak jako praktikant přešel do Fellnerova velkoobchodu dřevem ve Vídni, kde dostal výuční list. 1862 podnikl tovaryšskou cestu (Německo, Švýcarsko, Francie), místo tesařině se

však intenzivně věnoval studiu literatury, filozofie a hlavně mytologie (především keltské). 1869 se pokusil odmaturovat na piaristickém gymnáziu, propadl však z matematiky, proto na pražské univerzitě studoval soukromě (filozofii, filologii, estetiku, starověké kultury aj.). Prokázal též mimořádný jazykový talent: vedle evropských jazyků (aktivně kromě němčiny francouzština, ruština, angličtina, italština, další pasivně) se učil mj. sanskrty, kopštinu, hebrejštinu. Důkladné znalosti odborné literatury i beletrie (šíře jeho vědomostí byla neobyčejná, zajímal se nejen o starou slovesnost, ale sledoval i nejnovější evropskou literaturu, především ruskou a francouzskou) uplatnil při psaní vlastních děl. 1873 debutoval v časopisu *Paleček* povídkou *Krásné zoubky*, ale ve snaze uživit se literaturou neuspěl (překlady tří francouzských her, mj. Molièrových Šibalství Scapinových, byly odmítnuty podobně jako první pokus uplatnit povídku *Z papíru na kornouty*). Přijal proto pozvání A. Kašpara a t. r. za ním odcestoval do Ruska, kde našel místo předčítatele u knížete Golicyna a později vychovatele syna ministra a spisovatele P. A. Valujeva (s ním cestoval do Bavorska). Povzbuzován Valujevými k literární tvorbě, nabídl další povídky časopisu *Lumír*, v němž publikoval od 1873 až do konce života. 1874 se vrátil do Čech a navštívil anglickou rodinu Stoneových žijící ve Frýdlantu (Marie Anna S. bývá považována za Z. osudovou lásku). 1878 se po prodeji rodného domu v Mariánské ul. v Praze přestěhoval s matkou do vily v Liboci a v létě podnikl s celoživotním přítelem J. V. Sládkem cestu do Skandinávie (Švédsko, Dánsko, Norsko). 1880 opět odcestoval do Ruska, kde se stal vychovatelem synů generála V. P. Popova (pobýval s nimi v Simferopolu a Petrohradu, zaujala ho generálova milénka, anglická vychovatelka Kershawová, pokládaná za prototyp démonické ženy v Z. dílech); po matčině úmrtí (1881) se vrátil do Prahy a z Liboce se přestěhoval na pražské Vinohrady. 1882 se stal vychovatelem syna hraběte J. Harracha (pobyty v Želči u Soběslavi a Hrádku u Nechanic, cesta do Německa, Holandska, Belgie a do Vídně); se všemi svými svěřenci udržoval i nadále přátelské styky. Pak již žádné zaměstnání nepřijal, žil z renty a na časté cesty do zahraničí si vydělával psaním (1883–84 Itálie a Tunis, 1885 Itálie, Řecko a Turecko, 1889 Francie, zejména Paříž, Pikardie a Bretan, 1890 Španělsko, 1892 Itálie, 1893

a 1899 Rusko, 1894 Štýrsko, Slovinsko a Chorvatsko, 1896 Bavorsko). Zklamán neúspěchem v divadle a v těžké osobní krizi (opakovala se i později, stejně jako myšlenky na život v klášteře či povolání ošetřovatele) se 1887 přestěhoval do Vodňan, kde se trvale usadil po návratu z cest 1890 v domě U Čápů (žil zde až do 1899, kdy se vrátil do Prahy); spolu s F. Heritesem a O. Mokřým (za jeho smrtelné nemoci 1898 se o něho Z. obětavě staral) jakožto proslulý vodňanský trojlístek zde vytvořili kulturní centrum, hojně navštěvované literáty a jinými umělci (mj. se tu Z. 1895 zabýval projektem obnovení lidových pašijových her, který však ztroskotal na nedostatku finančních prostředků). Po celý život Z. udržoval řadu přátelských styků (promítají se v bohaté korespondenci), např. s rodinou Kalašových (obdivoval zvláště operní pěvkyni Klementinu, s její sestrou Marií korespondoval až do konce života a povzbuzoval ji k literární práci, mj. se v 90. letech zajímal o její překlady dramát M. Maeterlincka), s rodinou své příbuzné K. Heinrichové, s níž ho spojoval mj. sběratelský zájem o starožitnosti podobně jako s malířkou Z. Braunerovou (v salonu É. Bourgese, manželka její sestry, se také seznámil s francouzskými spisovateli a výtvarníky dekadentně symbolistního zaměření), dále se S. Čechem, B. Fridou, A. Heydukem, A. Chittussim, A. Kašparem, J. Maudrem, V. Náprstkem, Z. Przesmyckým, K. Světlou, J. Vrchlickým (do roztržky 1886, vystupňované 1890, kdy Z. veřejně odmítl volbu za mimořádného člena nově založené ČAVU), V. V. Zeleným a řadou dalších, později s J. Hlávkou, který se stal jeho tajným mecenášem a u něhož v Lužanech u Přeštic často pobýval, s F. Bílkem, S. Bouškou aj. Aktivní účasti na veřejném (spolkovém) životě se vyhýbal (odmítal též zasahovat do literárních polemik v časopisech); byl členem Umělecké besedy (1874 zvolen za náhradníka do správního výboru, 1875 správcem jejího domu), Svatoboru (od 1892), Alliance Française v Praze (1886 ve výboru). Zemřel po těžké srdeční nemoci, pohřben byl (bez ohledu na jeho přání) jako první do hrobky Slavín na vyšehradském hřbitově. Pozůstalost odkázal částečně Náprstkovu muzeu (hlavně sbírky), částečně České akademii, kde byl dle jeho přání zřízen fond na podporu začínajících spisovatelů. – Bratr Jan Z. (1847–1903) byl architekt, synovec Jan Angelo Z. (1878–1945) malíř a synovec R. Schlaghammer (1875–1917) herec Nár. divadla.

Po úspěchu novely *Duhový pták* (1873) se Z. stal kmenovým autorem časopisu Lumír, v němž otiskoval většinu svých prací ještě před jejich knižním vydáním; zejména s J. V. Sládkem a J. Vrchlickým ve snaze vymanit české písemnictví z provinciálních poměrů tu prosazoval vysoké umělecké nároky na literaturu a prostředkoval podněty světové staré i nejnovější tvorby (krátce též překlady a odbornými články). Znechučen politickým i kulturním životem české společnosti 70. a 80. let nepřestal nekompromisně a tvrdošíjně lpět na vysokých mravních a uměleckých požadavcích; proti sobeckosti, omezenosti a přízřusobivosti stavěl ryzí charaktery a city svých postav s důrazem na vykupující moc lásky. Celé Z. dílo, dokládající jeho rozsáhlé vědomosti, se vyznačuje vysoce kultivovaným stylem, barvitým jazykem, snažícím se postihnout pestré smyslové dojmy (dominantní byly vizuální, především krajinné vjemy) i rozmanitost nálad a pocitů, a do jemných detailů propracovanou kompozicí; Z. s oblibou využíval vložených příběhů vyprávěných některou postavou nejen k retrospektivní motivaci hlavního děje, ale zejména k jeho několikerému zrcadlení; předmluvami, věnováním, popř. rámcovými příběhy látku ještě dále aktualizoval. Nepočtené lyrické a lyrickoepické básně (shrnují je svazky *Poezie* a *Nové básně*), nezdánka navazující na máchovský odkaz, odrážejí většinou Z. krizi milostnou (*Jako pozdní chůdce*) a náboženskou (*Na Sinaji*), stesk po ztraceném domovu (*Bílému domu v staré zahradě*), přírodní nálady i radikální společensky kritické postoje (*Kořící se Slavii*); někdy (zejména u litevských motivů) využívají písňové ohlasy. Z. doménou však byla veršovaná i prozaická epika. Na dobovém úsilí tzv. generace Národního divadla předvést velikost české minulosti od mytických dob se podílel pokusem o národní epos cyklem básní *Vyšehrad*; využil jak znalostí cizích mýtů, pověstí, pohádek i homérských eposů, tak dostupných pramenů domácích (zejména Hájkovy kroniky) a analogicky stvořil národní mytologii českou, propracovanou do příznačných detailů (včetně polobožského původu hlavních hrdinů), kterou dovedl po konec dívčí války, kdy zvítězila nadvláda mužů; přechod mytické pohanské doby v historickou symbolicky vyjádřil odchodem národního pěvce. V pozdější skladbě *Čechův příchod* určil významné místo keltským obyvatelům s jejich druidskými obřady

a dočasnému pobývání předků na Slovensku, kde začal bratrovražedný svár předurčující tragický osud české země. Vážnému, vznešenému tématu Vyšehradu odpovídalo užití blankversu podobně jako v dalším rozsáhlém cyklu *Karolinská epejeja*, tentokrát středověkém a čerpajícím ze starofrancouzské epiky o Karlu Velikém a jeho rytířích. Dílo, k němuž materiál načerpal za pobytu ve Francii (i Španělsku) tvořil Z. jako otevřenou polemiku (ostře formulovanou v předmluvách) s oficiální literaturou i jako osobní krédo, vyjádřené v části *Román o čtyřech synech Ajmonových* postavou ztělesnitele rytířských ctností Renalda, zejména jeho sebevědomé a nezlomné statečnosti v boji za své právo; po těžkém osobním zklamání hrdina nachází smysl života ve stavbě chrámu, kterou Z. rusinovsky pojál jako symbol trvalých, neustále (i za cenu obětí) obnovovaných duchovních hodnot. Překonání těžké krize nalezením životního poslání (tentokrát symbolizovaného obrazem stavby venkovského kostelíka) a zklidněním ústřední, autobiografickými prvky obdařené postavy v přimknutí ke Kristu a ke komunitě prostých lidí vyjádřil Z. na konci života ve skladbě *Troje paměti Víta Choráze* (s tragickým vyzněním též v *Písni o hoři dobrého juna Romana Vasiliče*). V drobnějších epických skladbách, formálně i myšlenkově vytříbených a propracovaných do nejjemnějších nuancí, prostředkoval Z. domácí literatuře umělecké a etické hodnoty cizích kultur (evropských i orientálních z různých dob) jako tzv. obnovené obrazy, veršované i prozaické, často spojené do cyklů. Také zde se většinou náboženská a mravní tematika – především v „krizových“ obdobích přechodu pohanství s ustáleným řádem, rituály a zvyky ke křesťanství, které přináší nové hodnoty a postoje, zejména odpuštění a soucit (*Zpěv o pomstě za Igora, Ossianův návrat*; v próze např. *V soumraku bohů*) – prolíná s tematikou milostnou; v ní se obměňuje zvláště motiv zrady a pomsty, nenaplněné a osudové lásky, často k provdané (někdy nešťastně) urozené ženě (např. do Čech situovaná báseň o marné lásce litevského šlechtice k Anně Jagellonské *Olgerd Gejštor* z veršovaného cyklu *Z letopisů lásky*; v próze např. *Král Kofétua, Vůně, Amparo* z cyklu *Obnovené obrazy*). Okouzlení starými cestopisy, legendárními poutěmi „na onen svět“, se promítlo do veršované *Kroniky o sv. Brandanu* i do prozaické skladby *Maeldunova vy-*

prava, legendy o bájně říši krále Jana spojil s motivem potrestané pýchy a mariánského zázraku v povídce *Sestra Paskalina*. Již v prvních prózách, zpočátku publikovaných takřka výhradně v Lumíru, projevil Z. schopnost vystihnout (někdy satiricky zaostřeně) prostředí a postavy měšťanských i aristokratických salonů, tajuplných bizarních domů, hradů či klášterů i své tíhnutí k složitě fabulovaným dramatickým příběhům plným nečekaných zvratů, v nichž často uplatňoval zálibu v okultismu, hermetismu a magii (později zaměřenou proti soudobému pozitivismu; Z. byl údajně členem skupiny martinistů v Čes. Budějovicích). Promítal do nich nejen svoje zážitky a dojmy, ale i myšlenky a názory na náboženství, společnost i umění (např. *Miss Olympia, Na pomezí cizích světů, Hrabě Xaver, Opálová miska*). Jako jeden z prvních v české próze napsal historický román z cizího prostředí (*Ondřej Černýšev*): na pozadí historických událostí Ruska doby Kateřiny Veliké v barvitě zobrazeném „velkém světě“ plném intrik představil v osudech mladého citlivého snílka, přicházejícího sem s ideály a nutně podléhajícího v nerovném střetu, konflikt milostného citu s mocenskými ambicemi spojenými s nadosobním posláním (odpovědnost k národu a zemi). Kontrast křesťanského světa, reprezentovaného rytířskou středověkou Francií s mariánským kultem, a impozantně podaného temného pohanského Severu, zastoupeného Islandem s nemilosrdnými valkýrami, zobrazil v *Románu o věrném přátelství Amise a Amila*. Leitmotivem románu ze současnosti s četnými autobiografickými prvky *Jan Maria Plojhar* je smrt a zklamání pozemským životem. Titulní hrdina prožije sérii ztrát od bezpečí domova i hmotného zabezpečení po smrti matky přes ztrátu vlasteneckého sebevědomí a hrdosti (proti soudobému lokajskému přizpůsobení české společnosti rakouské nadvládě zvolí souboj a následný odjezd z vlasti), milostnou krizi (deziluze z vášnivého vztahu k ženě-upírce), zklamání z neúspěchu (po odchodu z námořní služby se neprosadil jako básník) až po tragické zranění fyzické v osudné púťce s rakouským důstojníkem; umírání uprostřed melancholické scenerie římské Campagne nezabrání ani milostný vztah k čisté dívce, která zvolí dobrovolnou smrt po jeho boku. Zaslíbení lásce a smrti předznamenávají a významově umocňují vložená vyprávění a zejména stále přítomné symbolizující reminiscen-

ce na staré kultury a mýty, které provázejí vlastní děj (motiv pohřebních šperků ženy z etruského hrobu, indická paralela z Upanišád o Načiketasovi, mládenci klidně vstupujícímu v nicotu). Román vzbudil velkou odezvu, pozitivní zejména u mladé generace kolem *Moderní revue*, jako typ byl Plojhar odmítán tzv. realisty (J. S. Machar, T. G. Masaryk), ohlas „plojharovštiny“ dokládá i tehdejší beletrie (např. postava Kopulenta v románu V. Dyka *Konec Hackenschmidův*) a dokonce i dobovou oblibou podmíněná volba jména či pseudonymů (mj. Jan Maria Augusta, J. Maria, O. Štorch-Marien); Z. charakteristický styl byl parodován již za jeho života (zejména I. Herrmannem, např. *Dobrodružný Valerián v Palečku 1880*, zčásti byl Z. též předobrazem ironicky podané postavy Lonského z románu Antonín Vondřejc od K. M. Čapka Choda). Naléhavé otázky v souvislosti s hledáním smyslu lidského života a spojené s náboženskou krizí, s vědomím hranic lidského poznání, s pocity osobního selhání a provinění (i příznání fascinace zločinem) kladl Z. prostřednictvím potomka slovenského evangelického faráře Rojka, který s tragickými ženskými bytostmi obývá bizarní dům v Paříži; halucinační dojem umocněný citacemi skladby Levana a Matky žalu Th. de Quinceyho, vrcholící apokalyptickou vidinou Země řítící se vesmírem a požárem domu, korespondoval s náladami blížícího se konce století (*Dům U tonoucí hvězdy*). Výrazem Z. touhy po vysvobození z trýznivého životního údělu a po spočinutí v pokojném láskyplném vztahu ke Kristu jsou křesťanstvím inspirované práce, především *Tři legendy o křížifixu* o různých projevech mučednictví a s ním spojeného zázraku: v pražské legendě (*Inultus*) poeta umučení ambiciózní sochařkou umírá s přesvědčením, že tak prospěje porobenému národu, v toledské (*El Christo de la Luz*) láska Kristova přemáhá fanatického Žida a ve slovenské (*Samko pták*) zastíní prosťáček svou naivní vírou mnichy a biskupy; motiv nepředstírané, církevními hodnostáři nerozpoznané víry a dobrovolného až extrémního mučednictví jako projevu lásky ke Kristovi rozvinul v prózách *Kristina zázračná, Aleksej, člověk boží* aj., stejně jako v apokryfní legendě *Zahrada mariánská*. Vysoké ambice měl Z. jako dramatik; po zklamání v 80. letech zažil satisfakci v letech 90., kdy byly jeho hry uváděny v Nár. divadle a kdy se k němu přihlásila mladá generace. Drama

jako „strhující jevištní báseň“ považoval za vrchol literárního snažení a hlásil se (i častým užitím verše) k tradici velkého dramatu antického (mj. Aischylos, Sofokles) a klasického (W. Shakespeare, P. Corneille, P. Calderón de la Barca aj.), zajímal se však i o projevy divadla lidového, *commedii dell'arte*, středověká mysteria a divadelní prvky v různých slavnostech, obřadech, rituálech, průvodech i v dobově oblíbených komponovaných živých obrazech, které se často uplatňovaly také v jeho ostatní tvorbě. Po marných pokusech prosadit své překlady divadelních her (A. Dumas, O. Feuillet, Molière) napsal komedii *Stará historie*, v níž obratně oživil typické komediální postavy i zápletky, aniž slevil z jazykové a formální náročnosti dramatického textu. Cyklus Z. her z české minulosti měl tvořit rovnocenný doplněk jeho české epopeje; vybral z minulosti klíčové události, většinou okamžik, kdy dochází k obratu, který dovršuje minulost a určuje budoucí osudy, a to zpravidla v kombinaci s milostnou zápletkou: předání vlády po Krokově smrti jako naplnění věštby navzdory mocenským i milostným intrikám (*Libušin hněv*), nástup mužské nadvlády a konec vlády pohanských kněžek (*Šárka*, která se na rozdíl od básnického cyklu Vyšehrad nepromění ve skálu, ale dobrovolně zemře na Ctiradově hranici), období mocenských bojů o knížecí stolec a první pronikání křesťanství (*Neklan*). Inspiroval se též keltskou mytologií (*Legenda z Erinu*), biblickými (*Sulamit* s oblíbeným dvojníckým motivem, *Z dob růžového jitra*, mysterium *Příchod ženichův*) i orientálními motivy vyznívajícími jako oslava rodinného štěstí (*Bratři, Lásky div*), calderónovsky inspirováno je drama o zklamané lásce a krvavé pomstě (*Doña Sanča*). Lyricky snivým oparem (umocněným hudbou J. Suka) je prosyca na pohádková hra o lásce přemáhající kletbu *Radúz a Mahulena*, jako oslavu askeze a pokory pojal své poslední drama, pohádkový příběh *Pod jabloní*.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Ascanio (Lumír 1894), Trut (Lumír 1885); -er. (Lumír), Jul. Z., J. Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach dámského odboru Ústřední matice školské pro Prahu (1897); Almanach secese (1896, D Příchod ženichův); Čas. Beletristická příl. k politickému týdeníku... (1896, vzpomínka Stará Praha); Čes. Thalia (1887, D Šárka); Dívčí svět (1893, 1900); Hlas národa (1890); alm. Chudobky (1896); Komenský (1865, překl. M. Edgeworth: Bílá holubi-

ce); Květy (1888–98); Lumír (1873–1900; mj. 1873 P Duhový pták, 1874 PP Z papíru na kornouty a Miss Olympia, překl. legendy Asenat a Ouida: List v bouři, 1875 pojednání Pohádky a romány staroegyptské a Počátky anglického divadla, 1876 PP Na pomezí cizích světů a Hrabě Xaver); Mladý Čech (1900); sb. Morava svým Maticím (Brno 1897); alm. Národ sobě (1880); Nár. listy (1878, P Opalová miska); Národní noviny (Turč. Sv. Martin 1899, příl.); alm. Naším dětem (1889); Nový život (1896–1901); Osvěta (1887); Paleček (1873, P Krásné zoubky, debut); Památník vydaný ve prospěch Heydukovy nadace... (1887); Pokrok (1885, P Historie o mrtvém oslu); Politik (1877, 1879–80, 1900; i výtvarný ref.); sb. Potštýn. Práce a vzpomínky letních hostů a přátel zátíší potštýnského (1897); Ruch (1888, mj. B Na Sinaji); Slovanský sborník (1889); Světozor (1885–99; 1886 P Ze zápisků a B Ossianův návrat, 1899 P Alexej, člověk boží); sb. Třetí slet sokolské župy Husovy... (Vodňany 1894); Volné směry (1899, Píseň o hoři dobrého juna Romana Vasiliče, s ilustracemi J. Preislera); V. V. Zelený: O Bedřichu Smetanovi (1894, předml.); alm. Za praporem sokolským (1887); – posmrtně: Hlas národa (1901); Kalendář paní a dívek českých na rok 1912; Lid. noviny (1901, 7. 3. Závěť J. Z.); Ruch (1913, zlomek D Pokání Roberta Dábla); Zlatá Praha (1918). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ondřej Černyšev (R 1876); Novely 1, 2 (1. 1879, ve skutečnosti 1880, 2. 1884); Vyšehrad (BB 1880, obs. Libuša, Zelený vítěz, Vlasta, Ctirad, Lumír); Báje Šošany (1880); Román o věrném přátelství Amise a Amila (1880); Dobrodružství Madrány (P 1882); Fantastické povídky (1882); Stará historie (D 1883, prem. 1882); Griselda (B 1883); Poezie (1884; obs. mj. Raymondo Lullo, Zpěv o pomstě za Igora, DD Srce Pikangovo, prem. 1918, a Blanka, prem. 1941); Gompači a Komurasaki (R 1884); Sulamit (D 1885, prem. 1884); Kronika o sv. Brandanu (B 1886); Legenda z Erinu (D 1886, i prem.); Čechův příchod (B 1886); Libušin hněv (D 1887, i prem.); Rokoko (P 1887); Sestra Paskalina (P 1887); Z letopisů lásky 1–4 (BB 1889–92; obs. 1. 1889 Aziz a Aziza, Olgerd Gejštor, 2. Zvěst lásky z Provence, Ghismonda, 3. 1891 Gabriel de Espinosa, 4. 1892 Pia de Tolomei, Zálět-nice); Doña Sanča (D 1889, prem. 1897, ochotníci v Chrudimí 1890); Jan Maria Plojhar (1891); Stratoni-ka a jiné povídky (1892, obs. i Večer u Idalie); Neklan (D 1893, prem. 1896); Tři komedie (1894; obs. Bratři, prem. 1899, Z dob růžového jitra, prem. 1896, Lásky div); Obnovené obrazy (PP 1894); Tři legendy o krucifixu (PP 1895); Amparo a jiné povídky. Další řada Obnovených obrazů (1896); Maeldunova výprava (P pro ml., 1896); Karolínská epopeja (BB 1896, obs. Pohádka o Karlu Velikém, Román o čtyřech synech Aimonových, Píseň o Rolandu, Píseň o korunování krále Lovise); Dům U tonoucí hvězdy (P 1897); V soumraku bohů. Další řada Obnovených obrazů (P 1898); Radúz a Mahulena (D 1898, i prem., hudba J. Suk); – posmrtně (in Spisy): Zahradka mariánská

(R 1903); Kristina zázračná a jiné práce (PP 1903, nově obs. též Aleksej, člověk boží); Maeldunova výprava a jiné povídky (1903, nově obs. též Povídku o dobrém careviči Eostafovi); Ossianův návrat a jiné básně (1905, nově obs. mj. Píseň o hoři dobrého juna Romana Vasiliče, Troje paměti Víta Choráže); Dramatická díla 4 (1906, nově obs. Pod jabloní, prem. 1902, hudba J. Suk, Příchod ženichův); Šárka (D 1906, prem. 1925); Nové básně (1907); Ostatní próza, Pojednání, Doplněk beletrie, Překlady (1907). – *Překlady*: Molière: Šibalství Scapinova (b. d., 1898). – *Ostatní práce*: Vojta Náprstek (přednáška, 1896 ← Světozor 1896). – *Výbory*: Myšlenky J. Z. (1902, ed. M. Kalašová); Z. mládeží (1909, ed. F. S. Procházka); Výbor z Karolinské epopeje J. Z. (1935, ed. J. Š. Kvapil); Maeldunova výprava (1936, ed. J. Š. Kvapil); Z. Česká epopeja (1939, ed. J. Š. Kvapil); Z. letopisů lásky (1951, ed. J. Š. Kvapil); Světla Východu (1958, ed. J. Poucha); Zelený vítěz (1981, ed. V. Gebhartová, V. Menclová); Tři legendy o krucifixu a jiné báje o lásce (1987, ed. J. Janáčková, O. Hausenblas); Epicke zpěvy (1988, ed. J. Janáčková, A. Stich); Král a žebračka (2000, ed. M. Soukopová). – *Souborná vydání*: Dramatická díla J. Z. (F. Šimáček, 1893–1901, 4 sv.); Sebrané spisy (Čes. grafická Unie, 1902–07, 34 sv. a jako 35. sv. monografie J. Z. od J. Voborníka, ed. F. S. Procházka, an.; laciné vyd. 1926–29, 29 sv.); Sebrané spisy (Čes. grafická Unie, 1941–49, 10 sv., ed. J. Š. Kvapil, nedokončeno). ■ KORESPONDENCE: Briefe von Julius Zeyer (rodině, úryvky z 1883–1900), Politik 7. 4. 1901; Z. dopisů J. Z. (an. studentovi z 1898 a neznámému adresátu z 1883), Nový život 1901, s. 137; K. Lužan: Z. nejstarší korespondence J. Z. (K. O. Kuřákovy z 1869), Zlatá Praha 19, 1901/02, s. 318 a pokr.; A. Kašpar: Z. korespondence J. Z. (Kašparovi z 1872–1900), ČČM 1902, s. 233, 448, 509, a 1904, s. 115, 249, 430; J. Štolba: J. Z. v zrcadle svých dopisů (Štolbovi, citace z 1889–1900), Máj 1, 1902/03, s. 7, 20 → Z. mých pamětí 2 (1907); Zeyerův kout (F. B. Vaňkovi z 1900), Nový věk 1, 1907/08, č. 6; A. Svojsík: Dopis pro Z. kout (Svojsíkovi z 1896), tamtéž, č. 8; K. Pleskač: Ze starší korespondence J. Z. (rodině V. Vitouška z 1870–96 a V. Pražákovi z 1874), ČČM 1908, s. 184, 315, 432, a 1909, s. 223, 364, 424; F. Strejček: Z. korespondence J. Z. (S. Čechovi z 1888–99), Květy 1911, s. 83, 188; V. Sch. (Schüller): J. Z. a Eman. Bozděch (E. Valečkovi z 1889), Čas 1912, příl. Hlídka Času, č. 17; J. Zvěřina: Ze života J. Z. (A. Chittussimu z 1878–88 a jeho otci z 1897), Osvěta 1916, s. 142; Dopis J. Z. ... (J. V. Řebíkovi z 1899), Vzlet 1918, s. 464 (faksimile části příl. za s. 32); J. Šach: Z. korespondence Z. (L. Šebkovi, tj. Ariettovi, z 1894–96), Vzlet 1918, s. 493; Z. neznámých dopisů J. Z. (A. Lauermannové-Mikschové z 1888–97), Cesta 1, 1918/19, s. 870, 895 → Lidé minulých dob (1941); Listy J. Z. Růženě Jesenské. 1889–1900 (1919, ed. J. Krecar); A. Dolenský: Z. korespondence J. Z. (J. Maudrovi z 1880–1900), ČNM 1923, s. 160, 255, 1924, s. 43, 124, 242, 1925, s. 55, 181,

258, 1927, s. 81, 200, 297, a 1928, s. 56, 166, 281; Z. korespondence J. Z. (H. Sládkové z 1893, M. A. Šimáčkovi z 1896, V. Čechovi z 1899, neodeslaný list E. Lešehradovi z 1900, Th. Stožické z 1900, T. Stožické z 1900), Lit. listy 1, 1923/24, s. 13; Dopisy J. Z. paní Karle Heinrichové (z 1880–1900; 1924, ed. J. Voborník); in M. Brod: Leoš Janáček. Život a dílo (Janáčkovi z 1887; 1924, s. 69); J. Kaiser: Příspěvek k starší korespondenci J. Z. (J. Kaiserovi st. z 1873–92), Otavan 1926, s. 141; Th. Mokry: J. Z. a Otakar Mokry (Th. Mokrému z 1898–1900), Otavan 1926, s. 159; F. Krčma: Neznámý dopis J. Z. (J. Bittnerovi z 1898), Zvon 27, 1926/27, s. 127; O. Květoňová-Klímová: Několik dopisů básníků J. V. Sládka a J. Z. (M. Habeltové, provd. Klímové, z 1887–98, J. V. Sládkovi z 1888), ČNM 1929, s. 91; A. Dolenský: Korespondence J. Z. s Adolfem Heydukem (Heydukovi z 1885–89), ČNM 1930, s. 100; B. Dlouhá: Korespondence J. Z. s Julíí Tancarovou (z 1900), Lid. listy 1. 3. 1931, příl.; Čtyři dopisy J. Z. Vilému Mrštíkovi (z 1897–99), LidN 23, 9. 1931; P. Bogatyrev: Dopisy J. Z. Fr. Řehořovi (z 1890, 1892–95), ČMF 18, 1931/32, s. 35; K. Treimer: Bausteine zur Zeyerforschung (sourozencům Emilovi a Augustě Z. z 1884–1900), Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven (Vratislav) 1934, s. 501; M. N. (Novotný): Šestery vodňanské Vánoce J. Z. (B. Augustinové z 1892–98), LidN 25. 12. 1934, příl.; Listy třem přátelům (Z. Hlávkové z 1896–99, O. Červené z 1893–99, J. Voborníkovi z 1895–1900; 1938, ed. M. Hýsek, chybně uveden J. Voborník); B. Slavík: J. Z. a Morava (C. Seifertovi z 1892–94), LidN 20. a 27. 11. 1939; in Emilie Heyduková v dopisech přátel (b. d., tj. z 1889, a z 1892; 1940, ed. F. Lipš); Přátel Z. – Herites (vzáj. koresp. z 1880–1900; 1941, ed. B. Heritesová); Přátelství básníka a malířky (vzáj. koresp. se Z. Braunerovou z 1883–99; 1941, ed. V. Hellmuth-Brauner); Ve stínu Orfea. J. Z. a rodina Kalašových ve vzájemných dopisech 1879–1900 (vzáj. koresp. s Klementinou K. z 1879–88, Marií K. z 1881–1900, Amálií K. z 1889–93; 1941, ed. J. Zikmund; vyd. 1949 revidoval J. Š. Kvapil); M. Nedoma: Několik neznámých písem J. Z. (J. Mayerovi, tj. J. Mariovi, z 1896–98, A. Pikhartovi z 1896 a 1899, J. Karáskovi ze Lvovic z 1899–1900), sb. Čes. bibliofil Juliu Z. (1941, s. 21); E. Lešehrad: Ctitel Francie (E. Čenkovovi z 1897), Lid. demokracie 24. 6. 1945; Básník a sochař (vzáj. koresp. s F. Bílkem z 1896–1901; 1948, ed. J. R. Marek); F. Krčma: Dva neznámé dopisy J. Z. z let 1872 a 1875 (V. Pražákovi a V. Vitouškovi), LF 1949, s. 200; in Vrchlický v dopisech (J. Vrchlickému z 1879–89; 1955, s. 186, ed. A. Pražák); B. Lifka: Dopisy J. Z. Antonínu Schulzovi (z 1892–1900), Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1956, s. 29; Sládek – Z. Vzájemná korespondence (z 1870–1900; 1957, ed. J. Š. Kvapil za přispění A. Bejblíka a J. Kvapilové); Korespondence J. Z. s polskými spisovateli (vzáj. koresp. s B. Grabowským z 1881–98 a Z. Przesmyckým z 1887–1900, A. Langemu z 1896, též koresp. přijatá; 1980, ed. J. Šližiński); Vodňanské vánoce J. Z. (úryvky z dopisů ruz-

ným adresátům z 1887–99; Městské muzeum a galerie Vodňany 1995, ed. J. Louženský; J. Janíčková: Otilie Malybroková a J. Z. v zrcadle vzájemné korespondence (z 1893–1900, citáty), Iana 1996, sv. 2, s. 63; Přátelství básníků. Vzájemná korespondence Karla Dostála-Lutinova s J. Z. a Otokarem Březinou (z 1895–1901, s citacemi z další koresp., zejména se S. Bouškou z 1896–1900; 1997, ed. O. Svozil, zprac. S. Batůšek); Dopisy J. Z. Karolíně Světlé (z 1892–98; 1999, ed. S. Hatanová); I. Rešková: „Svět jde pravou cestou a já se mýlím“. Z dosud nezveřejněných dopisů Julia Z. (J. Náprstkové z 1889 a ukázky z 1888–90), LidN 1. 2. 2001, příl. Kultura + Vztahy J. Z. k rodině Braunerových (A. Bourgesové z 1894 a J. Náprstkové z 1888), Tvar 2001, č. 8. ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Básně Ladislava Staňka (1885, s J. V. Sládkem). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Voborník: Chronologický seznam díla J. Z., in J. Z. (1907, s. 297); V. Bitnar: J. Z., in Pouť za svatým grálem (b. d., 1918, s. 23); J. Louženský: Výběrová bibliografie o J. Z. z let 1875–2000, in sb. J. Z. 1841–1901–2001 (Měst. knihovna Vodňany 2001, s. 147); D. Vlačínová: Soupis Z. her s přehledem intersémiotických přepisů, in J. Z. dramatik (2003, s. 113). ■ LITERATURA: A. Schulz: Z dob růžového západu. Turistická vzpomínka na J. Z. (1901); F. V. Krejčí: J. Z. (1901); J. Voborník: J. Z. (1907); M. Marten: J. Z. (1910 ← MR 1909/10, sv. 22) → Akord. Mácha, Z., Březina (1916); V. Novák: J. Z. (1920); V. Zbrojný (J. Tkadlec): J. Z. (1921); J. Voborník: Mučedník touhy (1926); V. Bitnar: Katolicita J. Z. (1926); roč. Chudým dětem (Brno 1931, ed. H. Humlová; přisp. B. Frídová, L. Grossmannová Brodská, R. Jesenská, E. Jurčinová, A. Lauermannová-Mikšochová, A. Novák, K. Pleskač, G. Preissova, F. Strejček, V. Štech, J. Voborník, S. Volfová); F. Gottlieb: Jan Maria Z. (1932); J. Viskovataja: Ruské motivy v tvorbě J. Z. (1932); sb. Čes. bibliofil Juliu Z. (1941, ed. B. Lifka a E. Frynta st.; přisp. B. Knoesl, B. Lifka, J. Matouš, M. Nedoma, O. Schiller, L. Štětínová, F. Tichý: O knihovně J. Z., i sep., M. Zich); E. Jurčinová: J. Z., život českého básníka (1941); V. Renč: J. Z. (1941); F. Fencel: J. Z. a Vodňany (1941 ← Jihočes. jednota 1941); J. Š. Kvapil: Gotický Z. (1942); J. Šach: O náboženském smýšlení J. Z. (1942 ← Osvěta 1912; s úryvky z koresp.); M. Bobrownicka: Studia na twórczości J. Z. (Krakov 1959); M. Honzíkova: J. Z. a Vilém Mrštík. Dvě možnosti české moderní prózy (1971); R. B. Pynsent: J. Z. The Path to Decadence (Haag, Paříž 1974); I. Honzákova: J. Z. (Okresní knihovna v Ústí n. Orli. 1981); kat. Sochy, obrazy a sny. J. Z. a výtvarné umění (Vodňany, Roztoky u Prahy 1988, text a ed. T. Vlček); sb. J. Z. Texty, sny, obrazy (1997, ed. T. Vlček; obs. mj. J. Janáčková, M. Červenka: Lumírovec: sémantika verše v Z. epice ← SaS 1992, s. 241, H. Lorenzová: Solární mýtus v díle J. Z. ← Estetika 1991, s. 219, V. Skalická, E. Stehlíková, T. Petrasová, P. Kalina, L. Konečný, J. Pömerl: Z. projekt pašijových her ve Vodňanech ← Divadelní re-

vue 1993, č. 4, R. B. Pynsent, J. Med: František Bílek – J. Z.: typ duchovního přátelství ← Akord 17, 1991/92, č. 8, a Spisovatelé ve stínu, 1995, P. Wittlich, J. Doubravová, L. Boháčková, T. Vlček); J. Dvořáková, H. Klínková: J. Z. (1841–1901). Soupis osobního fondu (LA PNP 1999); sb. J. Z. 1841–1901–2001 (Měst. knihovna Vodňany 2001; komentovaná montáž ukázek z díla a citátů z koresp., tisku, vzpomínek přátel a pamětníků, ed. J. Louženský); D. Vlačínová: J. Z. dramatik (2003). ■ ● ref. Ondřej Černýšev: Δ (J. Neruda), NL 17. 12. 1875 → Literatura 2 (1961, s. 207); E. Krásnohorská, Ženské listy 1876, s. 99 → Výbor z díla 2 (1956); O. Mokřý, Světozor 1877, s. 31; F. Schulz, Osvěta 1880, s. 174 ●; ● ref. Vyšehrad: O. M. (Mokřý), ČČM 1880, s. 364; Δ (J. Neruda), NL 2. 4. 1880 → Literatura 3 (1966, s. 98); B. Čermák, Čes. včela 1880, s. 127; -da. (J. Vrchlický), Lumír 1880, s. 208; S., Květy 1880, d. 2, s. 251; an., Světozor 1880, s. 179; F. Schulz, Osvěta 1880, s. 703; J. J. Kolár, Lumír 1882, s. 200 ●; ● ref. Báje Šošany: da. (J. Vrchlický), Lumír 1880, s. 111; B. Čermák, Čes. včela 1880, s. 103; F. Schulz, Osvěta 1880, s. 346; an., Světozor 1880, s. 155 ●; ● ref. Novely 1: Dr. S. H. (Heller), Květy 1880, d. 2, s. 116; O. M. (Mokřý), NL 18. 9. 1880; J. Hc. (Hudec), Urbánkův věstník bibliografický 1880, s. 154 ●; ● ref. Román o věrném přátelství Amise a Amila: an., Lumír 1880, s. 463; O. M. (Mokřý), Květy 1881, d. 1, s. 371; F. Schulz, Osvěta 1881, s. 384 ●; ● ref. Stará historie: R., Lumír 1882, s. 160; uh. (V. Guth), Politik 25. 3. a 1. 4. 1882; O. Hostinský, NL 26. 3. 1882 → Studie a kritiky (1974, s. 488); A. M., Divadelní listy 1882, s. 115; B. (E. Bozděch), Le Pragois 1882, č. 6; Dr. Nejedlý (J. Nejedlý), Čes. noviny, dříve Posel z Prahy 28. 3. a 11. 4. 1882 ●; ● ref. Dobrodružství Madrány: ch. (F. Chalupa), Ruch 1882, s. 414; ts.-, Pokrok 13. 1. 1883; F. Bílý, Osvěta 1883, s. 92 ●; ● ref. Fantastické povídky: E. Miřiovský, Lumír 11, 1882/83, s. 32; F. Bílý, Osvěta 1883, s. 559 ●; J. Neruda: J. Z., Humorist. listy 1883, s. 378 → Podobizny 2 (1952, s. 209) + in J. Z.: Griselda (1883) → Literatura 3 (1966, s. 280); ● ref. Griselda: -k. (J. V. Sládek), Lumír 11, 1882/83, s. 368; S., Květy 1883, d. 2, s. 493; F. Kalina, Lit. listy 1883, s. 171; E. M. (Miřiovský), Pokrok 20. 10. 1883; F. Zákřejs, Osvěta 1884, s. 73 ●; ● ref. Novely 2: E. Miřiovský, Lumír 11, 1882/83, s. 544; Č. (L. Čech), Lit. listy 1884, s. 22; E. Gresáň, Zprávy apoštolátu tisku 1884, s. 60; F. Bílý, Osvěta 1884, s. 661 ●; ● ref. Poezie: E. Miřiovský, Lumír 11, 1882/83, s. 560; F. Kvapil, Světozor 1883, s. 571; Č. (L. Čech), Lit. listy 1884, s. 12; F. Zákřejs, Osvěta 1884, s. 375 ●; ● ref. Sulamit: T. (J. L. Turnovský), Pokrok 11. 10. 1883; E. B. (Bozděch), Politik 11. a 12. 10. 1883; an., Divadelní listy 1883, s. 244; š. (J. Kuffner), NL 12. (příl.) a 13. 10. 1883; F. Zákřejs, Osvěta 1883, s. 1017; f, Ruch 1883, s. 478; J. Š. (Škarda), Hlídkka lit. 1885, s. 74; Č. (L. Čech), Lit. listy 1885, s. 268 ●; =: Böhmisches Literaturbriefe (těž o Z. poezii a próze), Politik 4. a 28. 6. a 20. 9. 1884; ● ref. Gompači a Komurasaki: J. H. (J. H. Vyhliďal), Hlídkka lit. 1885, s. 73; B. Čermák, NL 13. 1. 1885, příl.; -old., Lit. listy 1885, s. 100;

=, *Politik* 14. 3. 1885; β (J. Kuffner), *NL* 24. 9. 1885; F. Bílý, *Osvěta* 1885, s. 554; F. K. (Kvapil), *Ruch* 1885, s. 279 ●; ● ref. *Kronika o sv. Brandanu*: M. A. Š. (Šimáček), *Světovzor* 19, 1884/85, s. 828; E. Miřiovský, *Pokrok* 23. 10. 1885; F. K. (Kvapil), *Ruch* 1885, s. 456; ~, *NL* 15., 16. a 17. 10. 1885, vše příl.; uh. (V. Guth), *Politik* 5. 11. 1885; A. Chlumecký, *Hlídká lit.* 1886, s. 57, 92; J. Penížek, *Lit. listy* 1886, s. 107; F. Zákrejs, *Osvěta* 1886, s. 81; B. Čermák, *Rozhledy lit.* 1, 1886/87, s. 76 ●; ● ref. *Legenda z Erinu*: B. F. (Frida), *Zlatá Praha* 3, 1885/86, s. 127; +, *NL* 23. 1. 1886; J. V. (Vrchlický), *Pokrok* 24., 26. 1. a 2. 2. 1886; an., *Pražský deník* 26. 1. 1886; F. Zákrejs, *Osvěta* 1886, s. 275; an., *Lumír* 1886, s. 94; Č. (L. Čech), *Hlídká lit.* 1886, s. 240; J. Kuffner, *Květy* 1886, d. 1, s. 368; L. Šolc, *Lit. listy* 1886, s. 351, 367 ●; ● ref. *Čechův příchod*: =, *Zlatá Praha* 3, 1885/86, s. 351; as., *Hlas národa* 2. 5. 1886, příl.; Č. (L. Čech), *Hlídká lit.* 1886, s. 276; an. (F. L. Popelka, dub.), *Jitřenka* 1886, s. 132; F. Kvapil, *Květy* 1886, d. 2, s. 111; V. Vítězný, *Lit. listy* 1886, s. 206; B. Č. (Čermák), *NL* 20. 5. 1886, příl.; -p., *Světovzor* 1886, s. 414; K., *Rozhledy lit.* 1, 1886/87, s. 48; J. Ošťádal, *tamtéž*, s. 120; A. Vrzal, *Vlasť* 3, 1886/87, s. 68; F. Zákrejs, *Osvěta* 1888, s. 559 ●; ● ref. *Libušin hněv*: Č. (L. Čech), *Lit. listy* 8, 1886/87, s. 273; R. Růžička, *Rozhledy lit.* 1, 1886/87, s. 340; M. A. Š. (Šimáček), *Světovzor* 21, 1886/87, s. 175; J. V. (Vrchlický), *Hlas národa* 29. 1. a (podp. J. Vrchlický) 30. 1. 1887, příl.; š. (J. Kuffner), *NL* 1. 2. 1887, příl.; L. H. (Hoskovec), *Jitřenka* 1887, s. 89; J. V. Sládek, *Lumír* 1887, s. 78; F. Zákrejs, *Osvěta* 1887, s. 257; Nemo. (K. B. Mádl), *Ruch* 1887, s. 96; Vavřinec Lebeda... (I. Herrmann), *Švanda dudák* 1887, s. 38; T. (J. L. Turnovský), *Zábavné listy* 1887, s. 239; B. F. (Frida), *Zlatá Praha* 1887, s. 190 ●; ● ref. *Rokoko, Sestra Pascalina*: F. V. Vykoukal, *Světovzor* 21, 1886/87, s. 413; an., *Čas* 1, 1886/87, s. 286; V. Vítězný, *Lit. listy* 8, 1886/87, s. 366; -ides., *NL* 26. 3. 1887; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1887, s. 571 ●; ● ref. *Vyšehrad* (další vyd.): L. Čech, *Rozhledy lit.* 1, 1886/87, s. 228; A. F., *Hlídká lit.* 1888, s. 7, 43 ●; L. Čech: ref. *Jan Maria Plojhar* (vyd. v Lumíru), *Osvěta* 1888, s. 375; ● ref. *Sestra Paskalina*: A. F., *Hlídká* 1888, s. 80; E. Paukner, *Vlasť* 8, 1891/92, s. 155 ●; ● ref. *Doňa Sanča*: B. Čermák, *NL* 13. 12. 1888, příl.; Č. (L. Čech), *Lit. listy* 10, 1888/89, s. 122 a pokr.; J. V. (Vrchlický), *Světovzor* 23, 1888/89, s. 72; J. Ladecký, *Čes. Thalia* 1889, s. 328 (i ref. *Z dob růžového jitra*); *Nunquam Retrorsum*, *Hlas národa* 17. 1. 1889, příl. ●; F. Zákrejs: ref. *Doňa Sanča, Šárka a Lásky div*, *Osvěta* 1889, s. 278; ● ref. *Sulamit* (insc.): J. Ladecký, *Čes. Thalia* 1889, s. 122 a pokr.; A., *Čas* 1889, s. 238 (k tomu polemicky: f. *tamtéž*, s. 269) ●; ● ref. *Z letopisů lásky* 1, 2: *Aristides*., *NL* 28. 12. 1889, příl.; Iv. Mráz, *Lit. listy* 11, 1889/90, s. 193, 208; an., *Lumír* 1890, s. 23; A. V., *Hlídká lit.* 1890, s. 93 ●; ● ref. *Jan Maria Plojhar*: *Astur*. (H. G. Schauer), *Lit. listy* 12, 1890/91, s. 192, 206 → *Spisy* (1917); T. N. (Nováková), *Domácí hospodyně* 1891, s. 154; *Zelený*. (V. Zelený), *Hlas národa* 18. 3. 1891; an., *Lumír* 1891,

s. 95; J. Voborník, *NL* 25. 4. a 2. 5. 1891, oboje příl.; J. Klenek, *Hlídká lit.* 1892, s. 23, 68; L. Čech, *Osvěta* 1892, s. 375 ●; B. Čermák: ref. *Pohádka o Karlu Velikém*, *ČČM* 1891, s. 79; F. Kyselý: ref. *Z letopisů lásky* 3, *Hlídká lit.* 1891, s. 408; J. Hejny: *Poezie v našich listech beletristických* (*Román o čtyřech synech...*, *Pohádka o Karlu Velikém*), *Vlasť* 8, 1891/92, s. 410; ● ref. *Stratonika a jiné povídky*: jc. (J. Jakubec), *NL* 27. 10. 1892; J. Karásek, *Lit. listy* 14, 1892/93, s. 223; M. Zavoral, *Hlídká lit.* 1893, s. 338 ●; ● ref. *Neklan*: jv. (J. Vodák), *Lit. listy* 14, 1892/93, s. 207, 222; *Lubor*., *NL* 17. 3. 1893; F. Zákrejs, *Osvěta* 1894, s. 373 ●; ● ref. *Z letopisů lásky* 4: *Vbk.* (J. Voborník), *NL* 27. 1. 1893; F. Zákrejs, *Osvěta* 1893, s. 178 (i ref. 3. d.) ●; jv. (J. Vodák): ref. *Dramatické dílo* 2, *Lit. listy* 15, 1893/94, s. 254 ●; ● ref. *Sulamit* (insc.): an., *Čas* 1893, s. 645; š. (J. Kuffner), *NL* 27. 9. 1893; F. X. Šalda, *Rozhledy* 1894, s. 83 → *KP* 1 (1949) a *O věcech divadelních* (1987, s. 59) ●; J. L. T. (Turnovský): *Básník a obyvatel města Voďňan...* (k *Z. úvodu ke kn. V. V. Zeleného*), *Zábavné listy* 1894, s. 455; ● ref. *Obnovené obrazy*: F. V. Krejčí, *Lit. listy* 16, 1894/95, s. 101; E., *Lumír* 23, 1894/95, s. 120; jv. (J. Vodák), *Niva* 5, 1894/95, s. 31, a *Rozhledy* 4, 1894/95, s. 228; A. Vrzal, *Hlídká lit.* 1895, s. 13; L. Čech, *Osvěta* 1895, s. 1123 ●; ● ref. *Karolinská epopėja*: J. K. (Kvapil), *Zlatá Praha* 12, 1894/95, s. 360; J. Kamper, *Politik* 12. 12. 1895; V. Jagić, *Archiv für slavische Philologie* (Berlín) 1896, s. 302; *Hd*, *NL* 31. 1. 1896; *zjz*., *Lumír* 26, 1897/98, s. 179, 191 ●; ● ref. *Libušin hněv* (insc.): F. X. Šalda, *Rozhledy* 4, 1894/95, s. 621 → *KP* 2 (1950); J. K. (Kvapil), *Zlatá Praha* 12, 1894/95, s. 338; š. (J. Kuffner), *NL* 29. 5. 1895 ●; š- (J. Kuffner): *Kronika* (o díle J. Z.), *NL* 23. 5. 1895; *Kb.* (J. Kabelík): ref. *Dramatické díla J. Z. 1, 2*, *Hlídká lit.* 1895, s. 293, 331; ● ref. *Tři legendy o krucifixu*: F. X. Šalda, *Lit. listy* 17, 1895/96, s. 83 a pokr. → *KP* 3 (1950); jv. (J. Vodák), *Niva* 6, 1895/96, s. 30; -č- (J. Dlabáč), *Večerní noviny* 2., 4. a 7. 1. 1896; an. (J. Karásek ze Lvovic), *MR* 1896, sv. 4, s. 14 (se zhodnocením celé tvorby); J. J. Veselý, *Vlasť* 13, 1896/97, s. 186 ●; ● ref. *Neklan* (insc.): *Apollonius*, *Časopis pokrokového studentstva* 3, 1895/96, s. 178; J. Třebický, *Rozhledy* 5, 1895/96, s. 465; P., *Světovzor* 30, 1895/96, s. 250; J. K. (Kvapil), *Zlatá Praha* 13, 1895/96, s. 264; -r. (R. J. Kronbauer), *Hlas národa* 1. a 3. 4. 1896; š. (J. Kuffner), *NL* 1. a 23. 4. 1896; V. Bitnar, *NŽ* 1896, s. 90; J., *Čas* 1896, s. 214 ●; L. Arietto: *V maloměstském zátiší J. Z.*, *Kniha* 1, 1895/96, s. 77; J. Stolba: *Z jeho literárních začátků*, *tamtéž*, s. 162; F. V. Krejčí: ref. *Almanach secese* (i o Z.), *Rozhledy* 5, 1895/96, s. 431, 435; ● ref. *Z dob růžového jitra*: P., *Světovzor* 30, 1895/96, s. 612; J. K. (Kvapil), *Zlatá Praha* 13, 1895/96, s. 623; -r. (R. J. Kronbauer), *Hlas národa* 29. 10. 1896; š. (J. Kuffner), *NL* 29. 10. 1896; F. Zákrejs, *Osvěta* 1896, s. 1119 (i ref. *Bratři, Lásky div*); -z-, *Lumír* 25, 1896/97, s. 48 ●; an.: ref. *Maeldunova výprava*, *Bese-da učitelská* 1896, s. 324; V. Tille: *Ze srovnávací literatury lidové*. 2. *Látka Z. slovenské legendy Samko pták*, *ČL* 6, 1896/97, s. 5; ● ref. *Amparo a jiné povíd-*

- ky: J. Karásek, Lit. listy 18, 1896/97, s. 122; Kirilov. (L. Jarolímek), Rozhledy 6, 1896/97, s. 408; B.-V. (J. J. Benešovsky-Veselý), NL 22. 1. 1897; K. Staněk, Osvěta 1897, s. 361 ●; ● ref. Doña Saňa (insc.): F. X. Šalda, Lit. listy 18, 1896/97, s. 287, 299 → KP 3 (1950); P., Světozor 31, 1896/97, s. 263; J. K. (Kvapil), Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 262, 275; Olga P. (Přibyllová), Ženský svět 1, 1896/97, s. 139; K., Pražský deník 3. a 6. 4. 1897; š. (J. Kuffner), NL 4. 4. 1897; -K. (K. Kamínek), MR 1897, sv. 6, s. 31; -z., Lumír 1897, s. 240 ●; ● ref. Dům U tonoucí hvězdy: Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 946; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 31, 1896/97, s. 395; J. Šč. (B. Prusík), Lumír 25, 1896/97, s. 408; K. Staněk, Osvěta 1897, s. 1012; F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 50 → KP 3 (1950) ●; ● ref. V soumraku bohů, Dům U tonoucí hvězdy: Vbk. (J. Voborník), NL 19. 11. 1897; A. Bazarov (J. Kadlec), Čes. revue 1, 1897/98, s. 857 ●; J. Voborník: O pozemí J. Z., Program c. k. českého gymnázia v Litomyšli (1897, i sep.); ● ref. V soumraku bohů: F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 130 → KP 4 (1951); Hjalmar., Lumír 26, 1897/98, s. 227; K-s (A. Kraus), Naše doba 5, 1897/98, s. 1057; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 272; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 1898, s. 159; J. Krejčí, Obzor lit. a umělecký 2, 1899/1900, s. 166 ●; ● ref. Radúz a Mahulena: F. X. Šalda, Lit. listy 19, 1897/98, s. 245, 262 → KP 4 (1951); -z., Lumír 26, 1897/98, s. 252; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 7, 1897/98, s. 709; ech. (V. Štech), Světozor 32, 1897/98, s. 272; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 275; -rn-. (A. Novák), Ženský svět 2, 1897/98, s. 146; -r. (R. J. Kronbauer), Hlas národa 8. 4. 1898; š. (J. Kuffner), NL 8. 4. 1898; J. Boleška, LidN 30. 4. 1898; J., Čas 1898, s. 227; K. Kamínek, MR 1898, sv. 8, s. 51; a...ž, Samostatnost 1898, s. 128 ●; Renald Javor (A. Novák): Ženy v poezii J. Z., Ženský svět 2, 1897/98, s. 2 a pokr.; ● ref. Bratři (insc.): P., Světozor 33, 1898/99, s. 574; -ák., Hlas národa 15. 10. 1899, příl.; š. (J. Kuffner), NL 15. 10. 1899; jv (J. Vodák), Obzor lit. a umělecký 1899, s. 176; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 1899, s. 419; J., Čas 1899, s. 676; K. (F. V. Krejčí), Rozhledy 9, 1899/1900, s. 113; N-K. (J. Kamper), Čes. revue 3, 1899/1900, s. 363; A. Kraus, Das literarische Echo 2, 1899/1900, s. 517 ●; ● nekrology a vzpomínky: an., Besedy Času 6, 1900/01, s. 152; an., Besedy lidu 9, 1900/01, s. 190; A. Svoboda, Muzeum 35, 1900/01, s. 98; A. Kraus, Das literarische Echo 3, 1900/01, s. 849; A. Nečásek, Lumír 29, 1900/01, s. 217 (k tomu polemicky an., Čas 15. 2. 1901) a Zlatá Praha 18, 1900/01, s. 166; Jc. (J. Jakubec), Naše doba 8, 1900/01, s. 391, 461 (k tomu an., Čas 26. 3. 1901); J. Karásek (s výtahy z dopisů), MR 1900/01, sv. 12, s. 157; A. P. (Procházka), tamtéž, s. 182; an., Rozhledy 10, 1900/01, s. 398; an., Vlast 17, 1900/01, s. 484; I. B., Zvon 1, 1900/01, s. 228, 239; an., Čas 30. 1. 1901 (s bibliografií knižního díla); an. (J. Vrchlický), NL 29. 1. 1901 a (podp. J. Vrchlický) Hlas národa 30. 1. 1901; M. (o Z. v Lužanech) a E. ryt. z Čenkova, Hlas národa 30. 1. 1901; an., LidN 30. 1. 1901; L. T. (Turnovský), NL 30. 1. 1901; an., Politik 30. 1. a 2. 2. 1901; S. (A. Macek), PL 30. 1. 1901; = (J. Vodák), Čas 31. 1. 1901; A. Heyduk, Hlas národa 31. 1. 1901; Q., LidN 31. 1. 1901; an., PL 31. 1. 1901; O. S., Časopis pokrokového studentstva 1901, s. 33; an., Jitřenka 1901, s. 35; K. Dostál-Lutinov, NŽ 1901, s. 89; Z. Nejedlý, Obzor lit. a umělecký 1901, s. 47; E. Krásnohorská, Osvěta 1901, s. 202; Besedy lidu 1901, č. 16 (věnované Z.); Q. (přehled nekrologů), LidN 30. 5. 1901 ●; F. X. Šalda: J. Z., Čes. revue 4, 1900/01, s. 659, 788 → KP 5 (1951); O. Theer: ref. Jan Maria Plojhar (další vyd.), Lumír 29, 1900/01, s. 316; A. Pražák: O symbolismu Z. Radúza a Mahuleny, tamtéž, s. 422, 434; F. V. Krejčí: J. Z. a jeho exotismus, Rozhledy 10, 1900/01, s. 403; F. Herites: Vzpomínky na J. Z., Zvon 1, 1900/01, s. 229, 244, 253 → Vodňanské vzpomínky (1904); A. Heyduk: Vzpomínka na J. Z., tamtéž, s. 265, 281 → Vzpomínky literární (1911, s. 132, 149); faš.-: Z. dramatik, Hlas národa 3. 2. 1901; J. Borecký: J. Z. jako dramatik, Obzor lit. a umělecký 1901, s. 33 a pokr. (nedokončeno); an.: Hebrejské motivy v pracích J. Z., Českožidovské listy 1901 (únor); J. Kamper: J. Z., ČČM 1901, s. 36, 204, 333; S. Bouška: J. Z., Obrazková revue 1901, s. 209 a pokr.; Z. Przesmycki: Los geniuszów, in J. Z.: Wybór pism (Varšava 1901); V. Mrštík: K soubornému vydání Z. spisů, Lumír 30, 1901/02, s. 45 a pokr. → Moje sny 1 (b. d., 1902, s. 339); A. Pražák: Život J. Z., Srdec 1, 1901/02, s. 173 a pokr.; ● ref. Myšlenky J. Z.: F. X. Zdařil, Srdec 1, 1901/02, s. 185; an. (J. Vodák), Čas 16. 2. 1902 ●; an.: K zeyerovskému mýtu, Čas 9. 11. 1902 (Dobrodružství Madrány) a 30. 12. 1902 (Pod jabloní); ● ref. Pod jabloní: -ák., Hlas národa 30. 12. 1902; -q (J. Borecký), NL 30. 12. 1902; Ar...ti (A. Kraus), Politik 30. 12. 1902; r. (F. V. Krejčí), PL 30. 12. 1902; A. Novák, Samostatnost 31. 12. 1902; -s-, Lumír 31, 1902/03, s. 146; F. X. Hodáč, MR 1902/03, sv. 14, s. 230; an., Přehled 1, 1902/03, s. 91; Nemo. (K. B. Mádl), Zlatá Praha 20, 1902/03, s. 131; J. Lý. (Ladecký), Zvon 3, 1902/03, s. 211; K. H. (K. H. Hilar), Moderní život 1903, s. 56; V. K., Osvěta 1903, s. 177 ●; J. Máchal: J. Z., in O českém románu novodobém (b. d., 1902, s. 103); J. Štolba: J. Z. v zrcadle svých dopisů, Máj 1, 1902/03, s. 7 a pokr. → Z mých pamětí 2 (1907); ● ref. Zahrada mariánská: M. Marten, MR 1902/03, sv. 14, s. 557; F. V. Vykoukal, Osvěta 1903, s. 933 ●; B. H-n.: Za Juliem Z. v Praze, Nová čes. revue 1, 1903/04, s. 344; F. Tůma in Zpráva lycea v Čes. Budějovicích (1904); F. X. H. (Hodáč): Z korespondence J. Z., LidN 15. 7. 1904; J. Voborník: Erbenova Svatební košile a Z. Paskalina, Osvěta 1904, s. 29; J. Máchal: Ze studií o J. Z. (zejména Karolínská epepeja, Z letopisů lásky, Radúz a Mahulena), LF 1904, s. 218; A. N. (Novák): ref. Jan Maria Plojhar (další vyd.), Ženský svět 1904, s. 189; Dr. B. Hedrlín: J. Z. (k ukončení Spisů), Jitřenka 1905, s. 77; S. Heller: Z literárních vzpomínek 3. Začátek literární tvorby J. Z., Lumír 34, 1905/06, s. 408; F. Herites: Jak vzniklo jméno Z. románu (Jan Maria Plojhar), Máj 5, 1906/07, s. 9; K. Mašek: Ke vzniku Z. Legendy z Eri-

nu, Zlatá Praha 24, 1906/07, s. 47; R. J. Kronbauer: Z. sny a touhy, Máj 5, 1906/07, s. 362; J. V. (Voborník): J. Z. Nové básně, NL 29. 1. 1907; A. Häckl: Orientální látky v dramatech Z., Výr. zpráva c. k. české vyšší reálky v Pardubicích... (1907); S. K. Neumann: O jedné knize Z. (Román o věrném přátelství Amise a Amila), Moravský kraj 27. 7. 1907 → Stati a projevy 2 (1966, s. 515); F. S. P. (Procházka): V posledních letech... (k pověstem o bohatýrském ruském eposu v Z. pozůstalosti), Zvon 8, 1907/08, s. 63; -by- (J. S. Machar): Poznámky čtenářovy, Čas 26. 1. 1908; K. Vrátný: Z. kronika V soumraku bohů a ságy islandské, Meditace 1908, s. 20; A. Krejčová: ref. překl. Aucassin a Nicoletta (srov. se Z. zpracováním látky), Novina 2, 1908/09, s. 412; V. Z.: Myšlenky z dopisů J. Z. (úryvky ze Z. dopisů K. Světlé), Přehled 7, 1908/09, s. 104, 140; K. Weinfurter: J. Z. jako mystik, NL 4. 6. 1909; ● k 10. výr. úmrtí: J. K. (Kamper), Lumír 39, 1910/11, s. 231; J. Reichmann, Pražská lid. revue 1911, s. 47 ●; -by- (J. S. Machar): Literární procházky (srovnání Z. a J. Nerudy), Čas 5. a 12. 2. 1911 (k tomu polemika: M. Marten: Syn Heliův, MR 1910/11, sv. 23, s. 364); J. Voborník in J. Z.: Olgerd Gejstör (1911); V. Schüller: Filiace Z. Maeldunovy výpravy, ČMF 1911, s. 419 (k tomu polemika: M. Křepešský: Z. Maeldunova výprava a její pramen, ČMF 1912, s. 37 a 146, a V. Schüller, tamtéž, s. 242); J. E. Seuardt: Proč J. Z. nevstoupil do kláštera?, Čes. svět 8, 1911/12, č. 33, 34, 36; J. Baudiš: K otázce pramenů Z., ČMF 1912, s. 114, 203; K. Fuxová: Plutarch – pramen Z. Stratoniky, Čas 1912, příl. Hlídka Času, č. 53 + Rozbor Z. Gdoule, tamtéž, č. 85; J. Šach: O vlasteneckém smýšlení Z., Nový obzor 1912, s. 22 a pokr.; A. Pražák: K pramenům Z. legendy Inultus, LF 1912, s. 48; V. Bitnar: Poezie předrafaelská (mj. Král Kofétua), Obrození 1912, s. 17; Z. Záhoř: Upanišad Káthaka v Z. Plojharovi, Čes. kultura 1, 1912/13, s. 29, 60; F. Herites: Můj sloupec (mj. Vrchlický a Z.), Máj 11, 1912/13, s. 16; F. Strejček: Robert Ďábel a Z. pokus o tuto látku, ČMF 1913, s. 193; K. Heinrichová: Z. a Vrchlický v Příbrami, Samostatnost 30. 11. 1913; F. A. Šubert: Glosa k historii českého dramatu (Z. a Vrchlický), Scéna 1913, s. 210; B. Frída: Proslov u pomníku J. Z. dne 16. září 1913, Zvon 14, 1914/15, s. 22; O. Schiller: J. Z. a Itálie, Výr. zpráva c. k. vyššího gymnázia v Hradci Králové za škol. rok 1913/14 (k tomu F. Chmelař: Tři cesty Z. do Itálie..., ČMF 4, 1914/15, s. 470); E. K. Kletus: J. Z. a děti (vzpomínka), Eva 1914, s. 253 + J. Z. – ctitel královny nebes, Vlast 31, 1914/15, s. 969; F. Strejček in Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880 (1915); B. Straka: Příspěvek k poznání orientálních předloh Z., Výr. zpráva čes. král. reálného gymnázia na Smíchově za škol. rok 1915/16; L. Dlouhý: Robert Ďábel. Vztah legendy k tradici lidové a české její úpravy 4. Náčrt dramatu Zeyerova, ČMF 5, 1915/17, s. 443; J. Zvěřina: Ze života J. Z., Osvěta 1916, s. 142; F. Frýdecký: Z. blankvers, NŘ 1, 1916/17, s. 141; J. Voborský: Několik kapitol o básnících, Vlast 33, 1916/17, s. 498 a pokr.; J. Holeček: Po-

známky o českém jazyku (chyby v pracích Z.), NL 8. 6. 1917; F. X. Š. (Šalda): J. Z. předvídá světovou válku r. 1899, Kmen 1, 1917/18, č. 36 → KP 10 (1957); ● ref. Srdce Pikangovo (prem. 1918): V. K., Lída 1, 1917/18, s. 816; Ad. P. (Piskáček), Venkov 16. 8. 1918 ●; J. M. Augusta: Mystika J. Z., Knihomil 1918, s. 3 (i sep.); F. Strejček: J. Z. a politika, Osvěta 1918, s. 599; A. N. (Novák): Významný dokument (Z. dopis K. Světlé), Venkov 8. 10. 1918 (též B. Viková-Kunětická, Ženský svět 1918, s. 229); E. Krásnohorská: Z. drobných vzpomínek, Zlatá Praha 36, 1918/19, s. 90 → Co přinesla léta (1928); V. Novák: Z. Griselda, ČMF 7, 1919/21, s. 70, 132 (i sep.); P. M. Haškovec: Bourget a Z., tamtéž, s. 167 + O vzniku románu Jan Maria Plojhar, Osvěta 1920, s. 393; V. Pihertová: Studie o Z. Amisu a Amilu, Osvěta 1920, s. 224, 288, a 8, 1921/22, s. 51, 148, a 9, 1922/23, s. 124 a 225; M. Lauermannová-Mikschová: List J. Zeyera i několik vzpomínek na básníka Vyšehradu, Pramen 1, 1920/21, s. 22, 55 → Lidé minulých dob (1940); K. Čapek: J. Z.: Stará historie, Program k představení v Městském divadle na Král. Vinohradech (1921, s. 3) → O umění a kultuře 2 (1985, s. 340); ● k 20. výr. úmrtí: M. P. H. (Pujmanová-Hennerová), Tribuna 29. 1. 1921; K. Híkl, NL 29. 1. 1921 ●; P. M. Haškovec: Z. listu J. Z. J. Vrchlickému, ČMF 8, 1921/22, s. 73; F. S. Horák: Jak se jeví náboženská krize Z. v románě Dům U tonoucí hvězdy, Archa 1922, s. 255; V. Novák: Biblické motivy starozákonní v básnickém díle J. Z., Slovanský sborník věnovaný prof. dr. Františku Pastrnkovi k 70. narozeninám (1923, s. 342); O. Donath in Židé a židovství v české literatuře 19. století 1 (1923); F. Herites: Opravdu je tomu 25 let..., Čes. svět 20, 1923/24, č. 17; ● ref. Dopisy J. Z. Karle Heinrichové: J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 261; Jv. (J. Vodák), Čes. slovo 13. 5. 1924; A. N. (Novák), LidN 29. 7. 1924 ●; F. Dohnal: Kristus v legendách moderní literatury 2, Archa 1925, s. 13; ● k 25. výr. úmrtí: A. N. (Novák), LidN 29. 1. (odpol.) a 30. 1. 1926; J. Čadek, E. Heyduková, A. R. Husová, A. Mayer, Th. Mokřý, H. Mostecký, J. Pícha, vše Otavan 1926, s. 137 a pokr.; V. Brtník, Lit. rozhledy 11, 1926/27, s. 13 ●; E. Lo Gatto: J. Z. e l'Italia, Rivista di letteratura slave (Řím) 1926, č. 1; A. Novák: Lyrika J. Z., Lumír 54, 1927/28, s. 12 + Z. Mojžíš, Židovský kalendář na rok 1927/28, s. 56, oboje → Nosiči pochodní (1928, s. 123); A. Lauermannová-Mikschová: Z. upomínka na J. Z., RA 3, 1927/28, s. 194 a pokr. → (upr.) Lidé minulých dob (1941, s. 96); ih (I. Herben): Z. láska k staré Praze (s citací z dopisu F. Drtinovi) + J. Z. o životě a smrti (též s citací) + J. Z. o Akademii věd a umění (s citací dopisu F. Drtinovi z 1890), vše LidN 22., 23. a 28. 8. 1928; J. Karásek ze Lvovic: K výročí smrti J. Z., Lit. rozhledy 13, 1928/29, s. 162; J. Viskovataja: Z. Zpěv o pomstě za Igora, LF 1929, s. 247 + Razbor prozvedeníja J. Z. Alexej, člověk boží, Slavia 1930, s. 537 → Ruské motivy v tvorbě J. Z. (1932); J. Červený: Knihovna básníka J. Z., Bibliofil 1930, s. 46, 84; B. Fučík: Z. moderní, RA 6, 1930/31, s. 289 → Kritické pří-

ležitosti 1 (1998, s. 159); ● k 30. výr. úmrtí: H. Peerová, Zvon 31, 1930/31, s. 293, 306; J. Kvapil, LidN 2. 2. 1931; G. (F. Götz), NO 29. 1. 1931 ●; F. X. Šalda: Několik slov o J. Z., ŠZáp 1930, s. 241; J. B. Foerster in Poutníková cesta. Paměti 2 (1931); F. Gottlieb: Jan Maria Zeyer, Lumír 58, 1931/32, s. 140, 198 (i sep.); A. Novák: Gotik jihočeský, LidN 6. 11. 1932; A. Janáček: Z. Kunálový oči, ČMM 1932, s. 432 + Indické prameny Z. Radúze a Mahuleny, ČNM 1933, s. 226 (i sep.); K. Treimer: Germanische Literatureinflüsse auf J. Z., Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven (Vratislav) 1933, s. 543 (k tomu polemicky P. E., tj. Eisner, Prager Presse 24. 7. 1934, odpol. příl.) + Bausteine zur Zeyerforschung, tamtéž 1934, s. 501; F. Stiebitz: Z. básně Helena, LF 1934, s. 253, 413; Hc. (P. M. Haškovec): K románským pramenům Zeyerovým (v kn. Stratonica a jiné povídky), ČMF 21, 1934/35, s. 359; V. Jirá: Látkoslovná poznámka k Z. Sulamit, ČMF 22, 1935/36, s. 149; E. Jurčínová: J. Z. a K. H. Mácha, roč. Chudým dětem (Brno 1936); J. Š. Kvapil in J. Z.: Maeldunova výprava (1936); A. N. (Novák): ref. Maeldunova výprava, LidN 27. 4. 1937 (i ref. Výbor z Karolinské epopoje); R. Konečný: Z. v zrcadle svých snů, Psychologie 1936, s. 25 a pokr.; L. Dlouhý: O Z., Sborník prací věnovaných památce prof. dr. P. M. Haškovec (1936); A. Novák: Zápas o české baroko, KM 1938, s. 289; K. Treimer: Studien über J. Zeyers Thematik, Zeitschrift für slavische Philologie (Heidelberg) 1938, s. 17; M. Hýsek: Kdo byla Z. chůva?, Venkov 17. 7. 1938 (k tomu P. Eisner, Prager Presse 24. 7. 1938, příl.); ● ref. Listy třem přátelům: J. Pilař, Čtème 1, 1938/39, s. 39; J. Knoesl, Lumír 65, 1938/39, s. 104 ●; ● ref. Výbor z České epopoje J. Z.: K. P. (Polák), Nár. práce 12. 2. 1939 (k tomu polemika amp., tj. A. M. Piša, Nár. práce 15. 2. 1939); J. V. Bečka, Střední škola 1939, s. 282; A. Novák, LidN 20. 2. 1939 ●; F. Pražák in Dětství vynikajících lidí českých (1939); E. Vrchlická in Dětství s Vrchlickým (1939, s. 84 a 200); V. Renč in J. Z.: Tři legendy o kruzifixu (1940); V. Holejšovský: Rod básníka J. Z., Časopis rodopisné společnosti českosl. 1940, příl. s. 77; J. Zikmund: Na okraj vydání jedné Z. korespondence (se sestrami Kalašovými), Marginálie 14, 1940/41, s. 15; ● k jubilejnímu roku 1941: J. Čep, T. Vodička, A. Vyskočil (Z. předmluvy), J. Svítíl-Karník, J. Zahradníček (Přátelství básníka a malířky), vše Akord 8, 1940/41, s. 274, 277, 286, 365; J. Š. Kvapil, Naše doba 48, 1940/41, s. 395 + (šifra jšk.), NL 26. 1. 1941; V. Hellmuth-Brauner, Nár. politika 26. 1. 1941; F. Tichý, LidN 29. 1. 1941; K. P. (Polák), Nár. práce 29. 1. 1941; J. Knap, Venkov 30. 1. 1941; V. Müller, NL 20. 4. 1941; K. P. (Polák), Nár. práce 26. 4. 1941; an. a J. Popelová, tamtéž; K. Beran, LidN 18. 5. 1941; -ühl- (B. Mühlstein), Naše zprávy 1941, č. 31; J. Strakoš, Řád 1941, s. 290; J. Pilař, Venkov 26. 4. 1941; K. Sezima, Čtème 1941, s. 114; Zlatá stezka 1941, zvláštní č. 9 (vzpomínkové články) ●; J. Š. Kvapil: Ke studiu Z. básně Pes, ČMF 27, 1940/41, s. 139; V. Dresler: Lidské typy v díle J. Z., Zvon 41, 1940/41, s. 478 a pokr. + Venkov v básnic-

kém díle J. Z., Venkov 20. 4. 1941; C. Seifert: Z. putování Moravou, LidN 20., 22. a 26. 4. 1941 (ed. B. Slavík); E. Jurčínová: J. Z. a Otokar Březina, LidN 27. 4. 1941 + J. Z. v Itálii, LidN 28. 4. 1941; B. Slavík: Z. a Morava, LidN 11. 5. 1941; J. Š. Kvapil: K problému dekadence u J. Z., KM 1941, s. 231 (k tomu I, tj. B. Novák, LidN 20. 7. 1941); AMB. (A. M. Brousil): ref. prem. Blanka (studio Čin), Venkov 18. 9. 1941; ● ref. Přátelství básníka a malířky: J. Z. (Zahradníček), Akord 8, 1940/41, s. 373; jšk (J. Š. Kvapil), LidN 20. 4. 1941; V. Renč, Řád 1941, s. 275; B. Štorm, tamtéž 1941, s. 279; J. Pilař, Venkov 11. 7. 1941 ●; V. Polák: Oči u J. Z., NŘ 1941, s. 102, 163; J. Strakoš: K nové zeyerovské literatuře, Řád 1941, s. 313 + Geneze náboženské zkušenosti v díle J. Z., Řád 1941, s. 365 a pokr.; S. E. Zich: Epištoly J. Z. k Antonínu Schulzovi (s dopisy Z.), Venkov 27. 4. a 4. 5. 1941, příl.; ● ref. Básně: J. Z. (Zahradníček), Akord 9, 1941/42, s. 233; jšr. (J. Šnobr), Čes. osvěta 38, 1941/42, s. 181; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 49, 1941/42, s. 375; V. T. (Tichý), Dělnická osvěta 1942, s. 54; V. Jirá, KM 1942, s. 7; V. Hellmuth-Brauner, tamtéž, s. 143; K. P. (Polák), Nár. práce 18. 1. 1942; V. Renč, Řád 1942, s. 304; V. Lišková, SaS 1942, s. 100 → Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové (1945, s. 166) ●; ● ref. Přátelé Z. – Herites: V. T. (Tichý), Dělnická osvěta 1942, s. 114; V. Hellmuth-Brauner, KM 1942, s. 136 ●; J. Mukařovský: ref. J. Š. Kvapil: Gotický Z., SaS 1943, s. 148; V. Mathesius: Větné základy epického slohu v Z. Kronice o sv. Brandanu, SaS 1942, s. 80 → Jazyk, kultura a slovesnost (1982); V. Bitnar: J. Z. a Otokar Březina, Akord 10, 1942/43, s. 276 + Novobarok J. Z., Řád 1944, s. 122; J. Š. Kvapil: J. Z. revoluční, Kniha a čtenáři 6, 1945/46, s. 113 + Glosa o vztahu J. Z. k Svatopluku Čechovi, sb. Svatopluku Čechovi (1946, s. 461); J. Kvapil in O čem vím 1 (1946, rozšíř. vyd., zejména s. 170 a 245); A. Vyskočil: Z. předmluvy, in Znamení u cest (1947, s. 191); Bej. (A. Bejblík): ref. Novely (Sebrané spisy 6), Naše doba 1948, s. 231 + Česká epopoje (Sebrané spisy 2), tamtéž, 1948, s. 328 + Poměr Z. Neklana k Beaumontově a Fletcherově hře Maid's Tragedy, ČMF 32, 1948/49, s. 135; V. Martínek: Z. žaloby, in Na cestách národního ducha (1949, s. 180); J. Závada in J. Z.: Jan Maria Plojhar (1950); J. Š. Kvapil in J. Z.: Z letopisů lásky (1951) + Půl století Z. kultu a hodnocení, Slovesná věda 1951, s. 13; G. Franc: ref. Z letopisů lásky, LD 22. 9. 1951; I. Vaculín in J. Z.: Radúz a Mahulena (1955); M. Ivanov: Po stopách záhadného pseudonymu (pseud. Trut), Květy 1955, č. 51 → Historie skoro detektivní (1961, s. 179); J. Strnadel in J. Z.: Z letopisů Rolandu (1956); K. Svoboda in Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové (1957, s. 189); J. Poucha in J. Z.: Světla Východu (1958); J. Závada in J. Z.: Olgerd Gejštör (1958); J. Polák: Sládkova a Z. cesta do Skandinávie, ČMF 1959, s. 38; J. Š. Kvapil: Zeyerova svědectví, tamtéž, s. 43; K. Krejčí in J. Z.: Radúz a Mahulena (1961); J. Brabec: J. Z., Kulturněpolitický kalendář (1961, s. 246); J. Neumann, E. Ledererová, Z. Kopecký, J. Slabý, Z. Zerza-

ňová, E. Pařízková: Depresivní rysy v osobnosti J. Z., Českosl. psychiatrie 1961, s. 337; K. Krejčí in J. Z.: Jan Maria Plojhar (1964); M. I. Křovák: Komédie dell'arte v našem divadle, Amatérská scéna 1967, č. 10; J. Strakoš: Náboženská zkušenost v díle J. Z., Studie 1968, č. 1 (14); A. Mazlová: Z. a Janáčková Šárka (Pokus o srovnání básnického textu a libret opery), Časopis Mor. muzea 53–54, 1968/69, č. 2; K. Krejčí in J. Z.: Dům U tonoucí hvězdy (1972); Š. Vlašín: Jevištní osudy Z. Neklana, sb. Na křižovatce umění. Sborník k poctě šedesátin prof. dr. Artura Závodského... (1973, s. 231); A. Piročkinas: Litevské motivy v Z. tvorbě. SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1973 (1975), č. 20; J. Šližiński: Kontakty listovne Juliusza Z. z Polakami, Slavia 1974, s. 331; D. Moldanová: Z. autobiografie v korespondenci s polským básníkem Miriamem, ČLit 1975, s. 246; K. Krejčí: Dvojí konfrontace (Arbes a Z., Arbes a Kafka), in Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975, s. 319); L. Lantová in J. Z.: Jan Maria Plojhar, Tři legendy o krucifixu (1976, s. 375); V. Jiráč: Z. Libuše, in Portréty a studie (1978, s. 224); J. Šližiński: J. Z. v Polsku, in Korespondence J. Z. s polskými spisovateli (1980, s. 5); L. Lantová: J. Z., Čes. jazyk a literatura 31, 1980/1981, s. 228; V. Gebhartová in J. Z.: Zelený vítěz (1981); E. Stehlíková: Užítí prefigurace a prvky mytologizace v Z. díle, ČLit 1981, s. 25; A. Frolíková, E. Stehlíková: Cesty J. Z. za antikou, Zprávy Jednoty klasických filologů 1982, s. 142; J. Hrabák in J. Z.: Román o věrném přátelství Amise a Amila (1983); A. Urbanová: Známi a zapominání. J. Z., Amatérská scéna 1983, č. 3; D. Vlašínová: Objevny výklad Zeyera, sb. Živý odkaz Julia Fučíka (1983); D. Hodrová: Praha jako město deziluze v českém románu přelomu století, O. Herbenová: Obytný interiér některých významných osobností české kultury jako typizační prvek měšťanského interiéru 19. století, oboje sb. Město v české kultuře 19. století (1983, s. 168 a 238); A. Stejskalová: J. Z. a Rusko, SPFUK Praha. Filologické studie 12, 1984, s. 7; L. Nezdařil in Česká poezie v německých překladech (1985, s. 161); J. Janáčková: Obnovené obrazy a mýty J. Z., in Stoletou alejí (1985, s. 155); K. Cvejn: O Juliu Z., Marginálie 1980–1985 (1985), s. 47; M. Štědroň: Janáček a Z. verš v opeře Šárka, SPFF Brno, ř. H – hudebněvědná, 1986, č. 21; J. Bednář: Pobyty J. Z. v jižních Čechách, Výběr z nejzajímavějších knih 1986, č. 2; J. Janáčková: Touha J. Z. po čtenáři z lidu, Lit. měsíčník 1986, č. 1; L. Stehlík: Vzpomínání na J. Z., in Země zamýšlená 2 (1986, s. 80); J. Janáčková in J. Z.: Tři legendy o krucifixu a jiné báje o lásce (1987); S. Batišek: Duchovní profil J. Z., Duchovní pastýř 1987, s. 16 + J. Z. a Nový život, tamtéž, s. 74; J. Zahradníček: J. Z. (z pozůstalosti Jana Z.), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1987, č. 4; J. Haringová: Po stopách jedné Z. parafráze (o P Blahu v zahradě kvetoucích broskvích), ČLit 1987, s. 268; J. Janáčková, A. Stich in J. Z.: Epické zpěvy (1988); T. Vlček: Orientální motivy v kosmopolitním a národním programu lumírovské generace, sb. Povědomí tradice

v novodobé české kultuře (1988, s. 177); Z. Hrbata: Místo díla J. Z. v proudu neoromantismu a dekadence, sb. Prameny české moderní kultury (1988, s. 118); A. Stejskalová: Italská cesta J. Z. 1883–1884, SPFUK Praha. Filologické studie 17, 1988, s. 19; V. Kulíř: Jihočeská zastavení básníka J. Z., Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1988, č. 2 + J. Z. a jižní Čechy, tamtéž, č. 3; Z. Hrbata: Karolínská epopeja jako Z. gesto, ČLit 1990, s. 494 → (upr.) Romantismus a Čechy (1999); J. Janáčková: Krajina v osobním záznamu a v básnické projekci, sb. Člověk a příroda v novodobé české kultuře (1989, s. 60); P. Kalina: Z. a Klíma. Dvě verze mariánského mýtu, Tvar 1990, č. 34 (k tomu B. Balajka: Glosy mariánské a zeyerovské, tamtéž, č. 37); L. Daňková in J. Z.: Zahrada mariánská (1990); jm (J. Med) in Slovník básnických knih (1990); Karolínská epopeja, Troje paměti Víta Choráze, Vyšehrad); J. Dvořáková: Zpráva o literárních pozůstatostech Jindřicha Hořejšího, J. Z. a Jaroslava Durycha, sb. Lit. archiv 24, 1990, s. 259; B. Balajka: Dvě lásky J. Z. – báseň a pravda, Tvar 1991, č. 5; T. Vlček: J. Z. Básník nezměrné touhy po snu a ideálu, LidN 27. 4. 1991, příl. Nedělní LidN; J. Triška: Literatura tří stylů 3. Styl Z. české epiky, ZM 1991, s. 172; K. Srp: Hosté z jiného světa. Tesknouta u Jana Zrzavého a J. Z., Dějiny a současnost 1991, č. 5; J. Jedlička: Melancholický neklid aneb Jan Maria Plojhar. Přítomnost 1992, č. 5 → České typy aneb Poptávka po našem hrdinovi (1992); B. Balajka: Z. výjimečné postavení v české literatuře, Tvar 1994, č. 11; H. Voisine-Jechová: Využití snového zážitku v narativním procesu (Z. a J.-K. Huysmans), ČLit 1995, s. 268; M. Zelenka, H. Mikulová: Z. Slovensko – realita nebo mýtus?, Opera slavica 1996, č. 3; J. Janáčková, E. Stehlíková in J. Z.: Jan Maria Plojhar (1996); J. Janíčková: Otilie Malybroková a J. Z. v zrcadle vzájemné korespondence, Iana 1996 (1997), s. 63; M. Exner: Dům J. Z. & J. Z. U tonoucí hvězdy, Tvar 1997, č. 4; D. Vlašínová: Doňa Sanča v kontextu Z. dramatické tvorby, SPFFSU Opava, ř. A – lit. vědná, 1997, č. 2, s. 77 → Pohledy na českou literaturu dvou století (2000, s. 56) a J. Z. dramatik (2003); E. Stehlíková: Z. středověké mysterium, Divadelní revue 1997, č. 3 + La neve a Firenze ossia Tradizione antica nell'opera di Julius Z. (antické vlivy v P Snh v Florencii), LF 1997, s. 332; M. Exner: Touha po zázraku, Host 1997, č. 2; M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998, s. 620); V. Menclová: J. Z. – dlouhá cesta a věčná touha po návratu, LidN 2. 5. 1998, příl. Nedělní LidN; K. Aksamit: V objetí nemocí, Haló noviny 30. 10. 1998; J. Pelán: Překlad konformní a adaptační (Na okraj překladu Písň o Rolandovi), Souvislosti 1998, č. 2; E. Stehlíková: Vodňanský salon?, sb. Salony v české kultuře 19. století (1999, s. 116); J. Janáček in Dospisy J. Z. Karolíně Světlé (1999); J. Vorel: Russkije motivy v tvorbě J. Z., sb. Rusistika '98 (1999, s. 49); A. Haman: J. Z. – romantik či dekadent? (Z. a Dostojevskij), in Česká

literatura 19. století a evropský kontext (1999, s. 133); T. Riedlbauchová: Poutník Julia Z., Tvar 1999, č. 3, příl. Tvary (sv. 3, ř. A); P. Růt in J. Z.: Tři legendy o krucifixu (1999); D. Tureček: Radúz a Mahulena. Povaha a souvislosti textu, ant. Pohádkové drama (1999, s. 368); Z. Hrbata: Bájný heroismus, in Romantismus a Čechy (1999, s. 52); V. Skalická: J. Z. – „náš“ básník katolický (?), kat. Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (2000, s. 201); J. Vorel: Fenomén vnitřního hlasu, objektivního psychična v Čechovově Černém mnichovi a Z. Opálové misce, SPFF Ostrava. Literární věda, 2000, č. 4, s. 151; V. Hellmuth-Brauner in Paměti rodu (2000); M. Soukopová in J. Z.: Král a žebračka (2000); J. Zahradka: Zrod a osud operní Janáčkovy prvotiny (Šárka), Opus musicum 2000, č. 4; D. Vlašínová: Proměny hodnocení Z. odkazu, sb. Návraty k velkým (42. Bezručova Opava, 2000, s. 59) + J. Z. na konci století a tisíciletí, sb. Česká literatura na konci tisíciletí 1 (2001, s. 247), oboje → Pohledy na českou literaturu dvou století (2000, s. 68, 85; obs. též Recepce díla J. Z. v polské literatuře a literární vědě, s. 68, Arne Novák o J. Z., s. 80) + Žena jako inspirace a adresát, SPFPFSU Opava, ř. A – lit. vědná, 2001, č. 3, s. 47; A. Stejskalová: Italská cesta J. Z. 1883–1884, ČLit 2001, s. 433; H. Navrátilová: „Druhý život“ starověkého Egypta v díle J. Z., Nový Orient 2001, s. 127 → (upr.) Egypt v české kultuře přelomu devatenáctého a dvacátého století (2001, s. 99); M. Pohorský: Bolestná zpověď se symbolem věčnosti, in J. Z.: Troje paměti Víta Choráze (2001); D. Moldanová: J. Z. (1841–1901), Čes. jazyk a literatura 2001, s. 94; M. Schacherl: Dvojí typ dlouhé epické věty – Alois Jirásek a J. Z., Sborník Společnosti Aloise Jirásky (2001, s. 87); E. Stehlíková in J. Z.: Jan Maria Plojhar (2001); I. Rešková: „Svět jde pravou cestou a já se mýlím“. Z dosud nezveřejněných dopisů Julia Z., LidN 1. 2. 2001 + Vztahy J. Z. k rodině Braunerových, Tvar 2001, č. 8; D. Vlašínová: Exil jako stav duše, sb. Česká a polská emigrační literatura – Emigracyjna literatura czeska i polska (2002, s. 84); W. F. Schwarz: Zur Entwicklung symbolistischer Narrativik im Kontext des Fantastischen: J. Z., mit Blick auf Jakob Arbes, sb. Kapitel zur Poetik. Vrchlický und der tschechische Symbolismus (2003, s. 173); M. Fránek: Motiv cesty v díle J. Z., sb. Cesta tam a zase zpátky v české literatuře (2003, s. 32); J. Vorel: Desakralizace prostoru a ztráta „Středu“ v Bělého románu Petrohrad a Z. novele Dům U tonoucí hvězdy, sb. Dialog kultur 2. Sborník příspěvků z vědecké konference... (2003, s. 233); I. Rešková: Při vši bolesti je každá vzpomínka na Vás zároveň mou největší radostí – (Zdenka Braunerová a J. Z.), Středočeský vlastivědný sborník (2003, s. 131); J. Pišna: Z. Plojhar, Souvislosti 2003, č. 3; M. Gálik: J. Zeyer's Version of Kunal's Eyes, Archiv orientální 2003, s. 333; D. Vlašínová: Slovenské inspirace (o D Radúz a Mahulena), sb. Česko-slovenské vztahy. Evropa a svět (2004, s. 165), F. Všeticka: Radúz a Mahulena, tamtéž, s. 191; T. Riedlbauchová:

Ernest Renan a J. Z. Jejich společná a protichůdná východiska, sb. Srovnávací poetika v multikulturním světě (2004, s. 309); E. Stehlíková: Z listáře J. Z., Slovo a smysl 2004 (2005), č. 2; M. Schacherl: Některé příznakové pojmenovací funkce adjektivního atributu u J. Z. – pojmenování barvy, SPFF Brno, ř. A – jazykovědná, 2004, č. 52 + Výstavba a funkce pravé strany přirovnání J. Z., tamtéž 2005, č. 53, s. 163; D. Blümllová: Národopisná výstavka okresu vodňanského v režii českých spisovatelů (též o J. Z.), sb. Čas výstavního ruchu (2005); M. Gálik: „Srdce Pikangovo“ a srdce Ježíšovo. Z. přínos do česko-činských medzikulturních vztahov, Theologická revue 2005, č. 1; J. Koutná: Z. Dům U tonoucí hvězdy, sb. Krajina a dům, vzdálenost a blízkost, nahoře a dole (2005, s. 54); M. Hynšt: Básník bez mateřštiny J. Z. (o D Radúz a Mahulena), in Od divadelního eseje k divadelnímu tvaru 2 (2006); J. Bauer in Klasikové v nedbalcích (2006); J. Pelán: Itálie jako literární téma: J. Z. a Josef Šusta, sb. Otázky českého kánonu. Sborník příspěvků z 3. kongresu světové literární bohemistiky 1 (2006); T. Riedlbauchová: Causa J. Z., Reflex 2006, č. 2; J. Sanitřák: J. Z., in Legenda Karel Weinfurter. Dějiny české mystiky 1 (2006, s. 71).

ik

Jiří Zhor

* 2. 7. 1903 *Kutná Hora*

† 13. 1. 1979 *Praha*

Básník, prozaik, publicista, regionální osvětový a kulturní pracovník Čáslavska.

VI. jm. Karel Pošva; pod tímto jménem uveřejnil jen ojedinělé novinové příspěvky (Právo lidu, Nár. osvobození). – Od raného dětství žil v Čáslavi, kde jeho otec byl soudcem a kde vystudoval gymnázium (mat. 1922). Po absolvování právnické fakulty v Praze (doktorát 1926) byl 1926–27 advokátním koncipientem v Chrudimi a v Kolíně, 1927–45 úředníkem finanční správy v Praze, v Čáslavi a opět v Praze, 1945–48 úředníkem ministerstva školství. Po únoru 1948 pracoval v dokumentaci Ústavu práce, pak jako nakladatelský korektor, 1952–58 v dokumentaci Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, od 1959 v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze. Od studentských let publikoval v krajském tisku (první příspěvky otiskl ve studentském časopise s tit. J. S. Machar, který Z. vydával, a v čáslavských Havlíčkových hlasech), od konce 20. let i v četných pražských denících a časopisech; 1937–43 byl stálým spolupracovníkem Lid. novin. V rodném kraji

i v Praze byl mnohostranně kulturně a osvětově činný (spolková činnost, přednášky, příspěvky pro rozhlas atd.). Podnikl řadu cest po republice a takřka po celé Evropě.

Těžiště Z. práce je v publicistice, která poznamenala i celkový ráz jeho tvorby; časopi-secky vyšla většina jeho prací veršem i prózou, zejména epigramy, časové a příležitostné básně, fejetony, sloupky a črty. Nejhojnější jsou v jeho básnických pokusech zastoupeny epigramy, z nichž Z. výtěžil sbírky *Pegas nežere slávu* a *Když spadlo zatemnění*; od umírněného glosátorství a obecných životních pravd první knížky přešel k útočnější a adresnější satíře válečné a poválečné, jež však namnoze postrádá epigramatickou pádnost a jejíž dobová aktuálnost brzo vyvanula. Do básnické sbírky *Seismograf* shrnul Z. časové verše z pohyblivých let 1937–45, v nichž glosoval osudné události Mnichova, války i našeho osvobození; nejsilnější z těchto veršů, zrozených z úzkosti o osud národa, z protestu proti barbarství i z těžce dobývané víry, řadí autora k vlně vlastenecké poezie podzimu 1938. Dvě prozaické práce, *Lichnický notýsek* a *Petr a Pavel*, se bezprostředně váží k Z. rodnému kraji. První, věnovaná Železným horám, jmenovitě kraji pod hradem Lichnici, podává v pásmu fejetonů, črt a drobných obrázků, proložených verši, „citový zeměpis“ kraje, obraz jeho přírodních krás i dobových proměn a jeho inspirativního vlivu na řadu uměleckých osobností. Druhá zachytila ve volném pásmu obrázků a výjevů „život jednoho kostela“ (hlavního čáslavského chrámu Petra a Pavla) a jeho prostřednictvím i obraz života kraje a země v proměnách staletí. Jako předchozí kniha i tato byla poznamenána těžkou dobou po Mnichovu (1939–40), kdy vznikla a kdy byla po zásahu cenzury její sazba rozmetána. – Ž drobných soukromých tisků, uvedených ve vlastním Z. seznamu, je pouze jeden zaznamenán v Bibliografickém katalogu za r. 1941 (Za všech počasů na Lichnici, výt. nezjišť.), další dva nejsou doloženy (Vendulka a Ivánek, 1942; Výlet do Obříství, 1945).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Kapa, Kápoš, Rudolf Vosa, Rufus Sova, R. Vosa, Vosa; J. Zh., (jzh)., kp, kp., Kp, -kp-, -Kp-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. právo; Čes. slovo; Českosl. republika; sb. Českosl. podzim (1939); Čes. dělník (1942); sb. Čes. podzim 1938 (1938); sb. Čes. věnec Lužici (1946); Čteme (1940–43); sb. Čtení o Mahenovi a Těšnohládkovi (1941); Dikobraz; Divadelní noviny; Dnešek; sb. Dni žalu (1937); Eva; Hav-

líčkovy hlasy (Čáslav); Jas; sb. K počtě zbraň praporu! (1945); Letem světem; Lid. demokracie; Lid. noviny (1937–43, od 1945); Masarykův lid; sb. Mělnicko v poezii (1954); sb. Modrý závoj (1942); sb. Monumenty a květiny TGM (1937); sb. Na paměť Fr. B. Vaňka, českého kněze a spisovatele (1947); Nár. listy; Nár. osvobození (1931–32, 1937); Nár. politika; Nár. práce (1939–43); Nová svoboda (Ostrava); Panoráma (1941, 1947 o své knize Petr a Pavel); Pestrý týden; Podoubraví (Čáslav, mj. 1947 o své knize Petr a Pavel); Práce; Právník; Právo lidu (1929–38); Pražské Lid. noviny (1938); Pražský ilustrovaný zpravodaj; sb. Průvan stoletím (1956); Přítomnost; Rudé právo večerní, pokr. Rudý večerník (1928); Sobota; Svět, pokr. Rudé květy (od 1918); Svět v obrazech; Svob. slovo; Svob. zítřek; Tribuna (1926); Tvorba (1958); Venkov (1942; sb. Věrní zůstaneme. TGM 1937–1947 (1947); sb. Z mělnické skály (1963); Zeměd. noviny; sb. Zlaté doma (k devadesátinám P. Suly, 1972); Zvon (1941). ■ KNIŽNĚ: *Beletrie a publicistika*: Pegas nežere slávu (epigramy, 1942); Lichnický notýsek (PP a BB 1943); Seismograf (BB 1946); *Když spadlo zatemnění* (epigramy, 1947); Petr a Pavel (P 1947); Osvětová práce a tisk (přednáška, 1947). ■

LITERATURA: ● ref. Pegas nežere slávu: J. Červinka, Akord 10, 1942/43, s. 318; J. K. (Kopecký), LidN 25. 1. 1943; Kp. (K. Polák), Nár. práce 12. 2. 1943; V. Grulich, Rád 1943, s. 150 ●; ● ref. Lichnický notýsek: J. Kubíčková, Čteme 1943, s. 94; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 51, 1943/44, s. 42 ●; ● ref. Seismograf: an., LD 4. 4. 1946; -tep, Mladá fronta 12. 4. 1946; G. (F. Götz), NO 13. 6. 1946; AMP (A. M. Píša), Práce 3. 9. 1946 ●; ● ref. *Když spadlo zatemnění*: J. B. Č. (Čapek), Naše doba 53, 1946/47, s. 233; drjd (J. Doležal), Svob. slovo 19. 2. 1947; J. Štern, Práce 23. 2. 1947; A. Hrubý, KM 1947, s. 314; bh., Knihy a čtenáři 1947, s. 147 ●; L. Holý: ref. Petr a Pavel, Svob. slovo 2. 12. 1947; J. Siegl in Kutnohorský přínos krásné literaturě (1948); M. Marek in Čáslavsko v literatuře (1958); (SH). (S. Hippmann): k sedmdesátinám, LD 3. 7. 1973; J. Kučera: Z Lichnického notýsku J. Z. (k 90. výr. nar.), Chrudimské vlastivědné listy 1993, č. 5.

es

Antonín Zhoř

* 18. 1. 1896 Rosice u Brna
† 31. 3. 1965 Brno

Autor životopisných a pohádkových próz pro děti a mládež, redaktor časopisů a knižnic pro děti a mládež, překladatel.

V literatuře bývá mylně uváděno jako datum úmrtí 3. 4. – Syn krejčovského mistra. Vystudoval učitelský ústav v Brně (mat. 1914) a po

krátkém působení na škole v Oslavanech narukoval 1915 do 1. světové války, byl zajat a v Rusku vstoupil do československých legií. Po návratu učil od 1918 na různých školách v Brně. Intenzivně se věnoval zakládání žákovských knihoven a propagaci literatury pro děti a mládež, 1929 založil a řídil první české vydavatelství dětské literatury Epos, původně zaměřené na vydávání legionářské a národně-osvobozené literatury. 1934 nakladatelství převzal Vydavatelství odbor Ústředního spolku jednot učitelských v Brně. V něm jako redaktor knižnice Jitro (v ní od 1935 zpětně dočísloval svazky, i převzaté z Eposu) pokračoval v záměru vydávat cenově dostupnou dětskou literaturu klasickou i moderní (často se sociální tematikou, např. J. V. Pleva, V. Řezáč) i překlady (např. P. Denk z ruštiny); redigoval též několik dětských časopisů (pro nejmenší děti Brouček, pro starší Vlastovička a s ním spojená Knižovna Vlastovičky). Po sloučení s pražským závodem 1940 pracoval také v Praze (1945 jako předseda red. rady), 1946 bylo nakladatelství přejmenováno na Komenium a Z. v něm pracoval do 1950 (mj. t. r. inicioval vydání veršů F. Hrubína ke kresbám J. Čapka Modré z nebe). Od poloviny 50. let spolupracoval s rozhlasem na vysílání pro mládež (např. pravidelný pořad Kohoutek, rozhlasové hry 1950 V letícím písku, 1951 Záhadná traktoristka aj.). 1959 odešel do důchodu. Především ve 30. letech se věnoval rovněž knižní ilustraci a 1935 vydal též své kresby československých krojů. – Syn Igor Z. (1925–1997) byl výtvarným teoretikem a publicistou.

V autorské i redakční práci se Z. hlásil k úsilí V. F. Suka a kritické revue Úhor prostřednictvím umělecky hodnotné literatury děti vychovávat, vzdělávat i bavit. Ve svém díle výrazně odděloval dobro a zlo, obměňoval ideálního hrdinu, často dětského věku, s kladnými vlastnostmi (čestnost, pracovitost, smysl pro sociální spravedlnost i rasovou rovnost), který se měl stát čtenáři vzorem. Svou zkušenost vojáka rakouské armády, válečného zajatce v ruském táboře a poslední sebevědomého člena československých legií vyznamenavšího se v bitvě u Zborova vložil do nezřídka trpkých osudů mladičkému studenta v knize *Cestou k svobodě*; prózu *Hraničářův syn* věnoval těžkému zápasu pohraniční strážce na Podkarpatské Rusi s pašeráky, jíž pomáhali skauti a další statečné děti; hlavního hrdinu knihy *Neviditelný Tomík*

nechal poznat pomocí kouzelné čepice život různých vrstev společnosti a dospět k rozhodnutí bojovat proti sociální nespravedlnosti. Životním příkladem se dětem měly stát osudy různých lidí uváděné v drobných životopisných a vzpomínkových publikacích (např. *O ženě s hrdinským srdcem* o Ch. G. Masarykové, sb. Jak jsem začínal o českých podnikatelích, *To nebylo nic* o protinacisticckém odboji). Tyto práce byly jakousi průpravou k životopisným románům o slavných osobnostech, v nichž se snažil dětem přiblížit beletristickou formou historická fakta a vyzdvihnout kladné vlastnosti hlavních hrdinů, překonávajících různé překážky: protirasistickou tendenci zdůraznil v románu o A. Lincolnovi *Poctivý Abe*, průkopnickou cestu ženy-vědkyně M. Curie-Sklodowské v *Tvrdohlavé Marii*, výjimečné nadání, touhu po vzdělání a citlivost mladičké B. Němcové za pobytu ve Chvalkovicích v *Bety*, osamělost i utrpení hudebního génia L. van Beethovena v *Sám proti osudu* a hrdý boj za svobodu i prostřednictvím umění J. Čermáka v *Kulhavém šermíři*. V pohádkových pracích pro menší děti vyzdvihoval důvtip a obratnost proti kouzlům (*Učedník kouzelníka Čaryfuka*) i proti násilí (*Dorotka a mořští loupežníci*), též přátelství proti rasové nenávisti (*Černý Bob a bílý Bob*) a aktivitu proti zneužívání zvířat (*Námořník Pepík a opička Rrra*). Za války vydával hlavně převyprávění klasických příběhů pro děti, často s jinotajným zaměřením (*O světlém rytíři a černé zradě*, *O Štylfrýdovi a Bruncvikovi* aj.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Čermák, Pavel Čermák, Vladimír Bělský, Zdeněk Hořan; A. Z., PČ, P. Č., -r, -ř. ■ PŘÍSPĚVKY in: Brouček (1945–49); Čes. slovo (1925); sb. 25 let nakladatelství Komenium v Brně (1947); Lid. noviny (1929, 1935, 1941); sb. Naším maminkám (1934); Nové knihy (1963); Památník boje o život národa (1945); Úhor (1935, 1939, 1943; 1939 10 ročníků knihovny Jitro); Vlastovička (1937–41, 1945–49); Zlatý máj (1959, 1962). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (vesměs pro ml.): *Cestou k svobodě* (P b. d., 1929, pseud. Pavel Čermák); *Hraničářův syn* (P b. d., 1930, pseud. Pavel Čermák); *Památník k 80. narozeninám tatínka* (tj. T. G. Masaryka, P b. d., 1930, pseud. Pavel Čermák); *O ženě s hrdinským srdcem* (P b. d., 1933, pseud. Pavel Čermák); *Neviditelný Tomík* (P b. d., 1935, pseud. Pavel Čermák); *Poctivý Abe* (R 1939; přeprac. vyd. 1956); *Pohádky o chlebičku* (b. d., 1941); *Když byl Alois Jirásek maličký* (P 1941); *Můj pes Jaryk* (PP 1942; obs. i P Nejslavnější pes na světě, pseud. Pavel Čermák); *Pohádky o zvířátkách* (b. d.,

1942, pseud. Zdeněk Hořan, podle bratří Grimmů); O světlém rytíři a černé zradě (P 1942, podle Písne o Nibelunzích); Podivné příhody barona Prášila (P 1942, pseud. Pavel Čermák, podle starých kronik); Tatarské pohádky z Krymu (b. d., 1942, pseud. Zdeněk Hořan); Učedník kouzelníka Čaryfuka a ještě dvě veselé povídky (PP 1946; přeprac. vyd. 1961 s tit. Učedník kouzelníka Čaryfuka); O Štylfrýdovi a Bruncvíkovi (P 1946, podle starých kronik); Pohádky tisíce a jedné noci (1947); Pohádky pro nejmenší (Ieporelo, b. d., 1947, pseud. Čermák); Ukazuj si, co tu psáno (Ieporelo, b. d., 1947, pseud. Čermák); To nebylo nic (PP 1948); Tvrdohlavá Marie (R 1957); Černý Bob a bílý Bob (P 1958); Námoňník Pepík a opička Rrra (P 1962; přeprac. vyd. 1963); Sám proti osudu (R 1962); Bety (P 1963); – posmrtně: Kulhavý šermíř (R 1966). – *Překlady*: M. A. Rumer: Metodika zpěvu ve škole (1954, s L. Melkusem); M. V. Lomonosov: Vybrané spisy (1955, s jinými). – *Ostatní práce*: Dětvanský kroj, Huculský kroj (b. d., 1935); Hanácký kroj, Velecký kroj (b. d., 1935); Chodský kroj, Blatský kroj (b. d., 1935); Ruský rychle a dobře s azbukou i bez azbuky (1945, pseud. Vladimír Bělský); Vzpomínky na školní rok 1946/47 (1947). ■ **KO-RESPONDENCE**: Vážený soudruzi! (redakci Slovníku českých spisovatelů b. d., asi z 1964), Zlatý máj 1965, s. 222. ■ **REDIGOVAL časopisy**: Vlastovička (1937–41, 1945–49, s jinými), Brouček (1945–49, s jinými); *věstník*: Pěšina (1935); *sborníky*: Našim maminkám (1935), Památník boje o život národa (1945), 25 let učitelského nakladatelství Komenium v Brně (1947, s J. Křivánkem a L. Novákem); *knižnice*: Jitro (1929–41), Knihovna Vlastovičky (1941–43), Základní kameny (1947); *spisy*: Knihy Vojty Beneše pro mládež (1947). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Jak jsem začínal (vzpomínky, b. d., 1932, pseud. Pavel Čermák). ■

LITERATURA: V. F. S. (Suk): ref. Cestou k svobodě, Úhor 1929, s. 84; ● ref. Hraničářův syn: O. Pospíšil, Úhor 1931, s. 52; V. F. S. (Suk), Střední škola 12, 1931/32, s. 157 ●; M. Poppeová: ref. Jak jsem začínal, Úhor 1932, s. 22; ● ref. Neviditelný Tomík: J. V. P. (Pleva), Index 1935, s. 105; M. Majerová, LidN 11. 12. 1935, úryvek → O dětské literatuře (1956, s. 91); an., PL 13. 12. 1935; Filip. (D. Filip), Úhor 1936, s. 14 ●; ● ref. Poctivý Abe: F. Tenčík, Úhor 1939, s. 190; gla (A. Gála), LidN 3. 4. 1940; M. M. (Majerová), Čes. slovo 7. 4. 1940 → O dětské literatuře (1956, s. 127) ●; ● ref. knižnice Jitro: -dnk. (P. Denk), Naše zprávy 18. 10. 1939; -ft- (F. Tenčík), Kolo 1939, s. 168 ●; J. Hloušek: ref. Pohádky o chlebičku, Můj pes Jaryk, Úhor 1941, s. 89; V. Paz. (Pazourek): ref. Můj pes Jaryk, Nejslavnější pes na světě, LidN 6. 7. 1941; ● k padesátinám: -a-, NO 19. 1. 1946; Fmš, Rovnost 19. 1. 1946 ●; N. Č. (Černý): ref. Učedník kouzelníka Čaryfuka, Poctivý Abe, Komenský 71, 1946/47, s. 328; N. Č., F. H. (Černý, Holešovský): ref. Pohádky tisíce a jedné noci, Komenský 72, 1947/48, s. 468; ● ref. Černý Bob a bílý Bob: Z. Vavřík, ZM 1959, s. 183; V. Pa-

zourek, HD 1959, s. 281; S. Sibrťová, LitN 1959, č. 33 ●; Z. Zapletal: Zastavení nad životopisnými romány A. Z., ZM 1961, s. 451; F. Všeticka: ref. Učedník kouzelníka Čaryfuka, tamtéž, s. 555; ● ref. Sám proti osudu: V. Vrbská, Čes. zápas 1962, č. 19; VF, Kultura 1962, č. 40; V. Fischerová, Nové knihy 1962, č. 10 ●; ● ref. Bety: M. Pohorský, RP 23. 3. 1963; mpk (M. Petříček), LitN 1963, č. 15; Z. Zapletal, HD 1963, s. 302; S. Bartůšková, Rovnost 7. 6. 1963; V. Kovařík, ZM 1963, s. 406 ●; J. Voráček: ref. Kulhavý šermíř, RP 21. 10. 1966; F. Všeticka: ref. Kulhavý šermíř, Bety, HD 1966, č. 12; M. Bastl: Umělecký výmysl v biografické próze pro mládež, SPF Hradec Král., Jazyk – Literatura – Metodika sv. 11, 1970, s. 95; F. Tenčík: Dílo právem připomínané, Rovnost 15. 1. 1971; (mt) (M. Tmé): Vzpomínáme spisovatele, Brněnský večerník 28. 3. 1975; Š. Vlašín in A. Z.: Tvrdohlavá Marie (1976); K. V. Burian in A. Z.: Sám proti osudu (1978); an.: Portrét několika tahy, Albatros 1985, č. 3; V. Vařejková in A. Z.: Učedník kouzelníka Čaryfuka (1993) + Tvořivé aktivity A. Z., Duha 1996, č. 1 + Cestou k svobodě, sb. Výchova k národnímu vědomí a národním hodnotám (1999, s. 98) + Tři brněnské marginálie z počátku okupace, sb. Dvojí průhled do světa literatury (1999, s. 99) + Poselství A. Z., Ladění 2005, č. 2.

ik

Čeněk Zibrť

* 12. 10. 1864 Kostelec nad Vltavou
† 14. 2. 1932 Praha

Kulturní historik, etnograf a folklorista, bibliograf, knihovník, editor starších českých literárních památek i korespondence.

Pokřtěn Vincenc Jan. – Narodil se jako prvorozené dítě na jednom z nejbohatších statků v Kostelci, otec byl řezník a hospodský, zastával úřad starosty. Jako dvouapůlletý ztratil Z. v krátké době oba rodiče (otec zemřel na tyfus, matka tři dni po něm vyčerpáním po druhém porodu, zemřela i novorozená sestra), jeho výchovu převzali dědeček a otcova sestra s rodinou. Od 1876 studoval na gymnáziu v Písku, po maturitě 1884 na Filozofické fakultě české části Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, zpočátku se věnoval především klasické filologii, českému jazyku a literatuře (žák J. Gebauera), později spíše historii (u V. V. Tomka, J. Kalouska, J. Golla, K. Jirečka, J. Emlera a A. Rezka), estetice (O. Hostinský) a sociologii a filozofii (T. G. Masaryk). 1888 obhájil disertační práci *Hry u starých Čechů*. Poté se vydal na studijní

cestu po zahraničních univerzitách, knihovnách a archivech (Mnichov, Berlín, Varšava, Petrohrad); zvláště během studií v Německu prohloubil svůj zájem o obor kulturní historie. 1892 se Z. v tomto novém oboru habilitoval (spis *Dějiny kroje v zemích českých*, k němuž přiložil i své předcházející práce *Listy z českých dějin kulturních* a programovou stať *Kulturní historie*). 1901 byl jmenován mimořádným profesorem (o řádnou profesuru neusiloval). Od 1892 pracoval v knihovně Čes. (Nár.) muzea: 1892–1903 jako úředník, 1903–27 bibliotékař, poté se stal jejím ředitelem. Byl členem četných vědeckých spolků historických, kulturněhistorických i folkloristických, českých i zahraničních. Od 1899 se podílel na redakci Časopisu Muzea Království českého, 1905–13 jej vedl sám. 1891 z podnětu V. Tilleho spolu s L. Niederlem začal vydávat časopis Čes. lid (od počátku si rozdělili sféry zájmu: Tille folklor, Niederle archeologii, Z. kulturní historii), Tille se však na vydávání časopisu již nepodílel, po roztržce se redakce časopisu vzdal i Niederle. Z. tak prakticky po celý život určoval profil časopisu a z velké části jej naplňoval svými vlastními příspěvky (s výjimkou desetiletí 1914–24, kdy nevycházel). Až 1931 se oženil. Ke konci života byl vážně nemocen (raněn mrtvicí, kardiovaskulární choroby), zemřel na zhoubný nádor sedacího nervu. Ač katolík, přál si pohřeb žehem, byl pohřben v Praze na Vinohradském hřbitově.

V době studií Z. publikoval časopisecky první beletristické pokusy, zvláště prózy (Květy, Vesna aj.). Již ve slovanském semináři J. Gebauera, jenž dbal nejen na důslednou filologickou analýzu studovaných staročeských památek, ale i na jejich kulturněhistorickou interpretaci, vznikla první Z. časopisecky publikovaná odborná práce (*O české postile kněze Martina Philadelpha Zámrského*). Z. se pak systematicky věnoval literatuře 16.–19. století (edice, studie), literární památky využíval především jako kulturněhistorický pramen (základem práce byla rozsáhlá excerpce materiálu různé povahy a jeho následné tematické řazení do listkovnic). Jedním z prvních plodů rozsáhlého výzkumu písemných pramenů a literárních památek se stala kniha *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní*. Tomuto tématu se Z. věnoval soustavně celý život. Jeho původní snahu o kulturněhistorickou syntézu však narušovalo úsilí o faktografickou

úplnost a okouzlení materiálem. Z. se v Čechách stal mluvčím opozice k převládajícímu proudu pozitivistické historiografie, jež se soustřeďovala na politické dějiny a na sklonku století též na historii hospodářskou, agrární a sociální. Kulturní dějiny v jeho pojetí se obracely k mnohotvárné každodennosti, jejich předmětem se staly veškeré duchovní a hmotné jevy společnosti v široké historické perspektivě. Souhrn veškerých dějů a faktů všedního života tak měl vypovídat o jádru historického procesu. Na rozdíl od etablovujících se hospodářských a sociálních dějin kulturní historie nevypracovala svébytnou metodologii, shrnula však rozsáhlý materiál z veškerých oblastí hmotné i duchovní kultury. Bezbrěhost pojetí, sklon k fragmentární materiálovosti a metodologická neujasněnost vedly ke kritice Z. prací zvláště ze strany historiků tzv. Gollovy školy. Z. usiloval o maximální využití excerpovaného materiálu, v časopisech, které redigoval, pravidelně otiskoval bibliografické přehledy kulturněhistorické a folkloristické literatury; úspěch národopisných prací a jeho nezměrná ctizádost jej přivedly k riskantnímu projektu *Bibliografie české historie*, k němuž přispěli i někteří další spolupracovníci (zvláště zaměstnanci Nár. muzea J. Volf či Z. Nejedlý). Neujasněnost při výběru materiálu i nepřehlednost a uživatelská nepraktičnost se již od prvního dílu bibliografie staly terčem ostré kritiky (zvláště J. Golla a K. Krofity). Z. sám projekt zastavil, polemika jej však odborně i lidsky zlomila. Přes odborné neshody, vnější okolnosti i pocit nedocenění (pro čtenářský nezájem musel 1913 zastavit vydávání Čes. lidu, obnovil jej až 1924; 1913 se vzdal i redakce ČČM) pokračoval v národopisných a kulturněhistorických studiích. Jeho zájmy byly velmi extenzivní, o čemž svědčí různorodost témat i četnost referátů, studií a edic v odborném, osvětovém, denním i profesním a zájmovém tisku (studie k dějinám pivovarnictví, mlynářství, knihtisku, edice staročeských kuchařek a stati o stolování v minulosti atd.). Věnoval se hmotným i duchovním dějinám od 8. století až po současnost, otevřel pro soudobou českou historiografii řadu témat (dějiny každodennosti, tradice, rituály a pověry pohanské, křesťanské i židovské). Literární památky využíval jako pramen k poznání života v určité historické epoše (výrazný byl jeho zájem o mýtus, proroctví a pohádk-

ku). Z literárněhistorického hlediska jsou cenné zejména jeho edice textů především ze staršího období (např. Hynek z Poděbrad: Májový sen; Frantova práva; K. Hos: Rozmlouvání Petra svatého se Pánem o obyčejích a povahách nynějšího lidu na světě; D. Vetter: Islandia aneb Krátké vypsání ostrova Islandu; Zlatý jelen na Pražském mostě, Slepý mládenec, Sybilla a jiná proroctví staročeská), otiskované časopisecky i knižně. České literatuře se věnoval v biografických a bibliografických článkách (např. T. Burian, J. Dobrovský, K. J. Erben, V. Hanka, J. Jeník z Bratřic, V. Krolmus, B. Němcová, P. J. Šafařík, A. V. Šembera), časopisecky publikoval korespondenci českých spisovatelů (A. V. Šembera, B. Němcová aj.) i jejich práce (J. N. Štěpánek: Eylenspiegel; K. J. Erben: Sládcí; paměti F. Haise). Je autorem četných kulturněhistoricky zaměřených hesel v Ottově slovníku naučném, jako redaktor ČČM pokračoval v projektu *Dotatky a opravy k bibliografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii*. Aktivně se podílel na popularizaci národopisných a folkloristických poznatků (výstavy, přednášky, rozhlasové pořady). Přes kritiku Z. metody nebyly jeho práce historickou obcí českou ani světovou opomíjeny, vyexcerpované prameny i materiálové studie však docenila až historiografie sklonku 20. století; jeho role v české folkloristice byla zakladatelská.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Dalimil, E. Horský, Emil Horský, Emil Trbíz Horský, Emil Wagner, Em. Trbíz-Horský, Hora, Jan Soulek, J. Basi, J. Basileus, König, K. Raus, Marie Soulková, Max Hroch, Maxmilian Hroch, Maxmilián Hroch, Novák, Trbíz, Václav Soulek; -áče-, -b-, Č. Z., E. H., -r-, Z., Zbt. ■ PŘÍSPĚVKY in: ABC československý svéráz (1927); Almanach českých hádankářů ku prospěchu Národní jednoty pošumavské (1905); Almanach na jaro 1917... (1917); Almanach Osení (b. d., 1913); *Analecta Comeniana* (1909); *Athenaeum* (1890–91); *The Central European Observer* (Londýn 1923); *Cep* (1912); *Časopis čes. lékařnictva* (1909, *Literatura česká přírodovědecká a farmaceutická od dob nejstarších*, i sep.); *ČČM* (1887–1913; mj. 1908 *Z dějin zámků a panství Zvíkova 1–3*, i sep.); 1912 *Staročeské Poručení patriarch dvanácti, synov Jakobových*, i sep.; 1913 *Dotatky a opravy k bibliografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii*, s A. Truhlářem); *Časopis Matice moravské* (1895); *Časopis Mor. muzea zemského* (Brno 1907–08, Matěj Kneisel /*Sáytam Lesienk*/, rodák z Třeště /1808–1890/, i sep.); *Časopis pro dějiny venkova*; *Časopis turistů* (1906, 1917–18); *Čech* (1909–10); *Čes. demokracie*

(1911–12); *Čes. politika* (1887); *Čes. Thalia* (1887–88); *Čes. slovo* (1912, 1923, 1925); *Českosl. zemědělec* (1930); *Čes. baráček* (1897–98, 1906–07); *Čes. časopis historický* (1895–96, 1919); *Čes. družstevní kalendář* (1904); *kal. Čes. kraj* (1912); *Čes. lid* (1891–14, 1923–32; mj. 1893 *Chození s klibnou /koněm/ v době vánoční a masopustní, Jízda „králů“ o letnicích v zemích československých a Vnášení smrti a jeho výklady, vše i sep.*; 1894 *Staročeské sbírky „pohádek“ /hádanek/, i sep.*; 1897 *O srovnávacím studiu lidového podání na vysvětlenou a na obranu*, i sep.; 1897–98 *příloha Literatura kulturněhistorická a etnografická*, i sep.; 1906 *ed. Ach můj milý, věčný Bože... Rýmování o řemeslnících z konce věku 17.*; 1907–10 *ed. Písníkář František Hais a jeho paměti*; 1910 *ed. V. Krolmus: Slovník obyčejů, pověstí, pověr, zábav a slavností lidu českého*; 1914 *ed. F. Vodseďálek: Lidová hra staročeská Esther*); *kal. Čes. rolník* (1912); *Čes. svět* (1916–17), *Čes. včelař* (1907); *Divadlo* (1906–10, 1913–14; 1913–14 *ed. F. Vodseďálek: Nová komedie o Libuši a dívčí válce*); *Háj* (1913); *Hlas národa* (1887–92, 1894–96, 1910); *Hospodářský kalendář na rok 1917. Zlatá kniha českých domácností* (1916, *Staročeské lidové pranostiky*, i sep.); *Hostinské zájmy* (1909); *Hudba a škola* (1928); *Hudební revue* (1909, 1918); *Ilustrovaný svět* (1924); *Ilustrovaný zpravodaj* (1923); *Kalendář Besed lidu* (1911); *Kalendář českožidovský* (1908–09); *Kalendář českých pekařů* (1889); *Kalendář Nár. politiky* (1913); *Kalendář paní a dívek českých* (1892, 1911–14, 1916–17, 1919); *Katalog zahradnické výstavy* (1911, *Výstavka staročeské literatury zahradnické v Muzeu Král. českého*, i sep.); *Kožesnické listy* (1924); *Krásna našeho domova* (1909); *Kroftův Přírodní lékař* (1925–26); *Křížova Krejčovská revue* (1927); *Kulův humoristický kalendář* (1928); *Kúpelné listy z Trenčianských Teplíc* (1928); *Kvas* (1894, 1907, 1914; 1894 *Z dějin piva a pivovarnictví v zemích českých*, i sep.); *Květy* (1888, 1892–98, 1900, 1907–12); *Lada* (1889); *Liber clevetarum bratra Palečka. Jubilejním 25. šibřinkám Sokola pražského* (1891); *Listy filologické* (1893); *Lit. listy* (1890–91), *Loutkář* (1931); *Lovecký obzor* (1915); *Lumír* (1886–90, 1894–96); *alm. Majáles* (1907); *Malý čtenář* (1893–94); *Melusine (Paříž)*; *Mezinárodní obchod a průmysl* (1925); *Mlynářské noviny* (1906–07); *Moře* (1922); *Na chodských voračkách. Šibřinkový list Sokola na Menším městě Pražském* (1913); *Nár. a Stavovské divadlo*; *Nár. listy* (1887–99, 1906–17, 1925–27; 1889 *příloha O folkloru a jeho literatuře*; 1917 *ed. F. Vodseďálek: Mojžíš*; 1925 *Z kosmetiky staročeské*, i sep.); *Nár. politika* (1887, 1893–96, 1910–18, 1921–22, 1925–27); *Naše doba* (1913–15); *alm. Naše první ročenka na rok 1915*; *Naše slovo* (1915); *Naší mládeži*; *Nová Praha* (1925); *Obchodní zájmy* (1925); *Obzor lit. a umělecký* (1899, 1901), *Osvěta* (1892, 1907, 1909–12, 1915–16, 1918, 1921; 1911 *ed. Básně J. E. Vocela*, B. Němcové, K. A. Vinařického, B. Jablonského aj. nevydané v albu na oslavu stříbrné svatby Ferdinand-

da V. r. 1856; 1915 Josef Dobrovský a knihovna Neuberkova); Otavan (Písek 1886–88, 1916–17, 1927); Ottův Slovanský kalendář (1889); Ottův Velký slovanský kalendář na rok 1891; Ovocnické rozhledy (1916); Paleček (1887); Památky archeologické a místopisné (1888–89, 1908–09); Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého (1898, Bibliografie o Fr. Palackém, i sep.); Památník na počest 1. sjezdu slovanských hostinských z království a zemí na říšské radě zastoupených (1912); Památník vydavatelského spolku Pokrok; Pamětní list sjezdu českých hádankářů (1908, Staročeské sbírky hádanek v bibliotéce Muzea Král. českého, i sep.); Pamětní spis na oslavu 300letého trvání společenstva knihařů, ozdobníků atd. v Praze (1908); Pekařské zájmy (1893); Pilnáčkův kalendář pro české hospodyňky na rok 1927 (1926); Pivovarské listy (1907); Plzeňsko (1925); Politik (1898, 1904); Praha se loučí s Podskalím... (pamětní list, 1910); Pražské noviny (1912); Pražský ilustrovaný kurýr (1908); Pražský ilustrovaný zpravodaj (1923); Pražský týdeník (1887); Przewodnik bibliograficzny (Lvov 1926, Polské Kuchmistrzowstwo překladem staročeského kuchařství Pavla Severina z r. 1535, i sep.); Přírodní lékař (1916, 1925–26); Ročenka českých knihtiskařů (1914); Rozhledy (1903); Ruch (1888); Řeznické listy (1887); Řeznické rozhledy (1897); kal. Říp (1902); Samostatnost (1911); Sběratel (1898, ed. P. J. Šafařík: Příspěvky ke studiu bibliotečních soustav a zařízení, i sep.); Sborník Českosl. jednoty (1887); Sborník historický (1886, O české postile kněze Martina Philadelpha Zámorského); Sborník lidového podání československého (1891); Selská stráž (1926); Selské listy (1910); sb. Sirotám příbramským (1892); Sládek (1900, 1907, 1909–13); Slovanský sborník (1886–87; 1887 M. Hozia Kronika moskevská); Staré i nové zvěsti ze Soběslavě a okolí (1909); Sto let práce 3 (1894, Česká chalupa, s R. Tyršovou, i sep.; i německy Das böhmische Bauernhaus auf der Jubiläums-Ausstellung 1896); sb. Sto padesát let píseckého gymnázia (1928); Světozor (1886–99; 1894 ed. D. Fetter /Vetter/, Islandia aneb Krátké vypsání ostrova Islandu, i sep.); Světozor (1909–13, 1917–18); Šťastný domov (1909); Telefon (1891); Topičův sborník (1913–19); Týden světem (1913); Typografia (1918); Večerník Práva lidu (1914); Venkov (1909, 1912–15, 1923–24, 1926–28); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1887–92; 1888 P. Gisela); Věstník ČAVU (1894, 1896, 1902–03, 1909; 1903 Šafhauzská bible, i sep.); Věstník hasičské župy milevské (1924); Věstník KČSN (1890, 1894–99, 1904, 1917; 1890 Dopisy týkající se prodeje a plavby soli po Vltavě v letech 1591–1599, i sep.; 1894 České písně o Waldštejnovi a Harantovi ze 17. a 18. věku, Pověra o délce Kristově a Zobrazení Trojice skupinou tří hlav za středověku i v lidovém umění nyníšším, vše i sep.; 1895 Albrecht Chanovský z Dlouhé vsi a Jan Jeník rytíř z Bratřic o výročních obyčejích, pověrách a slavnostech staročeských, i sep.; 1896 Rychtářské právo, palice, kluka, i sep.; Staročeské obyčaje a pověry pivovarské, i sep.;

1897 Staročeské obyčaje a pověry mlynářské, i sep.; 1899 Myslivecké obyčaje a pověry, i sep.; 1904 O českých blouznivcích náboženských, odvedených k vojsku r. 1783, i sep.); Vlast (1887–88); Vlastivědný sb. Podřípska (Roudnice n. Lab. 1925–26); Vydrový Besedy (1907, 1909–14); Wiesnerův kalendář Blaník (1912); Wisła (Varšava 1889, Powieść o skórze Żyźki, i sep.); Zeměd. jednota (1924); Zlatá Praha (1886–90, 1906–07, 1911, 1915–20); Zprávy Společnosti přátel starožitností českých v Praze (1892); Zprávy Waldersova muzea. Sběrka knoflíků a šatních spínadel (1917); Zvon (1900–01, 1903–05, 1917–19, 1928–29); Ženské listy (1912–14, 1918); Ženský obzor (1916, 1918); Ženský svět (1914, 1927); Živa (1911); kal. Živnostenská rodina (Olomouc 1926); Živnostensko-obchodní rozhledy (1927, 1929); Živnostník (1892–96); 1894 Bohabojní svatí cechové, to jest ze všech cechův vybraní bohobojní muži, podle vydání z r. 1630, i sep.). ■ KNIŽNĚ. *Kulturněhistorické práce a beletrie*: Milenému příteli Bedřichu Buchtovi v Budapešti (B 1886); Dějiny hry šachové v Čechách od dob nejstarších až po náš věk (1888); Staročeské výroční obyčaje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní... (1889); Myslivecké pověry a čáry za starých časů v Čechách (1889); Z her a zábav staročeských. Příspěvky ke kulturním dějinám českým 1 (1889); Poctivé mravy a společenské řády při jídle a pití (1890); Listy z českých dějin kulturních (1891); Skřitek v lidovém podání staročeském (1891); Dějiny kroje v zemích českých 1. Od dob nejstarších až po války husitské (1892); Kulturní historie. Její vznik, rozvoj a posavadní literaturu cizí i českou popisuje... (1892); Seznam pověr a zvyklostí pohanských z 8. věku (1894); Jak se kdy v Čechách tancovalo (1895); Z doby úpadku. Kulturněhistorické obrazy ze 17. a 18. věku (1905); Pivo v písních lidových a znárodnělých (1909); Veselé chvíle v životě lidu českého 1–8 (1909–11: 1. Toč se a vrč, kolovrátku..., 1909; 2. Masopust držíme..., 1910; 3. Smrt nesem ze vsi... Pomlázka se čepejí, 1910; 4. Králové a královnický, 1910; 5. Obžinky, 1910; 6. Den se krátí, noc se dlouží..., 1910; 7. Hoj, ty Štědrý večere..., 1910; 8. Na tom našem dvoře..., 1911; souborné upr. vyd. 1950, ed. Z. Hochová-Brožíková); Masopust z Koblihovic a Bachus souzen a pochován. Starodávné hry, kratochvíle a obřady masopustní (1910); Sladovnické obyčaje, zábavy, slavnosti a pověry v nákladnických domech a pivovárech českých (1910); Staročeský rukohled a novočeský rukozpyt (1910); Panna, ženitba, žena ve staročeské úpravě polských skladeb Reje z Naglovic a Bart. Papročského 1, 2 (1910, 1911); Listy z kulturních dějin městských pivovarů v českých zemích (1912); Z dějin českého knihtiskařství (1913; 1934 vyd. s tit. Dějiny českého knihtisku, ed. A. Dolenský; 1939 vyd. s pův. tit.); Kouzelný proutek. Virgule (1917); Hrály dudy... Dějiny starodávné selské muziky české (1917); Titulář aneb Jak se titulovalo u nás jindy a jak se tituluje nyní (1917); Virgule a siderické kývadlo (1922); Máje. Obrázky ze života lidu

československého (1923); Staročeská tělověda a zdravotvůdce (1924); Renata Tyršová (b. d., 1925); Československý národopisný rok 1–7 (1928–30, divad. hry podle folklorních motivů); Bobr v zemích československých (1929). – *Bibliografické práce*: Bibliografický přehled českých národních písní (1895); Bibliografie české historie 1–5 (1900–12). – *Ostatní práce*: Memorandum k návrhu ministerstva školství... o přestavění knihovny Národního muzea (1927). ■ **KOŘESONDENCE**: in *Korespondence Zdeňka Nejedlého s českými historiky (vzáj. koresp. z 1897–1929; 1978, ed. J. Hanzal a B. Svadbová)*; V. Naulko: Do pytanja ukrajinsko-českých vzajemyn: lysty Ljubora Niderle i Č. Z. do F. V. Volkova (z 1893 a 1908), sb. *Slavjanskí kultury v jevropějskij civilizacij* (Kyjev 2001, s. 237); M. Ďurčanský, P. Kodem: Polsko a Halič v životě a díle Č. Z. (S. Ciszewskému z 1891), sb. Č. Z. a kulturní historie (2003, s. 184); R. Kocourková: Epistula non erubescit. Korespondence Č. Z. s J. Gollem, J. Kalouskem, L. Niederlem, J. Pekařem a A. Rezkem (z 1889–1912), sb. *Čas moderny* (2006, s. 311). ■ **REDIGOVÁL časopisy**: *Čes. lid* (1891–1914, 1923–32; 1891–95 s L. Niederlem), *ČČM* (1899–1913; 1899 s A. Truhlářem a V. Schulzem, 1900–01 s A. Truhlářem a F. Kvapilem, 1902–04 s F. Kvapilem), *Řivnáčův Český věstník bibliografický* (1900–01); *knižnice*: *Knihovna Českého lidu* (1891–1906, s L. Niederlem), *Světlo ve tmách* (1922–26). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *Kuchařství. O rozličných krmích, kterak se užitečně s chutí strojiti mají...* (1891); *Písňe kratochvilné Jiřího Volného* (1894); *Staročeské rýmování o perníkářství z r. 1744* (1895); *Řády a práva starodávnych pijanských cechů a družstev kratochvilných v zemích českých* (1900); *Historia o životu doktora Jana Fausta...* (1903, přel. M. Carchesius); *Staročeský Lucidář. Text rukopisu Fürstenberského a prvotisku z r. 1498* (1903); *Frantova práva. Text prvotisku norimberského z r. 1518* (1904); an. (K. Hos): *Rozmlouvání Petra svatého se Pánem o obyčejích a povahách nynějšího lidu na světě* (1904); *Starodávna kniha cukrářská a kuchyňská* (1906–07); *Nápisy ze staročeských štambuchů a památníků, až do doby probuzenecké. Sběrka první* (1907); *Snář velmi pěkný* (1908, přel. Vavřinec z Březové, upr. Václav Hájek z Libočan); *Markolt a Nevim v literatuře staročeské* (1909); *Navedení mladistvého věku ku poctivým mravům. Hrstka staročeských rad a návodů* (1912); *K. J. Erben: Sládcí* (1912); *Zlatý jelen na Pražském mostě, Slepý mládenec, Sybilla a jiná proroctví staročeská* (1914); *Hynek z Poděbrad: Májový sen* (b. d., 1915); *Staročeský perník. 170 návodů z rukopisných knih kuchařských staročeských* (1916); *Česká kuchyně za dob nedostatku před sto lety* (1917); *J. N. Štěpánek: Eylenšpigel* (1926, se studij Enšpiglovská literatura cizí i česká, i sep.); *Staročeské umění kuchařské* (1927); *Ohlas obřadních písní velikonočních* (Haggadah: *Chad Gadja, Echad mi jodea*) v lidovém podání (1928); – *posmrtně: Šel psotník po humnech aneb Zaříkání, (s)prosté pohádky, pošetilé studie*

a vyprávění z českého venkova i města minulého století (1997, ed. M. Sládek a J. Štursová; neotištěné příspěvky za archivu Čes. lidu). ■

BIBLIOGRAFIE: Z. Hochová-Brožíková: *Literární činnost Č. Z. v letech 1888–1930*, ČL 30, 1929/30, s. 324; A. Dolenský: *Bibliografie prací dr. Č. Z.*, ČL 32, 1932, s. 197 (i sep.). ■ **LITERATURA**: J. V. Šimák: Č. Z. (1932); M. Sládek: Č. Z. (1864–1932). *Soupis osobního fondu* (LA PNP 2000); sb. Č. Z. a kulturní historie (2003, ed. D. Blümllová; přisp. mj. J. Blüml, D. Blümllová, S. Brouček, M. Ďurčanský, H. Kábová, P. Koder, M. Ryantová, M. Sládek). ■ ● ref. *Dějiny hry šachové v Čechách...*: J. F. Vrba (F. Dlouhý), *Lit. listy* 9, 1887/88, s. 295; P. S. (Sobotka), *Světozor* 22, 1887/88, s. 464; an., *Zlatá Praha* 5, 1887/88, s. 479; š (J. Kuffner), *NL* 7. 6. 1888; A. K. (Kraus, dub.), *Athenaeum* 6, 1888/89, s. 22 ●; R. Kohout: *ref. Myslivecké pověry a čáry za starých časů v Čechách*, *Lit. listy* 10, 1888/89, s. 282; ● ref. *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní...*: J. F. Vrba (F. Dlouhý), *Lit. listy* 10, 1888/89, s. 160; -c., *Světozor* 23, 1888/89, s. 348; P. Skřivan, *Vlast* 5, 1888/89, s. 637; V. H. (Houdek), *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* 1889, s. 40; P. Sobotka, *NL* 21. 2. 1889; F. Bartoš, *Hlídká lit.* 1889, s. 119; an., *Památky archeologické a místopisné 1889*, sl. 477; Fr. Bý. (Bílý), *Athenaeum* 7, 1889/90, s. 53; V. J. (Jagić), *Archiv für slavische Philologie* (Berlín) 1890, s. 281; r. (J. Emler), *ČČM* 1890, s. 592 (i ref. *Poctivé mravy a společenské řady...* a *Listy z českých dějin kulturních*) ●; ● ref. *Z her a zábav staročeských*: F. V. Vykoukal, *Světozor* 24, 1889/90, s. 552; V. Řezníček, *NL* 23. 5. 1890 ●; V. Řezníček: *ref. Poctivé mravy a společenské řady při jídle a pití*, *NL* 23. 5. 1890; ● ref. *Listy z českých dějin kulturních*: J. V. Novák, *Lit. listy* 12, 1890/91, s. 174; Dr. Ř. (V. Řezníček), *NL* 11. 4. 1891; F. Bartoš, *Hlídká lit.* 1891, s. 180; T. Šílený, *ČMM* 1891, s. 349; V. Jagić, *Archiv für slavische Philologie* (Berlín) 1891, s. 613 ●; ● ref. *Dějiny kroje v zemích českých*: Dr. J. S., *Lit. listy* 12, 1890/91, s. 141; F. V. Vykoukal, *Světozor* 25, 1890/91, s. 298 a 575, a 26, 1891/92, s. 180; V. H. (Houdek), *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* 1891, s. 35 a 123; M. (K. B. Mádl, dub.), *NL* 5. 3. 1891; an., *Čas* 1891, s. 828; A. Mattuška, *ČČM* 1891, s. 517; T. Šílený, *ČMM* 1891, s. 349; J. Jakubec, *Hlídká lit.* 1891, s. 146 a 1892, s. 15; V. Jagić, *Archiv für slavische Philologie* (Berlín) 1891, s. 614 a 1892, s. 635; F. Pátek, *Vlast* 8, 1891/92, s. 805 ●; ● ref. *Skřítek v lidovém podání staročeském*: JNK (J. V. Novák), *Lit. listy* 13, 1891/92, s. 59; F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 26, 1891/92, s. 47; F. Pátek, *Vlast* 8, 1891/92, s. 408; V. Jagić, *Archiv für slavische Philologie* (Berlín) 1892, s. 635; V. H. (Houdek), *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* 1892, s. 109 ●; ● ref. *Kulturní historie*: M. (T. G. Masaryk), *Athenaeum* 9, 1891/92, s. 178; J. V. Novák, *Lit. listy* 13, 1891/92, s. 111; F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 26, 1891/92, s. 180; Jan Někdy, *Vlast* 8, 1891/92, s. 409; an., *Čas* 1892, s. 86; J. Jakubec, *ČČM* 1892, s. 134; E. Ko-

- vář, Časopis čes. studentstva 1892, s. 179; F. Kameníček, ČMM 1892, s. 164; V. H. (Houdek), Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1892, s. 110; J. Tenora, Hlídka lit. 1892, s. 142; V. Jagić, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1892, s. 636 ●; ● ref. Seznam pověr a zvyklostí pohanských z 8. věku: Z. V. Tobolka, Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1894, s. 151; V. Řezníček, NL 27. 8. 1894; J. G. (Goll), ČČH 1895, s. 194; Fr. P. (Pastrnek, dub.), ČMM 1895, s. 182 ●; ● ref. Jak se kdy v Čechách tancovalo: A. Truhlář, ČČM 1894, s. 598; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 29, 1894/95, s. 154; K. V. Adámek, NL 28. 1. 1895; F. Kameníček, ČMM 1895, s. 187; F. Bílý, Hlídka lit. 1895, s. 179; V. Jagić, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1896, s. 309 ●; an.: ref. ed. Písňe kratochvilné Jiřího Volného, ČČH 1895, s. 204; ● ref. Bibliografický přehled českých národních písní: -p., Světozor 30, 1895/96, s. 238; an., Hlas národa 1. 3. 1896; an., NL 12. 4. 1896; Hd (F. K. Hejda, dub.), NL 17. 4. 1896; G. P. (J. Polívka), Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1896, s. 613; an., ČČM 1896, s. 324 ●; G. P. (J. Polívka): ref. ed. Albrecht Chanovský z Dlouhé vsi a Jan Jeník rytíř z Bratřic..., Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1898, s. 478; ● ref. Bibliografie české historie 1–5: V. J. Nováček, Obzor lit. a umělecký 2, 1899/1900, s. 70; L., Rozhledy 9, 1899/90, s. 473; J. Goll, ČČH 1900, s. 135; F. J. Rypáček, ČMM 1900, s. 201; V. Flajšhans, NL 10. 3. 1900; Ž, Politik 9. 9. 1900; E. Denis, Revue historique (Paříž) 1900, s. 182; Efes, Zvon 2, 1901/02, s. 727; V. Flajšhans, ČČM 1902, s. 557; R. Wolkan, Mitteilungen des Österreichischen Vereines für Bibliothekswesen (Vídeň) 1902, s. 171; V. Flajšhans, NL 29. 8. 1902; J. V. Prášek, Osvěta 1902, s. 748; -α- (J. Kamper), Politik 13. 9. 1902; B. (B. Bretholz), Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 1903, s. 200; Skč, Zvon 5, 1904/05, s. 461; A. Brückner, Przegľad historyczny (Krakov) 1905, s. 16; J. G. (Goll), ČČH 1905, s. 114; an., Hlídka 1905, s. 240; A. Podlaha, Časopis katol. duchovenstva 1905, s. 736; P. (J. Pekař, dub.), NL 28. 10. 1905; an., NL 9. 12. 1905; Ž, Politik 3. 3. 1906; L. Finkel, Kwartalnik historyczny (Lvov) 1907, s. 446; R. Wolkan, Mitteilungen des Österreichischen Vereines für Bibliothekswesen (Vídeň) 1907, s. 65; -o-, NL 20. 10. 1906; an., Čas 30. 11. 1906; -o-, NL 5. 12. 1906; an., Čas 6. 11. 1907; Dr. J. Volf, NL 14. 12. 1907; an., Čas 6. 11. 1908; K. Krofta, ČČH 1908, s. 51 a 471; J. Volf, Památky archeologické a místopisné 23, 1908/09, sl. 366; Z., Přehled 7, 1908/09, s. 143; J. O., Čes. revue 2, 1908/09, s. 188; an., ČČH 1909, s. 378; R. Wolkan, Mitteilungen des Österreichischen Vereines für Bibliothekswesen (Vídeň) 1909, s. 201; K. Kr. (Krofta), ČČH 1910, s. 466; J. Volf, NL 10. 8. 1910; an., ČČH 1911, s. 476; F. Slabý, ČMF 1911, s. 470; Z. N. (Nejedlý), Čes. kultura 1, 1912/13, s. 62 ●; V. T. (Tille): ref. ed. P. J. Šafařík: Příspěvky ke studiu bibliotéčních soustav a zařízení, ČČH 1900, s. 85; E. Sokol (K. Elgart Sokol): ref. ed. Historia o životu doktora Jana Fausta..., Rozhledy 13, 1902/03, s. 1228; ● ref. ed. Frantova práva: -e-, Zvon 4, 1903/04, s. 603; T. (V. Tille), NL 24. 6. 1904 ●; ● ref. Z doby úpadku: Vbk (J. Voborník), NL 26. 5. 1905; Ds. (J. D. Konrád), Máj 4, 1905/06, s. 256 ●; ● ref. ed. Nápisy ze staročeských štabuchů a památků...: fs (F. Sekanina), Zvon 7, 1906/07, s. 622; J. Volf, NL 31. 7. a 14. 12. 1907; I. Zháněl, Vlast 24, 1907/08, s. 268; Ds. (J. D. Konrád), Máj 6, 1907/08, s. 744; P., Naše doba 17, 1909/10, s. 70 ●; ● ref. ed. Markolt a Nevím v literatuře staročeské: J. Máchal, Věstník ČAVU 1909, s. 450; V. Flajšhans, ČČM 1910, s. 237; P. M. Haškovec, ČMF 1911, s. 41; F. Spina, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1911, s. 458 (i ref. Staročeský lucidář a Frantova práva) ●; ● ref. Veselé chvíle v životě lidu českého: an., Venkov 19. 2. 1909; R., Naše doba 18, 1910/11, s. 870; J. Pevný, NL 8. 1. 1911 ●; ● ref. Staročeský rukohled a novočeský rukozpyt: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 48; L., Naše doba 18, 1910/11, s. 454; J. Páta, Přehled 9, 1910/11, s. 666 ●; Z. Tobolka: ref. Z dějin českého knihtiskařství, NL 9. 2. 1913; ● k padesátinám: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 623; an., NL 11. 10. 1914; an., Čes. svět 11, 1914/15, č. 4; -k-, Topičův sborník 2, 1914/15, s. 48 ●; ● ref. ed. Zlatý jelen na Pražském mostě, Slepý mládenec, Sybilla a jiná proctví staročeská: F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 861; an., Besedy lidu 23, 1914/15, s. 30; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 32, 1914/15, s. 59 ●; ● ref. ed. Hynek z Poděbrad: Májový sen: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 32, 1914/15, s. 572; V. F. (Flajšhans), Zvon 15, 1914/15, s. 669; A. N. (Novák), Lumír 1915, s. 430; -t., PL 12. 9. 1915; J. Voborský, Vlast 32, 1915/16, s. 86 ●; ● ref. Kouzelný proutek: -ie, Topičův sborník 4, 1916/17, s. 378; -och- (F. S. Procházka), Zvon 17, 1916/17, s. 488; Pa, PL 24. 6. 1917 ●; Quidam (J. Emler, dub.): ref. ed. Česká kuchyně za dob nedostatku před sto lety a Hrály dudy..., PL 17. a 18. 10. 1917; ● ref. Virgule a siderické kývadlo: S. Fuchsová, Tribuna 9. 7. 1922; F. Páta, Zlatá Praha 1922, s. 235 ●; ● k šedesátinám: an., Čes. slovo 11. 10. 1924; -ský, Tribuna 11. 10. 1924; an., NO 12. 10. 1924; M. Laudová a O. Š. (Šourek), Venkov 12. 10. 1924; F. Páta, Otavan 1924, s. 138; R. Týršová, ČL 25, 1924/25, s. 6; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 12, 1924/25, s. 88 ●; ● ref. Renata Týršová: J. Staněk, Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 629; an. (V. Brtník), Venkov 29. 5. 1925; an., Ženský svět 1925, s. 182 ●; F. Šimek: ref. Staročeská tělověda a zdravotověda, Střední škola 1925, s. 279; ● ref. ed. J. N. Štěpánek: Eylenšpigel: Ot. F. (Fischer), Prager Presse 6. 2. 1927 (odpol.); ej., Samostatnost 4. 3. 1927 ●; O. Donath: ref. ed. Ohlas obřadních písní velikonočních..., LidN 19. 4. 1929; ● nekrology: A. N. (Novák), Die Literatur (Berlín) 34, 1931/32, s. 417; J. Hanák, LidN 15. 2. 1932; an., NO 15. 2. 1932; F. Páta, Čes. slovo 16. 2. 1932 + Naše kniha 1932, s. 73; zbd (Z. Bořek Dohalský), LidN 16. 2. 1932; an., Prager Presse 16. 2. 1932; A. M. Půša, PL 16. 2. 1932; -bp., Venkov 16. 2. 1932; K. Stloukal, ČČH 1932, s. 131; J. Volf, ČNM 1932, s. 172; ČL 1932, zvláštní č. 3–4 (přísp. mj. A. Dolenský, A. Klášterský, L. Lábek, M. Lábková, L. Niederle, F. S. Paukner, J. Stíbal,

K. Turek, R. Tyršová, E. Veil, J. Vyhliďal); -vh- (M. Hýsek), LF 1932, s. 186; F. S. Paukner, Milevský kraj 1932, č. 3; V. Hrubý, Naše věda 1932, s. 87; K. Chotek, Prager Rundschau 1932, s. 187; an., Slavische Rundschau 1932, s. 283 ●; Z. Hochová-Brožíková: Vzpomínávké Č. Z., LidN 14. 2. 1942 + in Č. Z.: Veselé chvíle v životě lidu českého (1950); A. Robek: Památce Č. Z., Českosl. etnografie 1957, s. 1; H. Laudová in Č. Z.: Jak se kdy v Čechách tancovalo (1960); A. Robek: Dopisy Františka Bradáče Č. Z., sb. Lidová kultura východní Moravy 2 (1961, s. 56); B. Beneš: Č. Z. dnes, Národopisné aktuality 1965, č. 1–2; J. Špět: Pozůstatost Č. Z. a některé možnosti jejího využití, Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1965, s. 219; K. Kazbunda in Stolice dějin na pražské univerzitě 3 (1968, s. 309); J. Špět: Společnost přátel starožitností a počátky Českého lidu, Acta regionalia 1970/71, s. 172; J. Špět: Bibliografické dílo Č. Z., Čes. bibliografie 1976, s. 181; L. Kunz: Bibliografický profil Z. Českého lidu (1892–1932), ČL 1977, s. 1; S. Brouček in České národopisné hnutí na konci 19. století (1979); A. Robek: Česká etnografická bulharistika na přelomu 19. a 20. století: Č. Z. a Bulharsko, ČL 1986, s. 195 + Cikánská otázka na stránkách Z. Českého lidu, ČL 1989, s. 1; L. Pamětnická: Sbératel lidových zvyků, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1989, s. 50; J. Blüml: Univerzitní přednášky Č. Z., ČL 1990, s. 10; S. Brouček: Založení Českého lidu a jeho význam pro rozvoj národopisného bádání, ČL 1991, s. 147; B. Beneš: Slovesná folklorní a populární tvorba v Z. Českém lidu, ČL 1991, s. 174; J. Vařeka, A. Plesingerová: Vzpomínka na vysoké prázdniny univ. prof. dr. Č. Z., ČL 1991, s. 213; J. Blüml: Č. Z. jako profesor všeobecné kulturní historie na pražské univerzitě, Jihočeský sb. historický 1993, s. 142; B. Osvaldová: Skřítek jako vědecký problém, Tvar 1995, č. 7; J. Pargač in Č. Z.: Seznam povět a zvyklostí pohanských z 8. věku (1995); J. Blüml: Studie Č. Z. na filozofické fakultě české univerzity v Praze, Výběr 1996, s. 191 a 268 + Studijní pobyt Č. Z. na německých univerzitách v Mnichově a Berlíně, Výběr 1997, s. 21 + Studijní cesta Č. Z. do Polska a Ruska, tamtéž, s. 112; F. Kutnar, J. Marek in Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscovství (1997, s. 411); J. Štursová, M. Sládek in ed. Šel potník po humnech aneb Zařkání, (s)prosté pohádky, pošetilé studie a vyprávění z českého venkova i města minulého století (1997, s. 6); M. Sládek: S jakými překážkami jsem tu zápasil aneb Na okraj písemné pozůstatosti Emanuela Engla (edice koresp. M. Schoenbauma Č. Z.), Tvar 1999, č. 3; J. Blüml, D. Blümlová: Č. Z. a dary české země, in Průvodce po budějovických hostincích a kapitoly z jihočeské pivní historie (1999, s. 90) + in Jihočeši v české historické vědě (1999, s. 43); D. Blümlová in Sto tváří jihočeské kulturní historie (2000); J. Blüml: Kulturní historie v pojetí Č. Z., sb. 10 let kulturní historie v Čes. Budějovicích (2001, s. 29); B. Jiroušek: Vazby Josefa Šacha k Č. Z., Výběr 2001, s. 78; L. Antonín: Č. Z. a Josef Volf:

dva ředitelé Knihovny Národního muzea, Logos 2001, s. 61; H. Kábová: Kulturní historik a národopisec Č. Z., Akademický bulletin 2002, č. 2; S. Brouček: Č. Z. pohledem naléhavého dopisu Lubora Niederla, ČL 2002, s. 173; K. Altman: Z. „Český lid“ a moravští národopisci, ČL 2003, s. 173; J. Černý: Jan Soukup v korespondenci s Č. Z., Rakovnický historický sborník 2003, s. 175; K. Altman: Lucie Bakešová důvěrně Č. Z. Glosy k národopisnému hnutí a jižní Moravě v devadesátých letech 19. století, sb. Jižní Morava 43, 2004, s. 161; D. Blümlová: Macharovo žertování, sb. Čas moderny (2006).

kb

Magnoald Ziegelbauer

* 5. 10. 1688 *Ellwangen* (Německo)

† 14. 7. 1750 *Olomouc*

Historik pozdního baroka, sbératel, editor a bibliograf pramenů k českým a moravským dějinám a hagiografii, jeden z předchůdců kritického dějepiscovství v českých zemích.

Vl. jm. Johann Michael Z., psal se a byl psán též Magnoald (Magnus) Zieglbauer, Magnoaldus Ziegelbauer, Magnoaldo Ziegelbauer, Magnoaldo Ziegelbauer; uváděný rok narození 1689 je chybný. – Syn hostinského. V rodišti absolvoval jezuitské gymnázium. 1706 vstoupil v klášteru Zwiefalten do benediktinského řádu, o rok později složil profesní sliby a přijal řádové jméno Magnus (též Magnoald) a absolvoval domácí studia filozofie a teologie. 1713 byl v Kostnici vysvěcen na kněze, 1715–21 působil v duchovní správě (Mörsingen), 1721–23 vyučoval rétoriku na lyceu v Ehingen, 1725–30 působil jako profesor teologie v klášteře v Reichenau. Napjaté vztahy mezi Z. a řádovými představenými domácího kláštera vyvrcholily 1730 Z. odchodem z Zwiefaltenu. 1731 cestoval přes dolnorakouský klášter Melk (setkání s teologem a historikem, bratry B. a H. Pezem) do Vídně. Po krátkém působení v Göttweigu žil až do 1743 ve Vídni, kde se spřátelil s řádovým spoluprátem O. Legipontem, pozdějším spolupracovníkem a vydavatelem jeho prací. Ve Vídni poskytoval privátní vyučování ve šlechtické rodině Lattermannů, udržoval korespondenci s předním učencem svého řádu (A. Calmet, A. Desing) a reformně naladěnými katolickými vzdělanci (např. s L. A. Muratorim) a intenzivně se zabýval sběrem historických a literárních pramenů k dějinám benediktinského

řádu (cesta do Uher). První styky Z. s břevnovským benediktinským klášteřem navázal rokem 1737; 1739 se na podnět břevnovského opata B. Löbla začal zabývat dějinami tohoto klášteřa. 1744 přijel na výzvu českého nejvyššího kancléře F. J. Kinského opět do Prahy, kde měl vyučovat historii, latinské a německé politické řečnictví na plánované šlechtické akademii při břevnovském klášteři; projekt nebyl nakonec z finančních (válka Rakouska s Pruskem) a patrně též z politických důvodů (nepřízeň jezuitů) realizován. Z. se vrátil do Vídně, kde žil ve skromných poměrech (tehdy došlo i k definitivní roztržce s domácím klášteřem). 1747 byl jmenován členem nejstarší učené společnosti v zemích rakouské monarchie *Societas incognitorum*, později sekretářem jejího zakladatele J. barona Petrasche. Z. přesídlil do Olomouce, kde se pokoušel založit nakladatelství zabývající se vydáváním církevních, literárních a kulturních pramenů k dějinám benediktinů, Moravy a Olomouce. I tento projekt se nakonec z politických i osobních důvodů (Z. spory s O. Legipontem i J. Petraschem) ne-realizoval. Zemřel po krátké nemoci, pohřben byl proboštem Ř. hrabětem Gianninim, jedním z mála olomouckých přátel, v kostele sv. Mořice v Olomouci. – Z. rozsáhlá rukopisná pozůstalost se stala po jeho smrti předmětem sporů mezi Ř. Gianninim a O. Legipontem, i proto je dnes rozptýlena v několika archívech (Nár. muzeum Praha, Moravský zemský archiv Brno, Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc aj.).

Z. dějepisné a ediční práce patřily v českých zemích k prvním projevům historiografických studií pokoušejících se o kritický rozbor pramenů podle zásad francouzských maurinů a bollandistů. Ve srovnání se starším dějepiscetvím Z. usiloval o důslednější ověřování historických faktů prostřednictvím důkladné heuristické práce, programově se zasazoval o vydávání mnohdy těžko přístupného a rozptýleného materiálu. Hlavní pozornost věnoval rozboru historické, kulturní a vědecké činnosti benediktinského řádu, českým a moravským církevním dějinám, komentování a edičnímu zpřístupnění četných historických a literárních pramenů české i cizí proveniencí. Kromě historiografie a biografie věnoval Z. pozornost tvorbě homiletické, náboženskovzdělávatelné a hagiografické, ač i v těchto dílech (a právě v nich) nezapřel svůj primárně textově kritický

a historiografický přístup. Ve svém životním díle, čtyřdílném kompendiu *Historia rei literariae O. S. B.* (Historie literární činnosti řádu sv. Benedikta) Z. popsal počátky benediktinských studií s podrobným rozbořem odborných zájmů o vědy a umění a vyčerpávajícím způsobem podal biografické a bibliografické informace o jejich vědeckém bádání; tuto práci vydal až po Z. smrti O. Legipont. Jako přípravná práce k tomuto dílu vyšel koncept *Novus rei literariae Ordinis S. Benedicti...* (Nový přehled literární činnosti řádu sv. Benedikta); k tisku Z. připravoval též dvousvazkovou práci o učených německých biskupech (*Infulae doctae in Germania*). V rukopise zůstaly mj. další Z. práce o benediktinské spiritualitě. Listinný materiál k dějinám břevnovských benediktinů, který měl hájit zájmy klášteřa proti pražskému arcibiskupství a jezuitům, shromáždil a komentoval v práci *Epitome historica... monasterii Brevnoviensis...* (Historický výtah... klášteřa břevnovského). Při přípravě této edice se rozhodl sestavit sbírku vyprávěcích a listinných pramenů k české historii (*Bibliotheca Bohemica*, též pod tit. *Scriptores Regni Bohemiae*). K tisku, k němuž nakonec z cenzurních důvodů nedošlo, připravil rozsáhlý úvod a tři svazky personálně řazené bibliografie *Bibliotheca Scriptorum Rerum Bohemiarum* (Knihovna spisovatelů českých dějin), sestavené s pomocí vídeňského archiváře T. A. Taulowa von Rosenthal z abecedně řazených hesel o historících a dalších spisovatelích působících v českých zemích (včetně několika nekatolických), čerpající mj. z dosud rukopisných Balbínových knih *Bohemia docta*. Tiskem nevyšlo ani pokračování této sbírky, rozsáhlý nedokončený soubor historických pramenů k českým dějinám *Nova Collectio Scriptorum Rerum Bohemiarum* (Nová sbírka spisovatelů českých dějin); úvod k této sbírce měl podat historicko-politický výklad k výuce českých právních dějin ve státoprávním duchu na připravované šlechtické akademii. – Za moravského působení se Z. zabýval olomouckými a širší moravskými církevními dějinami. Avšak ani třísvazková práce *Olomucium sacrum* (Olomoucké posvátno), která obsáhla historické pojednání o olomouckých biskupech, světském a řádovém kléru olomoucké diecéze, tiskem nevyšla. Úvod z ní uveřejnil J. V. Monse v práci *Infulae doctae Moraviae* (Biografie učených moravských biskupů; 1779). V rukopise se zachovaly

i četné Z. opisy pramenů k dějinám olomoucké diecéze, které zřejmě hodlal též vydat. Početnou část Z. působení zaujímá též ediční příprava a komentář k dalším historickým a literárním památkám (mj. cestopis Lva z Rožmitálu, prameny k dějinám patristické literatury a karmalduského řádu, některé práce karolínského teologa Hrabana Maura, listář papežů, kardinálů, arcibiskupů, opatů z let 560–1715 apod.). Na Z. snahu rozvíjet metody kritického dějepiscetví navázal jeho o generaci mladší řádový spolubratr J. B. Pitr, Z. práce vydatně využívali četní představitelé české (G. Dobner, F. M. Pelcl, M. A. Voigt) i moravské (F. Moravec, A. Pilař, J. V. Zlobický) osvětské historiografie. Jeho mnohdy průkopnické metodické podněty doceňuje až současné bádání.

PSEUDONYM: Venantius Diana. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Monathliche Auszüge... (Olomouc 1747). ■ KNIŽNĚ. *Historické, bibliografické, hagiografické a ediční práce*: Mancipatus illibatae Virginis Deiparae (Kostnice 1726); Jubel- und Ehren-Red an dem Fest dess Heil. Evangelisten Marci, Von dessen Heiligen Reliquien... (Kostnice 1730); Benedictus de Nursia: Kräftiger Beystandt des Heiligen Ertz-Vatters Benedicti In der letzten Sterb-Stundt (Řezno 1734); Historische Nachricht von der St.-Georgen-Fahne: so vor Zeiten der teutsche Adel in Religion- u. Reichs-Kriegen geführt hat (Víděň 1735); Johann Gottfried von Meiern: ... Emblemata sive loca quaedam ex Adami Adami..., nuper... edita Historia de pacificatione Westphalica... (Řezno 1739, an.); Novus rei literariae Ordinis S. Benedicti conspectus... 1 (Řezno 1739); Acta S. Stephani... Protomartyris (Víděň 1736); Epitome historica... monasterii Brevnoviensis vulgo S. Margarethae ordinis S. Benedicti prope Pragam (Kolín n. R. 1740); Sacra sponsalia virginem Deiparam inter et duodenos coelites (Bamberk 1740); Disquisitio sacra numismatica de origine, quidditate, virtute, pioque usu numismatum, seu crucularum S. Benedicti abbatis... (Víděň 1743); Historia didactica de sanctae crucis cultu et veneratione in ordine divi Benedicti (Víděň 1746); Königliche und kayserliche Jagtgeschichten: aus vielen bewährten Scribenten... zusammen getragen, dann auch mit sittlichen Lehrsätzen und politischen christlichen Erinnerungen vom guten und üblen Gebrauch der Jagt zuweilen untermenget (Kolín n. R. 1749, pseud. Venantius Diana); Centifolium Camaldulense, sive notitia scriptorum Camaldulensium: quam ceu prodromum exceptura est Bibliotheca Patrum Camaldulensium seu operum ad historiam, disciplinam, et ascenin Sac. Ord. Camald. attinentium collectio tomis VI. comprehensa (Benátky 1750 → Farnborough 1967; obs. Conspectus Bibliothecae Patrum Camaldulensium seu rerum ad historiam, disciplinam, atque ascenin

Sac. Ord. Camaldulensis); – posmrtně: Historia rei literariae Ordinis S. Benedicti... 1–4 (Augsburg, Würzburg 1754, s O. Legipontem → Farnborough 1967); in J. V. Monse: Infulae doctae Moraviae (1779, Praefatio R. P. Magnoaldi Ziegelbaueri ad Olomucium sacrum). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Ruf: M. Z., Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon 14 (Herzberg 1998). ■ LITERATURA: O. Legipont: Elogium historicum R. P. M. Z., in M. Ziegelbauer, O. Legipont: Historia rei litterariae Ordinis S. Benedicti... 1 (Augsburg, Würzburg 1754) → Infulae doctae Moraviae (Brno 1779, ed. J. V. Monse); F. M. Pelcl in Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler nebst kurzen Nachrichten von ihren Leben und Wirken 4 (1782, s. 109); K. J. Hefele: P. M. Z. aus Ellwanger, Neue Sion (Augsburg) 1845, č. 58 → Beiträge zur Kirchengeschichte, Archäologie und Liturgik 2 (Tübingen 1864, s. 120); A. Lindner: Die Schriftsteller und die um die Wissenschaft und Kunst verdienten Mitglieder des Benediktiner-Ordens im heutigen Königreich Württemberg vom Jahre 1750 bis zu ihrem Aussterben 2, Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und dem Cistercienser-Orden... (Würzburg 1883, s. 70); E. Schneeweis: Biographie des P. M. Z. (1688–1750), Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens (Brno) 1912, s. 126; J. Zeller: Nachträge zur Biographie des P. M. Z., tamtéž 1913, s. 16; J. Hanuš in Národní muzeum a naše obrození 1 (1921, s. 57); F. M. Bartoš: Zapomenuté dílo 18. věku o české kultuře (o ed. Bibliotheca Scriptorum Rerum Bohemicarum), ČNM 1929, s. 293; O. Králík: Před 200 lety byla založena Societas incognitorum, Osvobození našinec 25. 12. 1946 a 1. 1. 1947 → Platnosti slova (2001, s. 288); J. Hemmerle: Die Olmützer Gelehrtenakademie und der Benediktinerorden, sb. Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens (St. Ottilien 1956, s. 298); J. Kábrt in Česká bibliografie v době temna (1964); Z. Šimeček: K počátkům české diplomatiky, Sborník Matice moravské 1967, s. 401; W. Schamschula in Die Anfänge der tschechischen Erneuerung und das deutsche Geistesleben (Mnichov 1973); Z. Šimeček: K některým otázkám dějin české bibliografie v 18. století, sb. Česká bibliografie (1973, s. 495) + Počátky osvětského dějepiscetví v českých zemích a studium dějin slovanských národů, Slovanský přehled 1975, s. 307; B. Slavík in Od Dobnera k Dobrovskému (1975, s. 22); M. Ruf: P. M. Z. (1688–1750), ein Gelehrter des Barocks, Ellwanger Jahrbuch (Ellwangen) 32, 1987/88, s. 85; V. Piša: Epitome historica monasterii Brevnoviensis Magnoalda Z. jako pramen ke starším dějinám břevnovského kláštera, sb. Milénium břevnovského kláštera (1993–1993) (1993).

jma

Josef Liboslav **Ziegler*** 10. 7. 1782 *Hradec Králové*† 23. 5. 1846 *Chrudim*

Překladatel z klasických jazyků, z francouzštiny a němčiny, příležitostný básník a prozaik, vydavatel beletristických a pedagogických časopisů, autor náboženské a populárně-naučné literatury, organizátor obrozeného hnutí ve východních Čechách.

Liboslav je přijaté vlastenecké jméno. – Po smrti Z. otce, vojáka, se matka 1792 znovu provdala a odešla spolu se synem do Chrudimi. Tam Z. dokončil základní vzdělání a začal se učit soukenictví. U katechety, kapucína D. Kora mohl zároveň privátně studovat první dva roky gymnázia. Zbývající třetí gramatikální třídu a další dvě třídy humanitní dokončil na gymnáziu v Hradci Král. (1797–99), kde mu materiální prostředky poskytl místní prefekt. 1800 odešel na další studia do Prahy (tzv. filozofie 1800–02, teologie 1803–06, též soukromé studium slovanských, románských a semitských jazyků), během nichž se živil kondicemi a vychovatelstvím. Pražský pobyt měl rozhodující vliv na Z. ideovou orientaci a národní uvědomění: byl žákem osvícensky smýšlejících učitelů (I. Cornova, A. G. Meissner, K. H. Seibt; o osleplého S. Vydru se také staral), na univerzitě navštěvoval přednášky z českého jazyka a literatury u F. M. Pelcla a J. Nejedlého a stýkal se s českými vlastenci (mj. vychovatel v rodině M. V. Krameria). Po vysvěcení na kněze (1806) působil nejprve jako kaplan v Dobrušce (do 1809, přátelství s F. V. Hekem), poté krátce jako administrátor v Meziříčí u Opočna a na delší dobu zakotvil jako lokalista v Dobřanech (do 1817). Tehdy shromáždil kolem sebe vlastence z východních Čech (J. M. Král, J. M. Ludvík, J. Opočenský, M. S. Patrčka, F. Rajman, J. A. S. Rettig, M. D. Rettigová, M. J. Sychra, K. S. Šnajdr ad.), byl jim posuzovatelem a rádcem (významně působil na tvorbu M. Z. Poláka). Udržoval také rozsáhlou korespondenci s dalšími českými a moravskými vlastenci (J. Dobrovský, J. Jungmann, D. F. Kynský, A. Marek, F. P. Neděle, J. Pedálová, J. V. Sedláček aj.), byl v písemném i osobním kontaktu se slovenskými literáty (během své cesty do Uher 1825 navštívil Pešť, Budín, Prešpurk a Vídeň a setkal se s M. Hamuljakem, J. Kollárem a J. Palkovičem), byl členem Učené společnosti bánské okolí, podílel se na výměně českých a slovenských

publikací. Byl též ve styku se zahraničními slavisty (B. Kopitar, V. S. Karadžić). Během pobytu v Dobřanech vznikla většina Z. beletristických a překladatelských prací, zároveň se věnoval studiu filologie a teologie, sbíral materiál k dějinám české literatury (později jej nabídl J. Jungmannovi) a napsal několik slavistických studií (do *Časopisu pro katol. duchovenstvo*). Neúspěšně se pokoušel získat profesuru teologie v Praze, Lvově, Litoměřicích, pomýšlel i na vychovatelské působení v Itálii, nakonec byl 1816 jmenován profesorem pastorální teologie a českého jazyka a literatury na teologickém ústavu v Hradci Král. (další styky s J. Chmelou, V. K. Klicperou, J. H. Pospíšilem). 1818 mu byl na pražské univerzitě udělen titul doktora teologie. Během svého pedagogického působení zdůrazňoval potřebu výuky mladých kněží češtině (*Důkladná známost jazyka českého duchovenstvu potřebná*). V Hradci Král. rovněž založil veřejnou knihovnu, pořádal české deklamace a vydával časopis *Dobroslav* a almanachy *Milozor* a *Milina*, v nichž publikovali zejména východočeští obrozenští pracovníci (tzv. Z. družina). 1822 byl Z. vyšetřován v souvislosti s obviněním F. V. Heka z držení nekatolických biblí, byl však osvobozen. Snad pod vlivem tohoto konfliktu soustředil v následujících letech pozornost především k otázkám českého nižšího školství. 1823 inicioval vznik prvního česky psaného pedagogického časopisu *Přítel mládeže*, který měl sloužit hlavně praxi, sám jej redigoval a přispíval pedagogickými, didaktickými a populárně-naučnými články, vycházejícími z podnětů německé filantropické pedagogiky. 1825 byl jmenován děkanem v Chrudimi, 1832 biskupským vikářem a vrchním školním dozorcem chrudimského okresu. Ve prospěch chrudimského děkanství vedl vleklé majetkové spory, které jej společně s vysokým pracovním vytížením odváděly od národně agitační práce, dále se však účastnil sbírek pro Čes. muzeum, byl aktivním členem Matice české a Dědictví svatojanského a udržoval kontakty s českými vlastenci (v Chrudimi jej navštívili mj. J. V. Frič, J. J. Melichar, J. B. Pichl, V. Náprstek, V. V. Tomek, v pravidelném kontaktu byl se svým pozdějším životopiscem A. Rybičkou ad.). Za svého života vybudoval bohatou soukromou knihovnu, kterou odkázal děkanství a městu. Zemřel na tuberkulózu. Pohřben byl v předstíni kostela sv. Michala v Chrudimi. – Z. život se stal námětem Kuzmova románu *Dům U tuplovaného jelena* (1944).

Časopisecky Z. publikoval drobnou didaktickou poezii a prózu oslavující ideál střídmeho a rozumného života (sentence, epigramy, bajky, překlady a adaptace francouzských a německých mravoučných a historických povídek), knižně několik příležitostných básní. Významnou část Z. díla tvoří práce věnované popularizaci výchovy a vzdělání, např. životopisy českých vědců a církevních hodnostářů (V. F. Durych, F. M. Pelcl, T. J. Pešina z Čechorodu, A. J. Puchmajer), pojednání o pražských památkách, překlady článků z oboru historie, archeologie, národopisu, zeměpisu, statistiky, pedagogiky a didaktiky, které doplňoval o české a slovanské realie. Některými vědeckými studiemi (teologické články v Časopisu pro katol. duchovenstvo) pomáhal vytvářet české odborné názvosloví. Pro potřebu výuky českého jazyka napsal mluvnici, pravidla pravopisu (byl zastáncem starších bratrských zásad) a několik dalších praktických příruček. Edice a úprava Komenského Zprávy a naučení o kazatelství (s tit. Umění kazatelské; součástí edice je také tzv. Kšaft umírající matky jednoty bratrské) zřejmě měla v prvé řadě sloužit jako návod pro novodobou, českou homiletiku, zároveň však manifestovala osvícensky tolerantní postoj k protestantské konfesi a připomínala velkou osobnost české kultury (k vydání připojil Z. životopis a bibliografii Komenského). Nejvýznamnější částí Z. literárního odkazu jsou překlady z antické, francouzské a německé literatury (část Lukianových Dialogů, Horatiovy Satiry, v rukopisu zanechal úryvky z překladů Vergiliovy Aeneidy a Florových Letopisů římských; dále sentimentální povídky J.-P. C. Floriany, paraboly J. G. Herdera, L. Engela aj.). Jako zastánce sylabotónického veršového systému se v překladech pokoušel o přízvukně ekvivalenty antických metrických útvarů (daktylský hexamet, elegické distichon). K prozodickým problémům se vyslovil i teoreticky v nedokončené rukopisné práci Pravidla, podle kterých šestměry (hexametry) skládám. Překladem Fénelonových Příběhů Telemacha, syna Ulyssova zprostředkoval českému literárnímu prostředí typ velkého evropského výchovného románu, reflektující dobový kult antiky a didaktický optimismus osvětského století. Pokusil se o modernější převedení francouzského originálu, a to potlačením archaických prvků starší „veleslavinské“ jazykové normy, zohledněním některých jevů hovorové češtiny a částečným

využitím nových stylistických prostředků, které prosazovala Jungmannova literární škola. Neuskutečnil se Z. projekt vydávat základní fond antické literatury v českých překladech stejně jako záměr edičně připravit některá díla českého humanismu a baroka. – Pro potřeby české církevní liturgie napsal a částečně přeložil několik modlitebních knížek (v rukopisu zůstala Kniha modlitební ku potřebě panen českých a dva svazky kázání), Z. autorství některých theologických prací se však nedá jednoznačně prokázat. Věnoval se i písňové tvorbě, mj. z latiny přeložil hymnus Pange, lingua a dvě sekvence (Lauda, Sion a Dies irae...).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Liboslav, Liboslav Z.; Dr. J. L. Z., J. L. Z., J. L. Z-g-r, J. L. Z-r, J. Z-r, L-v, *Z., Z**r. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis pro katol. duchovenstvo (1828–33; 1828 Pojednání výkladosudebné o staroslovenském přeložení Písma svatého, 1830 Počátek a výklad písma glagolského, 1833 Důkladná známost jazyka českého duchovenstvu potřebná); Čechoslav (1824); Dobroslav (1820–23); Hlasatel český (1806–08; 1806–07 překl. Lukianovy Dialogy, 1808 překl. J.-P. C. Florian: Seliko); Hyllos (1820–21); alm. Kniha zlatá (1817); alm. Milina (1825); alm. Milozor (1824); Prvotiny pěkných umění (Vídeň 1813–17; 1813 Jestost mravní citlivosti, 1813–14 překl. Q. Horatius Flaccus: Satiry, 1816 Dies irae...); Přítel mládeže (1823–35); Rozličnosti Pražských novin (1827); Rozmanitosti (1817–18); Týdeník (1818); Věrný raditel rodičů, dítek, pěstounů a učitelů 1, 2 (1824); C. k. vlastenské noviny (1814–15); – posmrtně: Světozor (1870, Zápisky do památníku M. Millauerovi, J. S. Rettigovi, M. J. Sychrovi, J. Devotomu, F. B. Štěpničkovi, F. A. Vackovi, V. R. a M. V. Krameriovým, J. Jungmannovi, V. M. Pešinovi, M. S. Patrčkovi). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Píseň národní na den narození... Františka I. (B 1827); Radosní citové Chrudimských, an Leopold hrabě z Štolberku za c. k. guberniálního radu a krajského hejtmana ustanoven byl (B 1829); Zpěv úcty a radosti, an... Václav Skopec za měšťanostu... města Chrudimi vyvolen byl (B 1830); Píseň národní na den narození císaře Ferdinanda I. ... (B 1835). – *Překlady*: Církevní pobožnost na křížové dny (1812); F. Fénelon: Příběhy Telemacha, syna Ulyssova 1, 2 (1814, 1815); Církevní modlitby při průvodech k hrobu (1815); Píseň církevní (1815, s překl. hymnů Pange, lingua a Lauda, Sion); Píseň ke mši svaté (1816); Církevní modlitby při zaopatřování nemocných ku potřebě pastýřů duchovních (1817); G. L. Hartig: Umění lesní 1–3 (1819, 1820, 1823); Pobožnost v čas milostivého léta... Lva XII. na rok 1826... (1826); Výtah ze statutu... společnosti pojišťující náhradu za pohorelost (1826); Pobožnost v čas milostivého léta, od Pia VIII. (1830). – *Práce o jazyce*: Böhmsche Biegungen (1818); Mluvnice česká (1842; opr. vyd. 1850); Nejkratší způsob dobropisemnosti české dokonale

se naučiti (1842); Deutsch-böhmische Sprachlehre zum Gebrauch der Schuljugend (1845); Pomůcka novému žáku latině se učícímu (1845; výtisk nezjišť.). – *Ostatní práce*: Nová křížová cesta, to jest Pobožné rozjímání o umučení Páně a vroucné modlitby ku vzdělání lidu (1815; další vyd. 1816, 1817 a 1818 s tit. Křížová cesta aneb Pobožné rozjímání o umučení Páně a modlitby času postního); Církevní pobožnost na slavnost Božího těla (1817); Píseň postní ku křížové cestě (1817); Kázání, jež na svátek svatého Václava... v Chotusicích nad Brslenkou... držel... (1824); Pořádek k hašení ohně v kr. městě Chrudimi a vesnicích k němu patřících (1832). ■ REDIGOVAL *časopis*: Dobroslav (1820–23), Přítel mládeže (1823–35); *almanachy*: Milozor (1824), Milina (1825); *sborník*: Věrný raditel dítek, pěstounů a učitelů 1, 2 (1824). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. M. Král: Modlitba Páně v píseň uvedená (1817); J. A. Komenský: Umění kazatelské (1823, i upr.). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Schovánková: J. L. Z. Bibliografický soupis knih a časopiseckých článků (Krajská knihovna v Hradci Král. 1973). ■ LITERATURA: F. Bařha: Literární pozůstalost J. L. Z. (1782–1846) (LA PNP 1960; rozšíř. vyd. P. Křivský, LA PNP 1978); sb. Východočeské Athény a J. L. Z. (1997, ed. V. Petrbok; přisp. J. Frýzek: Z. vlastenecká společnost a české divadlo, J. Janáčková: J. L. Z. v umělecké prezentaci A. Jiráska, J. Johanides: J. L. Z. a František Vladislav Hek – dva bývalí přátelé, V. Koblížek: J. L. Z. a české mluvnictví, V. Pitucha: J. L. Z. a kniha + Fond pozůstalost J. L. Z. ve Státním okresním archivu v Chrudimi, E. Ryšavá: Z. Dobroslav, společenská píseň a kramářské tisky). ■ an.: V Králové Hradci..., Týdeník 1816, s. 362; an.: Z Hradce Králové, Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny 16. 5. 1818; J. Müller, J. Štauf: Vydavateli časopisu Přítel mládeže, Přítel mládeže 1835, sv. 4, s. 54; -c-: Důstojný pan J. L. Z. ..., Čes. včela 1838, s. 328; A. R. S. (A. Rybička): Z Chrudimi, Květy 1844, s. 511; ● nekrology: J. P. (Pospíšil), Květy 1846, s. 250; an. (K. V. Zap), Poutník 1846, s. 96 ●; an. (A. Rybička): Z Vídně, Květy 1846, s. 419 + (šifra A. R. S.) Literární drobnůstky. Marie Antonie (dopisy Z. od J. Pedálové), Vesna 1852, s. 107 + Literární drobnůstky. Dominik Kynský (výtah z dopisu Z. od D. Kynského), tamtéž, s. 136 + (pod vl. jm.) Pomůcky k životopisům starších i novějších spisovatelů a umělců československých (dopisy od M. Z. Poláka), Lumír 1856, s. 810 a pokr. a (dopisy od J. V. Sedláčka) 1957, s. 328 a pokr.; an. (K. Sabina): M. Z. Polák. Nástin životopisný, in M. Z. Polák: Spisy 1 (1862, s. 320); A. Rybička: J. L. Z., ČČM 1869, s. 34 → Přední křisitel národa českého 1 (1883) + Pomůcky k biografickému listáři českému (dopisy mj. od J. Jungmanna, A. Marka, F. Neděleho a zápisky do Z. památníku), Světozor 1869, s. 271 a 1870, s. 66 a pokr.; an.: J. L. Z., Květy 1872, s. 222; V. Kryšpín: Rozhled po pedagogických časopisech vycházejících v Čechách v letech 1816–51, Beseda učitelská 1877, s. 161 a pokr.; J. B. P. (Pichl): Vlastenecké zpomínky,

Čes. včela 1878, s. 351 → Vlastenecké vzpomínky (1936); J. Ježek: Zásluhy katolického duchovenstva o české školství. J. L. Z., děkan a vikář chrudimský, Hlasy katolického spolku tiskového za rok 1879, s. 30; F. K. Recký: Vzpomínky na J. L. Z., Čes. noviny 6. 6. 1880; ● k 100. výr. nar.: an., Blahověst 1882, s. 317; H. (S. Heller), Humorist. listy 1882, s. 224; J. Vítek, Komenský 1882, s. 417 a pokr.; V. Kredba, Paedagogium 1882, s. 326; an., Světozor 1883, s. 593 ●; V. Kredba: Kterak malý služebník stal se velkým pánem, Budečská zahrada 14, 1882/83, s. 118; C. Frič: J. L. Z., Slavín 3 (1885, s. 181); J. M. Černý: Josefa Jungmanna listy k Vojtěchu Karešovi aj., ČČM 1890, s. 418; F. Černý in Obrazky z dob našeho probuzení (1890, s. 37); J. Pešek: Královéhradecká vlastenská družina, Naše doba 17, 1909/10, s. 14 a pokr. (1910 sep.) + České časopisy pedagogické v době obrozené, Pedagogické rozhledy 25, 1911/12, s. 909; Fdcký. (F. Frýdecký): Fr. C. Kampelík proti J. L. Z., Zvon 16, 1915/16, s. 643; J. Jakubec: Slovesné práce ve Vídeňských novinách 1813 a v Krameriových Vlastenských novinách 1815, LF 1916, s. 122; J. Pešek: Ke dni 23. května... (k 70. výr. úmrtí), Zvon 1916, s. 476; an.: Z činnosti J. L. Z., Obnova 20. 10. 1916; J. Pešek: J. L. Z., NL 23. 8. 1916; F. Čáda: První novočeské pojednání filozofické, Čes. mysl 16, 1915/17, s. 241; J. Pešek: J. L. Zieglera deklamatorní akademie v Hradci Králové, Osvěta 1921, s. 36; J. Král in O prozódii české 1 (1923); Fgs: J. L. Z. a – biskup Brynych, Osvěta lidu 10. 1. 1925; J. Pešek: J. L. Z., Chrudimský kraj 1926, č. 11; K. Michl: J. L. Z. na Dobřanech, Od kladského pomezí 4, 1926/27, s. 33; J. Adámek: Stopami J. L. Z. v Chrudimi, Vlastivědný sb. východočeský 4, 1929 (1930 sep.); K. Hrdina: Drobné příspěvky k starší české literatuře. J. L. Z., LF 1930, s. 134; ● k 150. výr. nar.: B. S., Osvěta lidu 9. 7. 1932; = (J. Vodák), Čes. slovo 10. 7. 1932; G. P. (Pallas), Venkov 14. 7. 1932 ●; S. Souček in Komenský jako teoretik kazatelského umění (1938); A. Jedlička: Obrozená úprava spisu Komenského, SaS 1939, s. 106; J. Petřtyl: J. L. Z. jako překladatel, Chrudimský kraj 1940, č. 4; J. Mikan: Z. zpráva Národnímu muzeu v Praze o staročeských knihách v Hradci Králové, Zpráva o činnosti městského průmyslového a historického muzea v Hradci Králové za rok 1940 (1941, s. 26); J. Petřtyl: Z. knihovna ve Vlastivědném muzeu v Chrudimi, ČMF 28, 1941/42, s. 145; bs (B. Slavík): Výročí dvou kněží – spisovatelů. Na paměť J. L. Z. a V. Pakosty, LidN 11. 7. 1942; J. Petřtyl: „Druhý Weimar v Čechách“ s J. L. Z., Chrudimské noviny 1942, č. 23 + Rukopisné poznámky J. L. Z. o léčení domácích zvířat, tamtéž, č. 24; ● ke 160. výr. nar.: Vý., Venkov 9. 7. 1942; an., Nár. práce 10. 7. 1942 ●; J. Petřtyl: Účast J. L. Z. v buditecké práci zemědělské, Věstník Čes. akademie zemědělské 1942, s. 175 (→ ČL 1946, obálka, s. 3) + Enchiridion J. L. Z., Čtème 1943, s. 76; ● k 100. výr. úmrtí: J. Petřtyl, Svob. noviny 23. 5. 1946; J. Adámek, Naš zpravodaj 1946, č. 8 a pokr. ●; J. Petřtyl in Chrudim v době Z. (Vlastivědné muzeum

Chrudim 1946 ← Československo 1, 1945/46, s. 80); J. Beneš in Ač zemřeli, ještě mluví (1964, s. 158); L. Hladký: J. L. Z. v Dobrušce a Dobřanech, Kulturní kalendář Dobruška, 1969, květen; in Listy Martina Hamuljaka 1 (1969, ed. A. Mařovčík); R. Pražák: Z. družina a její vztah ke Slovákům, sb. Orlické hory a Podorlicko 1973, s. 141; E. Strnad in Didaktika školy národní v 19. století (1975, s. 127); K. Hroch: Chrudimské dvacetiletí J. L. Z., Katol. noviny 4. 4. 1976; in M. Z. Polák: Cesta do Itálie (1979, ed. A. Stich pod jm. F. Wünschová); (ra) (V. Viktora): Méně připomínané výročí obrození, Pravda 13. 7. 1982; J. Lehár, J. Smolík in Dílo Jana Amose Komenského 4 (1983, s. 107); (as): Z červánků národního obrození, Pochoď 27. 5. 1986; J. A. Kučera: J. L. Z. a Chrudim, Chrudimské vlastivědné listy 1992, č. 7; in Z korespondence Vojtěcha Krameria (1993); J. Benyšková, F. Vich in Literární Hradec Králové (1994, s. 171); V. Pitucha: J. L. Z., Chrudimské vlastivědné listy 1996, č. 3; V. Petrbok: J. L. Z. a východočeský obrozenský Parnas, Souvislosti 1996, č. 2–3; L. Kusáková: Z. překlad Fénelonových Příběhů Telemacha, syna Ulyssova z let 1814–1815, ČLit 1997, s. 28; P. Kobetič in Literární místopis Chrudimě (1998) + in Osobnosti Chrudimska (2002, s. 269).

lk

Jan Ziegloser viz in Anna Ziegloserová

Anna Ziegloserová

* 7. 3. 1883 *Plzeň*

† 3. 7. 1942 *Praha*

Autorka společenských povídek a románů s ženskými hrdinkami, próz pro mládež, rodinných veseloher, též básnířka; divadelní a literární kritička, publicistka.

Roz. Mimrová, podepisovala se i Anna Ziegloserová-Mimrová. – Pocházela z rodiny soustružníka z plzeňských Škodových závodů. V Plzni vychodila základní školu a získala nižší střední vzdělání, které ukončila 1897. 1903 se provdala za J. Zieglosera (1875–1955), novináře a později majitele tiskarského závodu v Praze, v mládí činitele pokrokového hnutí odsouzeného v procesu s Omladinou, za 1. světové války účastníka odboje (později uspořádal dokumentární sborníky: Omladina, 1919, s B. Weingertem, a Duch české ženy za války, 1928). Od 1903 vydával časopis Ženský obzor, který společně s ním redigovala A. Z.; tato činnost také ovlivnila její celoživotní angažovanost v žen-

ském hnutí v duchu pokrokových myšlenek. Za 1. světové války byl její manžel vězněn v internačním táboře v Mittergrabernu (Dolní Rakousko) a A. Z. odsud při návštěvách vynášela dopisy internovaných Italů a Jihoslovánů. Od mládí a zvláště v meziválečném období působila v různých organizacích, především ve Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj (1927 místopředsedkyně) a v Jednotě českosl. novinářů, byla činná (spolu s manželem) v Nár. obci fašistické (1925 předsedkyně direktoria) a Klubu přátel Malé dohody. Vedle redakční a publicistické činnosti v Ženském obzoru, kterou vykonávala až do zastavení časopisu za okupace, spolupracovala s dalšími periodiky, počátkem 40. let též s českým filmem (námět a scénář). Hojně cestovala, zejména na Balkán (Chorvatsko, Bulharsko), a to již od 1911 (účastnice 10. kongresu slovanských novinářů v Bělehradě), a znalosti tohoto prostředí využila ve svých prózách; 1933 se účastnila zájezdu Sokolů do USA. V době heydrichiády byla zatčena (11. 6. 1942), převezena do Malé pevnosti v Terezíně a záhy nato v Praze popravena zastřelením.

Prozaickou tvorbu Z. charakterizovalo jednak romantizující pojetí osudů především ženských hrdinek, jednak realistická deskripce prostředí (v popisech přírody nabývá často ornamentálního rázu) a postav se sklonem k stereotypnímu využití typických detailů. Její prózy zachytily různé podoby vztahů muže a ženy (s ozvuky tvorby R. Svobodové zejména v líčení exaltovaných citových stavů) a inklinovaly k didaktičnosti a demonstrování předurčenosti osudů, daných odlišností mužského a ženského principu. Již povídky debutu *Písně srdcí*, většinou předtím otištěné časopisecky, zobrazují ženy jako typické reprezentantky citu, v němž je shledávána dispozice umožňující emancipovat sílu jejich osobnosti. Tento typ se dále objevil i v následující tvorbě, často ve schematické podobě jako např. v souboru *Tmy a svítání* (zde Z. poprvé využila i své znalosti oblasti Středozemního moře). Konflikt citu a cynismu, hledání čisté lásky a životního kompromisu se staly nosnými motivy prvního románu *Trpké poháry*, kde jsou opět ženské hrdinky nadány výjimečností a konfrontovány s mužskou požívačností a vyprázdněností. Z. silně pointuje vypravování, které má často charakter komentáře smyslu líčených konfliktů, v nichž se střetává ctnost s neřestí, většinou s nevěrou (*Klamná vítězství*). Již v prózách *Vi-*

díny mladosti, ale zejména v dvojici románů *Bylo – nebylo* a *Bóra* se Z. soustředila k zachycení prostředí Dalmácie. Zatímco první román se drží typu dosavadní tvorby, obměňuje ho pouze uplatněním vzpomínky jakožto modelu vypravování, *Bóra* (chorvatsky bouře) představuje pokus o zachycení charakteru středomořského prostředí prostřednictvím rozporu rodově a společensky zakořeněné tradice a moderní svobodomyšlnosti. Po odbočce k žánru prozaické humoristické črty z rodinného prostředí (*Úsměvy*) se Z. ve 20. letech stala úspěšnou autorkou konverzačních rodinných veseloher (po vzoru hry F. Langra *Velbloud uchem jehly*), jež byly mnohokrát inscenovány a oblíbeny u ochotnických souborů. K nejúspěšnějším patřila *Cácorka*, příběh chudé dívky, jíž se dostalo bohatého a krásného ženicha (hry byla též zhudebněna a zfilmována). V několika veselohrách se Z. vrátila k motivu domácího tyрана, a to jak muže (*Hořká medicína*), tak ženy (*Moderní Xantippa*, *Maminka*), jejichž počínání posléze dojde spravedlivého trestu. Z. se také pokusila o detektivní žánr v povídkách *Případ detektiva Marcela Lanoira*. Je rovněž autorkou knížek pro děti zobrazujících epizodky z prvních dětských dobrodružství (*Hanička všetečka* aj.). Pouze časopisecky zveřejňovala příležitostné verše. Do *Ženského obzoru* psala osvětovou publicistiku (o ženském hnutí) a divadelní a literární referáty, které převážně popisným způsobem podávají základní informaci o díle a inscenaci. – Nevydán zůstal román *Tomík a Marie*, oceněný 1942 v soutěži o díla s tématem práce českých dělníků. V literatuře uváděná veselohra *Soumrak* není bibliograficky doložena.

ŠIFRY: A. Z., az., a. z., z. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Cesta* (1925, 1928); sb. *Českosl. národní čítanka* (1928); *Českosl.-jihoslovanská revue* (1938, čl. *Román o soužití Dalmatince s Českou – Z. o svém R Bóra*); *Čes. deník* (Plzeň 1936, 1938–39); sb. *Duch české ženy za války* (1928); sb. *Důvěrné chvíle* (1928); *Jaro* (1910); *Karlsbader Tagblatt* (1931); *Kopřivky*; *Květy* (1913); *Máj* (1907–12); *Malý čtenář* (1910–31); *Nár. listy* (1930–41); *Nár. politika* (1929–37); *Pilnáček's Kalender für unsere Hausfrauen* (1938); *Pilnáčkův kalendář pro české hospodyňky* (1933); *Pramen* (1920); *Právo lidu* (1914); *Samostatnost* (1927, 1930); *Světozor* (1922); *Švanda dudák*; *Topičův sborník* (1918–27); *Tribuna* (1922, 1924); *Venkov* (1927–29, 1933, 1937); *alm. Vzpomínáme Vás...* (1913); *Zlatá Praha* (1909–15, 1924); *Zvon* (1917, 1923, 1926, 1928–40); *Ženský obzor* (1903–36); *Ženský svět* (1909). ■ KNIŽNĚ. *Be-*

letrie: *Písně srdcí* (PP b. d., 1913); *V rozkvětu léta* (PP b. d., 1916; 1918 společně s PP *Písně srdcí*); *Úsměvy* (PP 1918); *Tmy a svítání* (PP 1918); *Trpké poháry* (PP 1919); *Klamná vítězství* (PP 1921); *Moderní Xantippa* (D 1923, i prem.); *Omladina* (P 1924); *Cácorka* (D 1924, i prem.; upr. vyd. b. d., 1926); *Bezejmenný* (P 1925); *Žárlivá* (D 1925, prem. 1926); *Případ detektiva Marcela Lanoira* (PP 1926); *Višiny mladosti* (PP 1926); *Vírnice* (D b. d., 1927, i prem.); *Pošetilé* (R 1929); *Bylo – nebylo* (R 1929); *Hořká medicína* (D b. d., 1929, i prem. s tit. *Průvodčí cizinců*); *Maminka* (D b. d., 1931, prem. 1930); *Oklikou* (R pro ml., 1936); *Hanička všetečka* (P pro ml., 1937); *Bóra* (R 1938); *Malý mysliveček* (P pro ml., b. d., 1939); – mimoto drobné sešitky pohádek (vše b. d.): *Honza z Hradce*; *Poklad*; *Princ Jas*; *Princezna bez úsměvu*; *Ukrutný rytíř*. ■ REDIGOVALA *časopis: Ženský obzor* (1903–40, s J. Ziegloserem); *kalendář: Pilnáček's Kalender für unsere Hausfrauen* (1929–40); *Pilnáčkův kalendář pro české hospodyňky* (1929–40). ■

LITERATURA: ● ref. *Písně srdcí*: P. Maternová, *Ženský svět* 1912, s. 310; R. (V. Červinka), *Zlatá Praha* 30, 1912/13, s. 240; *Tristan* (S. V. Friedl), *Zvon* 13, 1912/13, s. 385; K. H. Hilar, *MR* 1912/13, sv. 26, s. 275; O. Šimek, *Čes. kultura* 1, 1912/13, s. 565; J. Vodák, *Čas* 12. 1. 1913 ●; ● ref. *V rozkvětu léta*: G. P. (Pallas), *Zlatá Praha* 33, 1915/16, s. 456; *zv.* (J. Vodák), *LidN* 20. 4. 1916; *zv.* (Z. Waltrová), *Ženský svět* 1916, s. 249; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1916, s. 705; A. M. Augusta, *MR* 1917, sv. 31, s. 47 ●; G. P. (Pallas): ref. *Úsměvy*, *Zlatá Praha* 35, 1917/18, s. 287; ● ref. *Tmy a svítání*: *Kaz.* (F. S. Procházka), *Zvon* 18, 1917/18, s. 517; *zv.* (J. Vodák), *LidN* 14. 5. 1918; P. Maternová, *Ženský obzor* 1918, s. 181; Z. Hásková, *Ženský svět* 1918, s. 87; K. H. (Hikl), *Naše doba* 26, 1918/19, s. 151 ●; ● ref. *Trpké poháry*: Š. Jež, *Vremeno* 1920, s. 320; J. H. (Hora), *PL* 21. 7. 1920; A. Novák, *Venkov* 21. 9. 1920; K. H. (Hikl), *Naše doba* 28, 1920/21, s. 466; M. N. (Novotný), *Nové Čechy* 4, 1920/21, s. 84; P. Maternová, *Ženský obzor* 1921, s. 14; O. Šimek, *LidN* 18. 3. 1921 ●; ● ref. *Klamná vítězství*: -ejč- (J. Krejčí), *Naše doba* 28, 1920/21, s. 614; K. Č. (Čapek), *LidN* 17. 4. 1921 → *O umění a kultuře* 2 (1985); V. Z. (Zelinka), *Zlatá Praha* 1921, s. 186; M. Novotný, *Cesta* 4, 1921/22, s. 130; *zv.* (J. Vodák), *Čas* 28. 12. 1922 ●; ● ref. *Moderní Xantippa*: *Et.* (E. Tréval), *Zvon* 23, 1922/23, s. 463; K. Engel Müller, *Nár. politika* 20. 4. 1923; *nv.*, *PL* 21. 4. 1923; *Quidam*, *Venkov* 21. 4. 1923 ●; V. Brtník: ref. *Omladina*, *Venkov* 14. 6. 1924; ● ref. *Cácorka*: *Ž. Pohorecká*, *Ženský obzor* 1924, s. 115; *Cassius* (J. Kolman C.), *LidN* 16. 10. 1924; *Klo.* (J. K. Fragner), *NO* 16. 10. 1924; *no.* (Ant. Veselý), *PL* 16. 10. 1924; *zv.* (J. Vodák), *Čes. slovo* 16. 10. 1924 ●; *drb.* (J. Borecký); ref. *Bezejmenný*, *Zvon* 26, 1925/26, s. 378; ● ref. *Žárlivá*: *Cassius* (J. Kolman C.), *LidN* 10. 1. 1926; *Klo.* (J. K. Fragner), *NO* 10. 1. 1926; = (J. Vodák), *Čes. slovo* 11. 1. 1926; *rčk.* (A. Roček), *Samostatnost* 15. 1. 1926 ●; ● ref. *Případ detektiva Marcela Lanoira*: M. (P. Maternová), *Ženský obzor* 1926, s. 45; *vz.* (V. Zelinka), *Zvon* 26, 1925/26, s. 390;

Ziegloserová

V. Brtník, Venkov 6. 4. 1926 ●; ● ref. Vidiny mladosti: vz. (V. Zelinka), Zvon 26, 1925/26, s. 699; V. Brtník, Venkov 24. 8. 1926; A. N. (Novák), LidN 6. 10. 1926; S., Samostatnost 26. 11. 1926; M. Š. (Šárecká), Ženský obzor 1926, s. 79 ●; ● ref. Pošetilé: vz. (V. Zelinka), Zvon 29, 1928/29, s. 714; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 31. 5. 1929; A. N. (Novák), LidN 15. 6. 1929; V. Brtník, Venkov 4. 7. 1929 ●; ● ref. Bylo – nebylo: V. Brtník, Venkov 19. 7. 1929; vz. (V. Zelinka), Zvon 30, 1929/30, s. 334 ●; ● ref. Průvodčí cizinců (insc.): E. P. (Pachmayer), Nový večerník 14. 9. 1929; If. (I. J. Fischerová), NO 14. 9. 1929; K. Engelmüller, Nár. politika 14. 9. 1929; = (J. Vodák), Čes. slovo 14. 9. 1929; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 20. 9. 1929; Č. (V. Červinka), Zvon 30, 1929/30, s. 43 ●; ● ref. Maminka: If. (I. J. Fischerová), NO 20. 12. 1930; K. Engelmüller, Nár. politika 20. 12. 1930; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 20. 12. 1930; Č. (V. Červinka), Zvon 31, 1930/31, s. 295 ●; jubilejní č. 1–3 k 25. výr. časopisu, Ženský obzor 25, 1930/31; ● k padesátinám: J. Hais Týnecký, Divadelní věstník Máje 2, 1932/33, č. 4; Ž. Pohorecká, Ženský obzor 26, 1932/33, s. 48 + (šifra Ž. P.) Občanské listy (Nymburk) 1933, č. 9; -ák. (J. Masák), Samostatnost 2. 3. 1933; F. Mimra: K nám, k nám, Čes. směr (Plzeň) 5. 3. 1933; H. Štěpánková, Čes. deník (Plzeň) 5. 3. 1933; Rk., NL 7. 3. 1933; = (J. Vodák), Čes. slovo 8. 3. 1933; M. Poppeová, Čes. deník (Plzeň) 9. 3. 1933; M. Bílá, Nezávislé listy 1933, č. 12; Dr. K. D., Legie 1933, č. 10; E. V.-S. (E. Vančová), Živena (Turč. Sv. Martin) 1933, s. 82; J. N. (Jar. Novák), Eva 1933, č. 11 ●; ● ref. Oklikou: drb. (V. Brtník), Zvon 36, 1935/36, s. 238; M. Majerová, LidN 8. 12. 1937 (i ref. Hanička všetečka) ●; ● ref. Bóra: = (J. Vodák), Čes. slovo 8. 9. 1938; V. T. (Tichý), PL 23. 11. 1938; S. (F. Skácelík), Samostatnost 24. 11. 1938; Kp. (J. Knap), Venkov 2. 12. 1938; J. O. Novotný, NL 7. 12. 1938; Q. M. V. (Vyskočil), Nár. střed 31. 12. 1938; Ad. V. (Veselý), Českosl.-jihoslovanská revue 1938, s. 289; B. Slavík, Zvon 39, 1938/39, s. 110 ●; ● ref. Malý mysliveček: -r., Zvon 40, 1939/40, s. 206; M. M. (Majerová), LidN 1. 12. 1940 ●; ● k výr. úmrtí: M. Šárecká, LD 12. 7. 1946; H. Gregorová, Rada žen 1946, č. 27; Zeno (J. Ziegloser), Hlas osvobozených 1946, č. 28; F. S. Ralza, sb. První Vánoce v českém Líberci (1946); jh, LD 3. 7. 1947; an., Svob. noviny 3. 7. 1947 ●; B. Jirásek: Spi-sovatelka ženských osudů, Pravda (Plzeň) 4. 3. 1983.

dvo

Miloslav Zich

* 7. 4. 1903 Praha

† 29. 1. 1969 Praha

Autor próz nesených lyrickou reflexí, básník, publicista.

Pocházel z úřednické rodiny. V Praze vystudoval reálku a po maturitě 1921 byl účetním

úředníkem na ministerstvu zahraničních věcí. 1924 složil na vinohradském gymnáziu doplňovací maturitu z latiny. Přitom již od 1922 studoval češtinu a francouzštinu na filoz. fakultě; kde v zimním semestru 1926/27 absolvoval a 1931 získal doktorát na základě disertace *Souvětí souřadné místo podřadného ve staré francouzštině*. 1928–29 působil jako zatímní profesor na reálce v Kostelci n. Orlicí, pak na reálném gymnáziu v Kolíně a 1929–31 v Rimavské Sobotě na Slovensku; jako definitivní profesor učil od září 1931 na reálném gymnáziu v Čáslavi, od září 1935 až do září 1953 na reálce (později reálné gymnázium a gymnázium pro pracující) v Praze v Dušní ul., do konce 1955 pak na jedenáctileté střední škole na Smíchově (tam kromě češtiny a francouzštiny i psychologii a logiku). Od ledna 1956 do odchodu do důchodu byl zaměstnán v Památníku nár. písemnictví jako vedoucí muzejního a expozičního oddělení. Mimoto 1936 vydával a řídil literární revui Saturn. Vykonal několik studijních cest (1925 Francie a znovu 1929 zároveň s Belgií a Holandskem, 1935 Řecko, Malá Asie, Egypt, 1937 severské státy a Německo).

Z. byl ovlivněn dobovým ohlasem personalismu, tendencí chápat člověka v jeho celistvosti v reakci na deformující krizi společnosti i jednotlivce, což se projevilo při redigování literární revue Saturn a v jeho časopiseckých příspěvcích (články o literatuře, příležitostně i překlady). S touto orientací souviselo v Z. tvůrčích postupech přetrvávající a charakteristické potlačení epičnosti, důraz na ozvláštňení a zobecnění, metaforičnost, sklon k jazykové monumentalitě, prozrazující snahu o vančurovský styl. Prozaická prvotina *Mraky nad pustou* přinesla mozaiku příhod ze života etnicky různorodých obyvatel městečka a jeho okolí u slovensko-maďarských hranic, v níž nad dějovostí převažuje lyrická reflexe a obraznost nezřídka upadající do verbalismu. Kniha příběhů ze starého Írska na úsvitu křesťanství *Šepot břítz*, líčících střetávání pohanství a nového náboženství, se vyznačuje silně lyrizovaným dějem a tajemnou symboličností sklouzávající až do monotónnosti. Příznačně slabé epické jádro je i přes motivy neznámých metafyzických záchvěvů kulisou v próze *Ohnivec, můj věrný kůň*, zachycující vnitřní svět osiřelého chlapce-vypravěče, jeho intenzivní prožitky, citové zmatky a strádání v nepřívětivém prostředí, jež překonává silou své fantazie; tíhnutí k metafo-

rickému vyjádření a stylistické výraznosti přispívá k vyznění příběhu jako podobenství o lidském osudu a o potřebě a nutnosti svobody. I v poslední (s velkým časovým odstupem vydané) Z. práci, románu *Aragonská noc*, čerpajícím z historie odboje proti napoleonské okupaci Španělska (1803–13), dominuje ve vyprávění účastníka dějinných událostí (stavějícím na historické doložitelnosti většiny postav) autorovo úsilí o obraz doby a evokaci její atmosféry, jež se projevilo, inspirováno i španělskou literaturou a Goyovými plátny, v suggestivním básnivém líčení jednotlivých epizod. V rukopisu zůstala Z. kniha vzpomínek Bláznova mošna.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Alistaire Padraic, Ondřej Elver; M. Z., O. E. ■ PRÍSPĚVKY in: Akord (1938–40); Archa (Olomouc 1939–40); sb. Čes. bibliofil Juliu Zeyerovi (1941); Lit. noviny (1941); Lumír (1939); Rozhledy (1937); Saturn (1936, staf Náš směr, i sep., Pojetí snu v díle K. H. Máchy). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Křižovatka (BB 1933, pseud. Ondřej Elver); Mraky nad pustou (R 1934, pseud. Ondřej Elver); Včelí pahorek (P 1937, vyšlo 1942, pseud. Alistaire Padraic, bibliof.; 1943 in Šepot bříz); Šepot bříz (PP 1943, bibliof.); Ohnivec, můj věrný kůň (P 1946); Aragonská noc (P 1966). ■ REDIGOVAL časopis: Saturn (1936). ■

LITERATURA: -Rja- (F. Rojka): ref. Mraky nad pustou, Čes. osvěta 31, 1934/35, s. 160; J. Hájek: ref. Šepot bříz, LidN 20. 3. 1944; ● ref. Ohnivec, můj věrný kůň: V. T. (Tichý), PL 7. 8. 1947; jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 1948, s. 184 ●; ● ref. Aragonská noc: S. Bartůšková, Impuls 1966, s. 677; (lm) (P. Grym), LD 16. 4. 1966; hk (H. Korecká), LitN 1966, č. 35 ●; (h): nekrolog, LD 4. 2. 1969.

vs

Otakar Zich

* 25. 3. 1879 *Městec Králové* u Nymburka
† 9. 7. 1934 *Ouběnice* u Benešova

Estetik, hudební, literární a divadelní teoretik a kritik, předchůdce sémiotické a strukturální koncepce uměleckého díla; folklorista, hudební skladatel a libretista.

Psal se též Otakar Václav Z. – Vyrůstal v učitelské hudební rodině. Studoval 1889–97 na gymnáziu v Křemencově ul. v Praze, 1897–1902 na filoz. fakultě pražské univerzity původně matematiku a fyziku (disertační práce *O některých integrálech singulárních*), později též filozofii

a estetiku (k jeho učitelům patřili mj. T. G. Masaryk, F. Krejčí a zejména O. Hostinský). 1902–03 učil jako suplent matematiku a fyziku na smíchovském gymnáziu, 1903 odešel na gymnázium v Domažlicích, aby se mohl věnovat sbírání chodských lidových písní. Od 1906 působil jako středoškolský profesor matematiky a fyziky na gymnáziu v Žitné ul. v Praze. Od 1903 začal vystupovat jako hudební kritik a publicista. 1911 se prací *Estetické vnímání hudby* habilitoval jako soukromý docent na pražské univerzitě. Přednášel o soudobé estetice, poezii, české metrice a teoretické dramaturgii. 1913 patřil k spoluzakladatelům časopisu Čes. kultura. 1919 byl jmenován profesorem filozofie a ředitelem filozofického semináře na nově založené Masarykově univerzitě v Brně (tam se vedle metriky a poetiky zabýval také psychologii umění). Po návratu do Prahy v březnu 1924 působil až do své smrti jako profesor estetiky na Karlově univerzitě, od 1925 jako ředitel obnoveného estetického semináře; kromě dřívějších témat nově zařadil přednášky o estetice opery, hudby (se zvláštním zřetelem ke skladbám B. Smetany) a výtvarného umění. 1928 se stal jedním z ustavujících členů Výboru na obranu čes. kultury. – Syn Otakar Z. ml. (1908–1984), logik, kybernetik a překladatel, profesor pražské filoz. fakulty, kde 1954 založil pracoviště (později katedru) logiky, první na českých vysokých školách, je autorem knih *Hudebníkův svět* (1940, často mylně připisované jeho otci), *Umělecká výchova a ženy* (1948) aj. Syn Jaroslav Z. (1912–2001) byl estetik, muzikolog, hudební skladatel a klavírista. Hudebníkem byl i vnuk Karel Z. (1949–2004).

V estetice Z. vycházel z podnětů českého herbartovského formalismu. Po vzoru svého učitele O. Hostinského pokládal za nejpřednější úkol estetiky porozumění specifickým vlastnostem výstavby uměleckých děl. Oproti starším formalistickým rozborům, které se zabývaly výhradně popisem elementárních estetických poměrů v umělecké struktuře, se zaměřil na její celostní ztvárnění. Skladebné složky již nezkoumal izolovaně, ale v jejich estetické a významové funkci, jíž se podílejí na utváření smyslu díla jako celku. Svým pojetím též originálním způsobem navázal na podněty soudobé filozofie a tvarové psychologie. Z. metoda formálního rozboru díla jakožto analýzy strukturální organizace významu položila základy k sémiotickému výzkumu uměleckých

děl v české estetice a stala se jedním z nejdůležitějších zdrojů pražského strukturalismu. Tímto směrem ukazuje již rozsáhlá práce *Estetické vnímání hudby*, v níž je analýza syntaxe hudebních skladeb Z. pojednána z hlediska jejich významového působení na vnímatele. Stejně principy zastával i v dalších hudebně estetických studiích a kritických a popularizačních statích, v nichž se projevil jeho celoživotní obdivný vztah k B. Smetanovi (estetická studie *Symfonické básně Smetanovy* a řada menších prací). Jako stoupenec principů smetanovské tvorby se vyslovil i k dobovým tzv. sporům o A. Dvořáka (*Dvořákův význam umělecký*), kde svůj odmítavý vztah k Dvořákově hudbě doložil jejím detailním estetickým rozbořením. Nejplnějším smyslem uměleckého díla je podle Z. svébytný způsob jeho estetického a významového ztvárnění, jímž se projevuje nezměnitelná osobitost jeho tvůrce. Subjektivita autora, neredukovatelná pouze na jeho psychologickou povahu, spojuje celek díla ve významovou jednotu (studie *Hodnocení estetické a umělecké*). Toto stanovisko nejdůsledněji rozvinul v individuálních charakteristikách předních českých básníků, na jejichž podkladě navrhl klasifikaci tzv. básnických typů (*O typech básnických*). Podle míry uplatnění základních estetických a významových hodnot poetických děl (zvukových a rytmických, obrazných a myšlenkových) a způsobu jejich realizace v čtenářově estetickém prožitku, určil básníky jako typ mluvní, hudební nebo obrazový. Z. charakteristiky vyznačuje úsilí o maximální objektivitu výzkumu a jemný smysl pro individuální kvality literárního díla: smyslové, tvarové a posléze významové. Byl v tom na jedné straně důsledným pokračovatelem tradice empirického směru české estetiky (Hostinského „konkrétní formalismus“), na straně druhé byla jeho poetika předobrazem pozdějších strukturních analýz. Českou poetologii současně ovlivnil zejména uznáním dříve opomíjených sémantických kvalit zvukových hodnot básně. Otázkami české prozodie a metriky se zabýval ve studiích *O rytmu české prózy* a *Předrážka v českých verších*, v nichž se nejprve statistickými rozborů rytmického slovníku češtiny (v české versologii uskutečněnými poprvé) a poté i systematickou teoretickou úvahou pokusil objasnit povahu českého jambu. Z. své teoretické práce psal sevřeným a úsporným stylem kladoucím na čtenáře mi-

mořádné nároky. Jeho badatelský přístup soustavně vyvažovalo empirické ověřování jednotlivých jevů se snahou o vytvoření logicky skloubeného a utříděného celku poznání. Tento postup se nejplněji uplatnil v práci *Estetika dramatického umění*, shrnující výsledky univerzitních přednášek a několika specializovaných studií, např. o loutkovém divadle, jež podle něho nemůže být interpretováno jako pouhá napodobenina divadla hereckého, zabýval se i významovou funkcí jevištního prostoru. Divadlo definoval jako svézákonný umělecký druh, pod který zahrnul všechny jevištní projevy: činohru, operu, balet a žánry jim příbuzné. Podrobil kritice dřívější názor, že podstatou divadla je literární text, jemuž by se měli jevištní umělci pasivně podříditi. Drama pojal jako syntézu jeho jednotlivých složek (dramatický text, hudba, scénická výprava), jež se řídí zvláštními principy nepřevoditelnými na zákonitosti literárního, hudebního nebo výtvarného umění. Specifickou povahu dramatu spatřoval v jeho jevištním provedení a odtud došel k názoru, že určující složkou divadla je herecký výkon, kolem něhož se v konkrétním díle seskupují ve složité a dynamicky proměnlivé hierarchii složky ostatní. V detailních analýzách divadelního představení (tj. z pohledu jeho významového působení na diváka) se kromě herectví zabýval také sémantikou dialogu, dramatické scény, postavy a děje ap. Z. úvahy o podstatě dramatu souzněly se směřováním moderního divadelnictví, proto jim v dalším vývoji vědy o divadle byla věnována značná pozornost. – Četné hudebněkritické, polemické a popularizační články Z. uveřejňoval zejména v časopisech *Osvěta*, *Smetana* a *Zvon* (též divadelní referáty). Od 1906 postupně publikoval v *Čes. lidu* studie, v nichž zpracoval folkloristický materiál sesbíraný během domažlického pobytu. Jako recenzent *Čes. mysl* též soustavně sledoval soudobé směry estetiky a uměnovědy. Spolupracoval rovněž na heslech *Ottova slovníku naučného* a *Ottova slovníku naučného nové doby*. Na radu O. Hostinského Z. sbíral chodské lidové písně (zaznamenal na tisíc nápěvů a textů), které studoval (v přímé návaznosti na průkopnické práce svého učitele) z hlediska muzikologického i literárněvědného, tj. rytmického a metrického. Trvalý zájem o lidové písně (mnohé z nich upravil pro klavír a pro různá sborová obsazení) byl spolu se smetanovskou hudební tradicí a některými vlivy

z hudby 20. století (A. Schönberg, G. Mahler, J. Suk, O. Ostrčil) jedním z nejdůležitějších zdrojů Z. vlastní hudební tvorby, v níž byl samoukem. Ve svých skladbách se často inspiroval literárními texty (J. Neruda, J. Vrchlický, A. Sova, A. Mickiewicz). Ocenění se dostalo zejména jeho operám *Malířský nápad* (na vlastní libreto podle humoresky S. Čecha), *Vina* (1922, text J. Hilbert) a *Preciézky* (na vlastní libreto podle Molièra; zde se Z. pokusil vytvořit nový typ české komické opery parodující salonní styl). Z. rovněž překládal texty k hudebním dílům (písňe, sbory, kantáty, mše, operní libreta).

ŠIFRY: O. Z., zch. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bellův sborník (1928); Budoucnost (1918–19); Časopis pro moderní filologii (1917–18, 1928; 1917–18 O typech básnických, 1918 sep.; 1928 Předzářka v českých verších, i sep.); Čes. hudba (1932–33); Čes. mysl (1908–33; 1910 Estetické vnímání hudby 1, Pokusy, i sep., 1911 K psychologii uměleckého tvoření, 1917 Hodnocení estetické a umělecké, i sep.); Čes. lid (1906–10); Dalibor (1903, 1910); Drobné umění (1921, 1923); Hudba (1920); Hudební revue (1908–09); Hudební rozhledy (1924–26); Hudební sborník (1913–15; 1913 Dvořákův význam umělecký, i sep.); Chlumského sborník (1931); sb. Karlova univerzita Bedřichu Smetanovi (1934); Kulturní zpravodaj (1925–26); Lid. noviny (1932–33; 1933 Humor lidové písně české, Lyrika lidová písně české); Loutkář (1923–24); Lumír (1908–09); Moravskoslezská revue (Brno 1922–23); Nár. divadlo; Nár. listy (1921–22); Nár. střed (1934); Národopisný věstník československý (1910–29; 1916 České lidové tance s novělivým taktém, i sep.); Naše doba (1922); sb. Nové české divadlo 1918–1926 (b. d., 1926); Novina (1910–11); Orchesterální sdružení, program koncertu (1914); Osvěta (1912–16); sb. Otakar Ostrčil či Vítězslav Novák (1931); sb. Padesát let Zdeňka Nejedlého (1928); Památník Foerstrův (1929); Posel od Čerchova (Domažlice 1905–06); Přítomnost (1924); Radiojournal (1934); Robotnické noviny (Bratislava 1924); Sborník ku počtě Františka Krejčího (1929, Básnická řeč, i sep.); Sborník pedagogický na počest Otakara Kádnera (1930); Smetana (1906); Smetana (1910–19); Slovenská čítanka (1925); Slovenské pohľady (Turč. Sv. Martin 1928); Školský rozhlas (1934); Tempo (1933–36); Tribuna (1923–27); Tyršův sborník (1920, 1923; 1920 Sokolstvo z hlediska estetického, i sep.); Věstník KČSN (1910, Estetické vnímání hudby 2, i sep.); Volné směry (1919); Výr. zpráva vyššího gymnázia v Domažlicích... za 1903/04, ... 1904/05; Výr. zpráva státního gymnázia v Praze v Žitné ulici za 1906/07 (Výklad akustiky na školách středních, i sep.); Zvon (1909–18, 1924); Živé slovo (1920–21, O rytmu české prózy); – posmrtně: Divadelní revue (1997). ■ KNIŽNĚ. *Práce o umění a literatuře*: Smetanova Hubička (1911); Hektor Berlioz a jeho Epizoda ze života umělce (1914); Ke sporu

o Dvořáka (1915); Hektor Berlioz, Velká smuteční mše (1919); Naše lidová píseň a hudba (b. d., 1919); Symfonické básně Smetanovy (1924); Estetika dramatického umění (1931); Umělecká etika (1932); – posmrtně: O typech básnických (1937); Estetické vnímání hudby (1981, ed. M. Jůzl). – *Operní libreta*: Malířský nápad (1909, podle S. Čecha, prem. 1910); Preciézky (b. d., 1926, i prem., podle Molièra). ■ SCÉNICKY. *Překlady* (libret): G. Stephan (G. Stephanie ml.): Ůnos ze Serailu (1914, hudba W. A. Mozart); Th. Hell: Tři Pintové (1914, hudba C. M. Weber a G. Mahler); H. Berlioz: Velká smuteční mše (1919). ■ KORESPONDENCE: an.: Pane redaktore (A. Rektorystovi, b. d.), sb. Otakar Ostrčil či Vítězslav Novák (1931, s. 62). ■ REDIGOVANÝ: *časopis*: Hudba (1920, č. 2–4 k šedesátinám J. B. Foerstra, s F. Pujmanem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Vojenský zpěvník československý (1922); B. Smetana: Pražský karneval (1924, partitura a další kritická vydání partitur B. Smetany). ■ BIBLIOGRAFIE: J. Burjanek: Bibliografický soupis teoretického literárního díla O. Z. publikovaného tiskem a jeho univerzitní čtení, in O. Z. Studie k vývoji českého muzikologického myšlení v první třetině našeho století (1966). ■ LITERATURA: J. Hutter: O. Z. a jeho hudební drama *Vina* (1922) + O. Zicha Preciézky (1926); J. Fiala: Dílo O. Z. (1935); J. Hutter: O. Z. České umění dramatické (1941); J. Plavec: O. Z. (proslav, 1941) + Z. O., PhDr. Český skladatel a estetik (1965); J. Burjanek: O. Z. Studie k vývoji českého muzikologického myšlení v první třetině našeho století (1966); sb. Vědecký odkaz O. Z. (1981, ed. R. Pečman); O. Sus: Geneze sémantiky hudby a básnictví v moderní české estetice. Dvě studie o O. Z. (1992). ■ Z. Nejedlý: Pan Dr. O. Z. (polemika o Z. úpravách Smetanova libreta Libuše), Lumír 37, 1908/09, s. 190; Kí (F. Krejčí): ref. Estetické vnímání hudby, Čes. mysl 1911, s. 194 + ref. Dvořákův význam umělecký, tamtéž 1913, s. 310; ● ref. O rytmu české prózy: an., Jevišťe 1920, s. 587; V. Ertl, NR 1921, s. 52 ●; F. Grepl: ref. ed. Vojenský zpěvník československý, Nové Čechy 7, 1923/24, s. 94, k tomu J. Mašek: Brannost a zpěvník (o cenzuře vyříznutím stránky), Kultura doby 2, 1937/39, s. 63; ● k padesátinám: F. Bartoš, Tempo 1929, s. 231; Kí (F. Krejčí), Čes. mysl 1929, s. 188 ●; B. Havránek: ref. Básnická řeč, Naše věda 1930, s. 49; ● ref. Estetika dramatického umění: jtg (J. Träger), Čin 3, 1931/32, s. 758; P. (J. J. Paulík) RA 7, 1931/32, s. 264; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 26. 1. 1932; Ot. F. (Fischer), LidN 12. 5. 1932; AMP. (A. M. Píša), PL 21. 8. 1932; B. S. (Slavík), Archa 1932, s. 295; P. Laichter, Naše doba 40, 1932/33, s. 52; J. Mukařovský ČMF 1933, s. 318 ●; B. Novák: Rozhovor s O. Z., Čin 4, 1932/33, s. 465; Š. J. (Jež): ref. Umělecká etika, Lumír 59, 1932/33, s. 465; ● nekrology: J. Mukařovský, sb. Univerzita Karlova v Praze v roce 1933/34 → Studie z estetiky (1966, s. 328); J. Plavec, Index 1934, s. 92; K. Svoboda, Naše věda 1934, s. 230; ajp. (A. J. Patzaková), Prager Rundschau 1934, s. 393; A. Felix, Rozhledy 1934, s. 82; B. Bělohávek, Čes. slovo 11. 7. 1934;

-k- (G. Černušák), LidN 11. 7. 1934; š. (A. M. Píša), PL 11. 7. 1934; J. Stivín (Foltýn), PL 12. 7. 1934; -j bk-, Venkov 25. 7. 1934 ●; V. Helffert: Vědecký odkaz O. Z., Index 1934, s. 97; M. Šefrna: Zapomínané knihy (Estetika dramatického umění), Rozhledy 1935, s. 268; K. Svoboda: Česká estetika po Hostinském, Naše věda 1935, s. 1; ● ref. O typech básnických: J. R., Rozhledy 1937, s. 286; jpl., U 1937, s. 400; RN (J. Strnadel), Čin 1938, s. 189; J. Ošmera, Kolo 1938, s. 50; M. Šefrna, Střední škola 1938, s. 192; K. P. (Polák), PL 23. 2. 1938; A. N. (Novák), LidN 27. 3. 1938 ●; jb. (J. Bartoš): Památce O. Z., Nár. práce 26. 3. 1939; J. Honzl: Objevené divadlo v lidovém divadle českém a slovenském (konfrontace názorů na loutkové divadlo), SaS 1940, s. 107; J. Veltruský: Drama jako básnické dílo, sb. Čtení o jazyce a poezii (1942); K. Horálek: K teorii předrážky v českých verších, NŘ 1947, s. 107; ● k 70. výr. nar.: R. F. (Fikerle), LD 25. 3. 1949; J. Teichman, Obrana lidu 25. 3. 1949; J. M. Vanický, Svět práce 1949, č. 32 ●; J. Plavec: Osobnost a dílo O. Z., Hudební rozhledy 1954, s. 230; Z. Nejedlý: Pohled na dílo O. Z., tamtéž, s. 489; J. Hrabák in Úvod do teorie verše (1956, s. 37, 66 a 86); O. Sus: Sémantický problém „významové představy“ u O. Z. a J. Volkelta. K počátkům sémantiky umění v moderní české estetice, SPFF Brno, ř. F – uměnovědná, 1958, č. 2; ● k 80. výr. nar.: M. K. Černý, Hudební rozhledy 1959, s. 589; J. Plavec, Slovenská hudba (Bratislava) 1959, s. 235; J. Zich, sb. Živá hudba 1959, s. 227 ●; M. Jüzl: O estetickém experimentu, AUC Praha. Philosophica et historica 2. Aesthetica (1962, s. 23); K. Chvatík in Bedřich Václavěk a vývoj marxistické estetiky (1962, s. 30); O. Sus: K předpokladům vzniku české strukturalistické sémantiky a sémiologie, Estetika 1964, s. 152 + K počátkům sémantiky umění v české estetice, SPFF Brno, ř. F – uměnovědná, 1964, č. 8; J. Burjanek: Estetika a kritika moderní opery v článkách O. Z. ve Vlčkově Osvětě 1912–1916, SPFF Brno, ř. F – uměnovědná, 1965, č. 9; J. Mukařovský: O. Z. 2, in Studie z estetiky (1966, s. 330); O. Sus: Ke vzniku sémantické typologie v estetice O. Z., ČLit 1966, s. 393 + Predystorija češskogo strukturalizma i russkaja formalna škola, Českosl. rusistika 1967, s. 229 + Český formalismus a český prestrukturalismus, Orientace 1968, č. 5 + Poetry and Music in the Psychological Semantics of O. Z., SPFF Brno, ř. H – hudebněvědná, 1969, č. 4; M. Jüzl: Nad dílem O. Z., RP 25. 3. 1969; I. Osolobě: Dramatické dílo jako komunikace komunikací o komunikaci, Otázky divadla a filmu – Litteraria et cinematographica, SPFF Brno, sv. 154, 1970, s. 11; J. Bajer: O komplexním rozboru hudební divadelního díla, Estetika 1971, s. 225; O. Sus: Průkopník české strukturalistické sémantické divadelní vědy, in O. Z.: Estetika dramatického umění (Würzburg 1977) → (část) Universitas 1991, č. 3; J. Fukač: Z. podněty k teorii hudebních scénických produktů, Hudební rozhledy 1979, s. 409; J. Hájek: O. Z. a česká meziválečná avantgarda, Tvorba 1979, č. 24 → K teorii socialistického umění (1984); M. Jüzl: Místo O. Z.

v evropské estetice, Hudební rozhledy 1979, s. 374 + Univerzitní přednášky O. Z. o uměleckém myšlení, Estetika 1979, s. 235; ● k 100. výr. nar.: R. Smetana, G 1979, č. 7; L. Hlaváček, Tvorba 1979, č. 12; (ZV) (Z. Vokurka), RP 24. 3. 1979 ●; I. Sławińska in Współczesna refleksja o teatreze (Krakov 1979); M. Jüzl in O. Z.: Estetické vnímání hudby (1981); I. Osolobě: Herecká postava pro a proti, Čes. divadlo 1981, s. 216; O. Settari: Problém hodnocení v estetickém myšlení O. Z., sb. Mirko Novák – filozof a estetik (1982); J. Burjanek: Tvůrčí odkaz O. Z., Tvorba 1985, č. 31; I. Osolobě: Z. filozofie dramatického tvaru, in O. Z.: Estetika dramatického umění (1987); M. Jüzl: O. Z., jeden z pilířů české estetiky, Lit. měsíčník 1989, č. 33; T. G. Winner: O. Z. as a Precursor of Prague Literary Structuralism and Semiotics, Issues in Slavic literature and Cultural Theory (Bochum 1989, s. 227); R. Pečman: Působení O. Z. na Masarykově univerzitě, Universitas 1991, č. 3; I. Osolobě in Mnoho povyku pro sémiotiku (1992, s. 83); P. Kaiser: Významová představa O. Z. a sémiotika tvaru literárního díla, ČLit 1992, s. 333 + Protostrukturalismus v české estetice a literární vědě, básnická typologie O. Z., ČLit 1993, s. 83 + Český jamb a česká metrika, ČLit 1993, s. 520; K. Chvatík: Česká estetika přelomu 19. a 20. století, sb. Po cestách naléhavosti myšlení (1993, s. 215); M. Česal: Vůdčí osobnosti amatérské etapy 8–9, věda: O. Z., Loutkář 1994, č. 8–9; H. Schmidová: Vývoj moderního divadla z hlediska československé divadelní sémiotiky, ČLit 1995, s. 115; I. Osolobě, M. Procházka: Z. pozapomenuté paralipomenon, Divadelní revue 1997, č. 1; I. Osolobě: Sémiotika sémiotika O. Z., in Ostenze, hra, jazyk. Sémiotické studie (2002, s. 213); T. Syrovátka: Kausalita v divadle a v dramatu, SPFF Brno, Theatralia, ř. Q – teatrologická 52, 2003, č. 6, s. 155; J. Kudrnáč in ant. Česká literární kritika v dotyku se strukturalismem (1880–1940) (2003); J. Vostrý: Ke kořenům české scénologie, Disk 2004, s. 157 + Scéničnost a dramaticčnost v Z. Estetice dramatického umění, Miscellanea theatralia. Sborník Adolfu Scherlovu k osmdesátinám (2005).

pkr

Tomáš Zicha

* asi 1713

† 8. 12. 1796 Praha

Evangelický písmák; autor a pořadatel rukopisných knih a sborníků, obsahujících vedle opisů literatury a hymnografické produkce i svéráznou historicko-teologicky založenou polemiku s kalvinismem a Francouzskou revolucí.

Psal se též Zicha, Zycha. – O Z. mládí není nic bližšího známo. Je však jisté, že byl již před

1781 tajným evangelíkem. Vykonal mlynářskou živnost na Novém Městě pražském č. 1194 „ve mlýnku v ulici“; v dobových pramenech bývá uváděn jako pražský měšťan. Po vyhlášení tolerančního patentu se zanedlouho pro domnělou věroučnou blízkost augsburské konfese (luteránů) a českých bratří, za jejichž potomka se považoval, přihlásil s manželkou Barborou k augsburskému vyznání (je uveden na pražském seznamu českých evangelíků augsburské konfese z podzimu 1782). Od 1783 do konce života působil jako starší (od 1787 jako přední starší) evangelického sboru augsburské konfese v Praze. Byl několikrát vyšetřován pro údajné rozdmýchávání finančně motivovaných třenic mezi pražskými evangelíky německého a českého jazyka a kvůli zdržování služného pastora M. Markovicovi. Nesouhlasil s racionalistickými tendencemi v otázkách liturgie a konfese, které v pražském sboru vyvrcholily 1787–88; svůj výklad k nim formuloval v rukopisném *Provolání... ze 17. 4. 1788*. Nesmířitelně se stavěl také proti snaze konfese reformovaných (kalvinistů) založit v Praze vlastní sbor.

Z. je pořadatel, popř. autor a překladatel, pěti českých rukopisných sborníků české (J. A. Komenský), německé (J. Arndt, M. Luther) a latinské (Augustinus Aurelius, Bernard z Clairvaux, Th. C. Cyprianus, J. Lasicius) teologické literatury; latinsky píšící autoři jsou pravděpodobně přeloženi prostřednictvím němčiny. Do sborníku *Modlitby kající (1777)* zkomponoval úryvky z Arndtových Čtyř knih o pravém křesťanství s verši Bernarda z Clairvaux, písněmi z kancionálu J. Třanovského, liturgickým oficiem a několika dalšími spisy (např. Následováním Krista od Tomáše Kempenského); dvě písně v tomto svazku složil. Nedatovaný spisek *Rozjímání o díle božím dne čtvrtého, totiž o slunci, měsíci a hvězdách* tvoří výpisky z J. Arndta. Sborník *Světlo z temnosti*, tj. že pokáním a modlitbou vyhejbáme se ranám posledním (snad 1777–78) obsahuje několik oddílů, z nichž oddíl *Vnitřních křesťanů světlo* je opis kapitoly téhož názvu z *Labyrintu Komenského* a oddíl *Smutný hlas strážného* je přejet s menšími úpravami ze *Smutného hlasu... téhož autora*. Do sborníku *Škola aneb cvičení křesťanské a věrné duše pobožného člověka (1779)* Z. vypsál Augustinovy a Cyprianovy výklady o modlitbě. Nejpůvodnější Z. spis je teologická polemika *Contra atheismum... ze 1795*

(její hlavní část tvoří Mocná obrana pravého a ... věrného křesťana...). Z. v ní líčí osvícenskou filozofii jako ďáblovo dílo, které se Francouzskou revolucí postavilo proti Bohu a stávajícímu společenskému uspořádání. Nové myšlenkové proudy ztotožňuje s kalvinismem a zednářstvím; zároveň rozhodně obhajuje odkaz původní jednoty bratrské. V samostatném oddílu formuluje také své výhrady k praktické teologii a činnosti kalvinistických reformovaných sborů. Z. polemika s osvícenstvím je vedle prací M. V. Kramera, J. Rulíka a F. J. Vaváka výrazným dokladem negativního ohlasu Francouzské revoluce v širokých vrstvách české společnosti konce 18. století.

ŠIFRA: T...z.... ■ EDICE: in F. Hrejsa: *Dějiny české evangelické církve v Praze a ve středních Čechách v posledních 250 letech (1927, s. 114 Provolání...)*. ■

BIBLIOGRAFIE: F. M. Bartoš in *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze 1 (1926, č. 307, 479, 1634, 1637, 1751)*. ■ LITERATURA: J. Růžička in *Diplomatische Geschichte der deutschen evangelischen Gemeinde Augsburgischer Konfession, sowie ihres Bethauses und ihrer Schule (1841)*; D. B. Molnár: *Z dob našeho probuzení. Dvanáct dopisů I. Mošovského starším českého evangelického sboru augsburského vyznání v Praze (dopis Z. asi z 1784), Evangelický církevník 1879, s. 195*; J. Lukášek in *Počátky evangelické církve v Praze (1914, s. 33) + in Z doby toleranční (1914)*; F. Hrejsa: *Z rukopisů muzejních 6. Rukopisy T. Z., ČČM 1919, s. 49, 134 + in Dějiny české evangelické církve v Praze a ve středních Čechách v posledních 250 letech (1927)*; L. Kubát: *Tajná evangelíci v Praze a okolí před vydáním tolerančního patentu, Křesťanské listy 1931, s. 460*; J. B. Čapek in *Českosl. literatura toleranční 1 (1933)*; F. Kutnar in *Sociálně myšlenková tvář obrozeneckého lidu (1948)*; J. B. Čapek: *Celkový pohled na činnost a význam našich písmáků, sb. Čeští evangelíci a toleranční patent, Studie a texty Komenského evangelické fakulty č. 6, 1982, s. 57*; in sb. *Evangelíci v rané toleranční době v Čechách a na Moravě 6 (1996)*.

vpb

Vláda Zíka

* 21. 7. 1900 *Praha*

† 6. 10. 1971 *Žatec*

Autor konzumní četby pro mládež a dospělé; pod různými pseudonymy psal dobrodružné romány, detektivky, vědeckofantastické a humoristické prózy, dívčí romány a příběhy ze školního prostředí i pohádky pro nejmenší.

VI. jm. Vladimír Watzke, které v modifikované podobě Vláda Vacke používal i v kombinaci Vladimír Vacke-Zíka (Zíka). – Po obecné škole studoval na gymnáziu (mat. 1919) a na pražské English University College (absolutorium 1923). Pak pracoval jako úředník v Praze; od 1936, kdy ztratil zaměstnání, se pro zajištění rodiny živil literaturou. Byl jedním z nejpłodnějších českých autorů nenáročných příběhů pro chlapce a dívky, vydávaných hlavně v nakladatelství Zmatlík a Palička a K. Voleský, ale i v Nakladatelském družstvu Máje. Počet (několik set) a úroveň jeho publikací se staly 1939 předmětem kritické kampaně čas. Úhor. 1939–45 žil v Nezabudicích u Křivokláta, od 1945 v Žatci, kam se nuceně přestěhoval poté, co byl obviněn z kolaborace s německými okupanty, a psaní v podstatě zanechal. Dva roky byl dramaturgem pobočky kladenského divadla, pak pracoval postupně v Českosl. svazu mládeže, v kulturním oddělení Družstva pěstitelů chmele a v Domě osvěty v Žatci, kde se věnoval především práci s mládeží v dramatických a recitačních souborech.

Z. vstoupil do literatury prostřednictvím časopisů pro děti (zde uveřejnil i básně) a románových rubrik novin, od poloviny 30. let pak publikoval mimořádně početnou produkci knih dobrodružných, vědeckofantastických, detektivních i humoristických, jejichž žánry se v jednotlivých svazcích prolínají (např. *Velký let malého hrdiny*). Příběhy přeplněné akčním dějem charakterizuje výrazný zájem o techniku, především letectví (*Mirka letí kolem světa, Šest hrdinů z Nome, Letec nad propastí* aj.); hrdiny bývají odvážní a čestní chlapi a mladí muži, milující vlast. Při svém pracovním tempu však Z. většinou nezvládl téma rozpracovat myšlenkově ani slohově, psychologie postav je povrchní a situace často uměle vykonstruované. Podstatně se Z. také podílel na tvorbě domácí sci-fi (nepřiznaným vzorem mu byly tehdy oblíbené knihy J. M. Trosky). Mnohdy volil téma fantastických vynálezů, kterými chtějí mezinárodní zločinci ovládnout svět; zvítězí však nad nimi stateční verneovští hrdinové angažující se ve službách míru, vlasti, dobra a pokroku vědy (*Město na dně mořském, Tajemství staré věže, Záhadný letec, Obhájci bílé vlajky* aj.). Z. své příběhy často naivně aktualizoval ať už pomocí průhledné alegorie (*Tajná vysílačka volá*, kdy postavu zlověstného diktátora lze ztotožnit s Hitlerem), nebo hrdinovou účastí na his-

torických událostech (*Rozvědčák Sáša* jako legionář je svědkem smrti plukovníka Švece, prožije i mobilizaci 1938 a Mnichov, což je i námětem románu *Mája Svobodová, kandidátka*) až po aktivity v politické současnosti (např. prosovětský patetický příběh z poválečné doby *Ivanovi přátelé*). Přízrůsobilost dobovým společenským a politickým tendencím a požadavkům dokládají také proněmecky laděné romány z doby okupace (*Ocelová cesta, Letadlo nad Afrikou, Hrdinové severu*) a z nacionalistických pozic propagovaný antisemitismus v románech *V poslední chvíli* a *Novou cestou*. Z. byl též autorem řady školních a skautských románů pro střední školní věk odhalujících zdravé mravní jádro mládeže (*Tercie se bouří, Sekunda řádí, Zorka jde do sekundy, Ivanova družina, Táborák volá* aj.) a zjevně poplatných J. Foglarovi. Nevyhýbal se v nich ani sociálním motivům (nezaměstnanost, bída dětí v nouzových koloniích), jejich řešení však idealizoval závěrečnou nápravou bohatých sobců a sociálním smírem (*Matčino srdce, Hrdinka Anička*). Pro dospělé napsal několik humoristických románů (*Pan rada vdává dceru, Pan profesor a ostatní*), prózy zobrazující rodinné a intimní vztahy (*Pytlákovo srdce, Vášeň a láska, Selka Anna Svobodová, Žena bez srdce*) včetně pokusu o rodinnou kroniku (*Vítězství Jiřího Zulana*) a také dobrodružné romány z Divokého západu. Kromě toho svými prózami vyplňoval Knihovnu šťastných dívek v nakladatelství Zmatlík a Palička (jako autor doložen téměř u dvou set titulů) s konvenčními schematickými příběhy blízkými Červené knihovně, které sám nepovažoval za literaturu, ale pouze za zdroj obživy.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Eva Chválová, Eva Marešová (dívčí romány), Georg Bobbin (Bobin), Jan Havlín, Jiří Havlín; V. V. Z. (Dětská neděle), V. Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (Mor. Ostrava a Bratislava); Dětská neděle (1937–41; 1939 R Cesta malého Li); Lid. listy (od 1936); Mor. slovo (Brno, i Večerní Mor. slovo); Punta (1936–41); Rodina; Úhor (1939). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: 1933: (podp. Vláda Zíka:) Zrzuňkovy pohádky (b. d.); Pozdě, Popelka (R, P pro ml.); 1934 (Vláda Zíka:) Ježškovy pohádky; (Georg Bobin:) Poklad kmene Pintů (R pro ml., b. d.); Kůň Chess Ryena šerifem (R pro ml., b. d.); Přepadení Suchého jezera (R pro ml., b. d.); Jízda smrti (R pro ml., b. d.); Pozdní jaro (R); 1935: (Vláda Zíka:) Vášeň a láska (R); 1937: (Vláda Zíka:) Gwen a její velická cesta (R pro ml.); Věrka s červenými srděčky (R pro ml.); Velký let malého hrdiny (R pro

ml., jazyk. úpr. J. Šnobl; Malý hrdina z předměstí (R pro ml., b. d.); (Eva Marešová, vesměs pro ml.) Hančiny omly (R, b. d., jazyk. úpr. J. Šnobl); Princezna z bílého zámku (R); Chata pod hvězdami (R); Hedina jarní píseň (R); (Georg Bobbin:) Paprsky zkázy (R pro ml.); 1938: (Vláda Zíka:) Pohádka o štěstí (R); Mirka letí kolem světa (R pro ml., jazyk. úpr. J. Novák); Hoši na předměstí (R pro ml.); Rozvědčík Sáša (R pro ml.); Frantík a vyděrači (R pro ml.); Tajná vyslačka volá (R pro ml.); Tajemství staré věže (R pro ml., 1. d. trilogie); Záhadný letec (R pro ml., 2. d. trilogie); Obhájci bílé vlajky (R pro ml., 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Obhájci bílé vlajky); Jožka jede na slet (R pro ml., 1. d. trilogie); Jožka v Praze (R pro ml., 2. d. trilogie); Jožka se vdala (R pro ml., 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Jožka jede na slet); Marbulínek v cirkuse (pohádka, b. d.); Lucinka, provazolezkyň (pohádka, b. d.); Marbulínek krotitel (pohádka, b. d.); Marbulínkovo představení (pohádka, b. d., poslední 3 pohádky společně t. r. s tit. Marbulínkův cirkus. Knížky o Marbulínkovi a jeho družině); Srdce v propasti (R pro ml., kratší i delší verze); Fialový ďábel (R b. d.); Vítězství Jiřího Žulana (R); Žena bez srdce (R); Vyznamenání kulometčíka Pavla (P pro ml., b. d.); (Eva Marešová, vesměs pro ml.) Filozofka Blanka (R); Sekunda řadí (R); Terka dělá maturitu (R); Královna stříbrné plochy (R); Komtesin ideál (R); Dědička milionů (R); Zkrocená svěhlavička (R); Sekundánka Katka (R); Moje první taneční (R); Tylča dělá reparát (R); Jarka filmuje (R); Manka královna krásy (R); Zuzčín princ (R); Irčín omyl (R, 1. d. trilogie); Irča postrach silnice (R, 2. d. trilogie); Irčín největší závod (R, 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Irča postrach silnice); Martin maturitní večírek (R, 1. d. trilogie); Martiny prázdniny (R, 2. d. trilogie); Martino vítězství (3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Martin maturitní večírek); (Georg Bobbin:) Děvčátko z údolí snů (R pro ml., 1. d. trilogie); Princeznina touha (R pro ml., 2. d. trilogie); Hvězdy lásky (R pro ml., 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Děvčátko z údolí snů); 1939: (Vláda Zíka:) Tercie se bouří (R pro ml.); Šest hrdinů z Nome (R pro ml.); Pytlákovy srdce (R); Město na dně mořském (R pro ml.); Ivanova družina (R pro ml.); Spravedlivý Chess (R pro ml., b. d.); Co šašek vyprávěl (PP pro ml., b. d.); Veselé pohádky Máje (b. d.); Ve víru zlatého mámení (R); Pan rada vdává dceru (R); Dobrodružství opičáka Koko (pohádky); (Eva Marešová, vesměs pro ml.) Manka z první lavice (R); Jarka jde za štěstím (R); Prima proti sekundě (R); Mája a Ríša (R, 1. d. trilogie); Májino velké překvapení (R, 2. d. trilogie); Májino vítězství (R, 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Mája Svobodová, kandidátka); Maryna jede rekord (R, 1. d. trilogie); Maryna paničkou (R 2. d. trilogie); Sluníčko naší Maryny (R, 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Maryna paničkou); Milena, ozdoba třídy (R); Martin boj (R); Tonča jde do světa (R, 1. d. trilogie); Tonča zmizela (R, 2. d. trilogie); Tončina maminka (R, 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Tončina ma-

minka); Tatínkovo zlato (R, 1. d. trilogie); Olga (R, 2. d. trilogie); Štěstí tatínkova miláčka (R, 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Tatínkovo zlato); Heleniny sny (R, 1. d. trilogie); Helenina cesta vzhůru (R, 2. d. trilogie); Helenin osud (R, 3. d. trilogie, společně t. r. s tit. Helenin osud); Myslivcova dceruška (R); Zkrocení divošky Dany (R); Zlatovlasá královnička (R); Rokoková princezna (R); (Georg Bobbin:) Černý psanec (R); (Jan Havlín:) Májové touhy (R pro ml.); Její největší štěstí (R); Matčino srdce (R); (Jiří Havlín:) Propastné hlubiny (R); 1940: (Vláda Zíka:) Syn strážce majáku (R pro ml.); Táborák volá (R pro ml.); Kluci ze zlatého vraku (R pro ml.); Pohádky naší mámy; Mušák Pišťula (pohádka, b. d.); Ž. U. B. Ženy u benzínu (R); (Vladimír Vacke:) Kulihráškův národní slabikář (s M. Voleskou); (Eva Marešová, vesměs pro ml.) Dorka dělá neplechu (R); Primánky se rojí (R); Zorka jde do sekundy (R); Nad sekundou hřmí (R); Věrka vede kvartu (R); Milča chce k divadlu (R); Milča jde za štěstím (R); Milča došla štěstí (R); Inka hledá dobrodružství (R); Inka hraje velkou hru (R); Inka, šťastná nevěsta (R); Zuzka a Věrka na trampu (R); Zuzka se nechce vdávat (R); Zuzka a Věrka nevěsty (R); Katuščino utrpení (R); Katuška v podezření (R); Katuščin cíl (R); Růžino procitnutí (R); Růža jde trnitou cestou (R); Růža se usmívá (R); Blanka jde do boje (R); Blančín nepřítel (R); Blanka jde k oltáři (R); Tonča a Anča, kamarádky (R); Tonča jde za slávou (R); Tonča a Anča chystají svatby (R); Hanka a Manka, sestry (R); Mančiny bolesti (R); Mančín domov (R); Zorka, závodnice (R); Zorka jede k moři (R); Zorka ve svatebním závoji (R); Evino statečné srdce (R); Zasnoubení Doni Sanči (R); Zořin ženich (R); Popelčín svatební závoj (R); Terka zlobí maminku (R); Milča, princezna z lesů (R); Princezna z osamělého srubu (R); Soňa ze zlatého pobřeží (R); Ája, postrach primy (R); Ája dělá zmatek (R); Drahuščino srdce (R); Drahuščin cíl (R); Eviny nejhezčí prázdniny (R); Sanča bojuje o štěstí (R); Zořina svatba s překážkami (R); Anička plavovláska (R); Táňa, oktávánka (R); Tánino hoře (R); Tánin svatební vínek (R); Marčino veliké dobrodružství (R); Helena se nebojí (R); Hanka, sběračka míčků (R); Hanka na rozcestí (R); Hanka se zlatým srdcem (R); 1941: (Vláda Zíka:) Pozor na primány (R pro ml.); Jirka se nebojí (R pro ml.); Šestnáctiletý pilot (R pro ml.); Letadlo na obzoru (R pro ml.); Král stříbrného orla (R pro ml.); Kašpárkův veselý slabikář (BB, PP pro ml., 2. vyd., 1. nezjišť.); Marbulínek vítá jaro (verš. leporelo); Marbulínkova domácí zvířátka (verš. leporelo); Nejmilejší Marbulínkova domácí zvířátka (verš. leporelo); Marbulínkovy veselé příběhy (verš. leporelo); Selka Anna Svobodová (R); (Vladimír Vacke:) Kulihráškova veselá početnice (s M. Voleskou); (Eva Marešová, vesměs pro ml.) Terciánky s čertem v těle (R); Dáňa, ozdoba primy A (R); Jarka objevuje svět (R); Žofka hledá maminku (R); Anuška nechce poslouchat (R); Anuška na venkově (R); Naše zlatá Anuška (R);

Ziková

Alena se zasnoubila (R); Alenin manžel (R); Alenin poslední pokus (R); Černovláská vítězí (R); Černovláská v bouři (R); Černovláská jde k oltáři (R); Katčin úspěch (R); Katčin rytíř (R); Katka u oltáře (R); Věrčina předtucha (R); Věrka vyvádí (R); Věrčina macecha (R); Irčín velký sen (R); Irčín svět (R); Irča hraje divadlo (R); Hanka z obchodního domu (R); Hančino neštěstí (R); Hanka a Karel (R); Katka a Věrka (R); Katčino tajemství (R); Katčino rozuzlení (R); Divoška Marča (R); Marča na stopě (R); Marčino dobrodružství (R); Písnička srdce (R); Srdce se rozplakalo (R); Viktorovo štěstí (R); Zamilovaná hrdinka (R); Táňa na stopě (R); Dorca z myslivny (R); Sylvina láska (R); Libuše a Věra (R); Blážína láska (R); Katuščin máj (R); Jaruna závodi (R); 1942: (Vláda Zíka:) Orlí srdce (R pro ml.); Letadlo nad Afrikou (R pro ml.); Černý stín (R); V poslední chvíli (R); Novou cestou (R); (Eva Marešová, vesměs pro ml.): Lola v penzionátě (R); Anča miluje domov (R); O smutné Anežce (R, 1. d. trilogie); Anežčín nový svět (R, 2. d. trilogie); Anežčina povinnost (R, 3. d. trilogie; společně t. r. s tit. Anežčina cesta); 1943: (Vláda Zíka:) Ocelová cesta (R pro ml.); Hrdinové severu (R pro ml.); Pan profesor a ostatní (R); Sedláckovo srdce (R); (Eva Marešová:) Matčino srdce (R pro ml.); 1944: (Vláda Zíka:) Letec nad propastí (R pro ml.); Zrádná tvář (R); (Eva Marešová:) Dadla zlobí maminku (R pro ml.); Hrdinka Anička (R pro ml.); (Eva Chvátlová:) Madlenka (R pro ml.); Ivanovi přátelé (R pro ml., 1947); (Vláda Zíka:) Co vyprávěla auta Jirky motoristy (pohádky, 1948). – *Adaptace*: H. Dominik: S. O. S., Moderní piráti (1938, jazyk, úprava J. Novák). ■

LITERATURA: ● ref. Hančiny omyly: jšp. (J. Šup), *Rozhledy* 1937, s. 277; O. Pospíšil, *Úhor* 1937, s. 185 ●; Kp. (J. Knap): ref. Velký let máloho hrdiny, *Venkov* 4. 12. 1937; drb. (J. Borecký): ref. Tončina maminka, *Tatínkovo zlato*, *Zvon* 39, 1938/39, s. 614; -a.: Nejplodnější autor – ka na světě je Čech, *Úhor* 1939, s. 128, k tomu polemika: R. (redakce), *Úhor* 1939, s. 147 (obsahuje dopis V. Z. redakci); ● ref. Město na dně mořském: Pchč. (J. Pecháček), *Úhor* 1939, s. 190; drb. (J. Borecký), *Zvon* 41, 1940/41, s. 14 ●; H. Radoňová: ref. Manka z první lavice, *Úhor* 1940, s. 12; L. Zbraslavská: ref. Ivanova družina, *Úhor* 1940, s. 14; H. Radoňová: ref. Tercie se bouří, *Úhor* 1940, s. 15; drb. (J. Borecký): ref. Pan rada vdává dceru, *Zvon* 41, 1940/41, s. 26; -c-: ref. Mušák Pišfula, tamtéž, s. 221; drb. (J. Borecký): ref. Nad sekundou hřmí, tamtéž, s. 223; O. Pospíšil: ref. Kluci ze zlatého vřaku, *Syn strážce majáku*, *Úhor* 1941, s. 19; V. T. (Tichý): ref. Pan profesor a ostatní (2. vyd.), *Nár. práce* 2. 8. 1944; ● ref. Ocelová cesta: J. Machoň, *LidN* 27. 3. 1944, příl. *Lit. pondělí*; V. T. (Tichý), *Nár. práce* 27. 6. 1944; nk., *Úhor* 1944, s. 45 ●; ● ref. Letec nad propastí: kp. (K. Polák), *Nár. práce* 20. 1. 1945; V. Pazourek, *LidN* 22. 2. 1945 ●; I. Adamovič in *Slovník české literární fantastiky a science fiction* (1995); P. Janáček, M. Jareš in *Svět rodokapsu* (2003).

sm

Luisa Ziková

* 16. 1. 1874 *Praha*

† 12. 5. 1896 *Praha*

Prozaička a básnířka z okruhu *Moderní revue*; autorka realistických, naturalisticky laděných a posléze dušezpytných próz a veršů dekadentní stylizace.

Vl. jm. Aloisie Antonie Z., psána i Pavlína Z. – Otec byl hokynářem a poté, co 1877 byt v Kaprově ul. zaplavila voda a početná rodina (několik z devíti sourozenců Z. zemřelo v útlém věku) přišla o majetek a přestěhovala se na Malou Stranu, pracoval jako výběřčí mostného. Z. chodila zprvu do německé, posléze (na vlastní žádost) do české školy. Záhy osiřela a vyrůstala v rodině zámečnicka (léto 1892 strávila u jeho příbuzných v Pravoníně u Vlašimi, léto 1893 v Chooceradech). Krátce byla zaměstnána v obchodě. Zdravotní důvody jí zabránily studovat učitelství a obchodní školu. Žila v ústraní, věnovala se sebevzdělávání a literatuře. Byla blízkou přítelkyní spisovatele K. Kamínka. Zemřela na tuberkulózu.

Od 1894 publikovala časopisecky povídky z venkovského i městského prostředí s častými motivy nemoci a vydědění, v nichž zaznamenávala rozpadání mezilidských vztahů a sociální protiklady. Realistickou popisnost záhy nahrazovala impresionistickým laděním, zvýrazňovala syrovost detailů a především se zaměřovala na citové vzruchy, duševní stavy a psychické pochody. Soubor próz (které vesměs již vyšly časopisecky) *Spodní proudy* se vyznačuje zvláštním propojením naturalistických pozorování, přírodních dojmů a dekadentně-symbolistní stylizace; meditaci nad smyslem životní cesty, v níž dominuje hledání výlučnosti a pocit odcizení a deziluze, doplňují črty zobrazující tragické milostné vztahy. K okruhu *Moderní revue* se Z. přihlásila taktéž příspěvkem do *Almanachu secese* (v autobiograficky i ironicky laděné kapitole z připravovaného románu *Z kruhu ven* tematizovala vlastní úsilí o nalezení osobitého a sugestivního výrazu, vůli k tvůrčí otevřenosti a příklon k nietzscheovskému individualismu, odmítla omezenost soudobého literárního života, sentimentalismu a měšťáckou morálku), dále posthumně publikovanými básnickými prózami (ve fragmentech románu *Karel Arkton* se soustředila na nervová hnutí umělce v atmosféře estetismu, erotické tragiky a bezmoci) a svou básnickou

tvorbou. Po (neúspěšném) pokusu o rozsáhlou epickou skladbu (*Den návštěvy*) určovalo Z. pozdní, melancholicky snovou lyriku přesvědčivé vyjádření niterného napětí mezi touhou po naplnění, vírou v čistou krásu, odhodláním vzdorovat nemoci a dominujícím nihilismem v osamělém a zoufalém zklamání z neúprosného osudu a s tušením blížící se smrti. Nevydány zůstaly počáteční básnické pokusy (které Z. psala již od školních let), torzo románu Třetí ročník, rukopis aktovky Uvolnění a deníkové záznamy.

PŘÍSPĚVKY in: Almanach secese (1896, z R Z kruhu ven); Hlasy z Podřipska (Libochovice 1895); Kalendář paní a dívek českých na rok 1895, ...1896; Moderní revue (1895–96); Niva (1894–95); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1894–95, debut); – posmrtně: Kalendář paní a dívek českých na rok 1897; Lit. noviny (1994); Moderní revue (1896, 1898; 1896 část R Karel Arkton); Niva (1896); ant. Nová česká poezie (1907); Nový kult (1897, část R Karel Arkton); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1896–97, B Den návštěvy); ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch); Ženský obzor (1896). ■ **KNIZNĚ**. *Beletrie*: Spodní proudy (PP 1896). ■

LITERATURA: E. Flanderková: L. Z. (1874–1896). Soupis osobního fondu (LA PNP 1997); M. Topor: L. Z. Monografická studie (diplom. práce, Filoz. fakulta UK 2003). ■ F. V. Krejčí: ref. Almanach secese, Rozhledy 5, 1895/96, s. 435; ● nekrology: K. Kamínek, MR 1895/96, sv. 4, s. 56; J. Karásek, tamtéž, s. 58 → Impresionisté a ironikové (1903); an., Rozhledy 5, 1895/96, s. 604; an., Ženský obzor 1896, s. 132 ●; ● ref. Spodní proudy: jv. (J. Vodák), Lit. listy 17, 1895/96, s. 218; B. (T. G. Masaryk), Naše doba 3, 1895/96, s. 561; an., Čes. stráž 1896, č. 9; Fr. H-ek. (Holeček), NŽ 1896, s. 118 ●; K. Kamínek: L. Z., Kalendář paní a dívek českých na rok 1897, s. 123 → LitN 1994, č. 1; M. Marten: K otázce českého románu, Srdce 1, 1901/02, s. 107; E. Lešehrad in Ideje a profily (1903); V. Dyk: Literární vzpomínka, NL 22. 5. 1906; M. Sísová: Česká dekadentka, sb. Skromní a zapomenutí (Ml. Boleslav b. d., 1908, s. 78); M. Hýsek in ant. Ztrhané struny zvuk (1940); J. Kudrnáč in ant. Vteřiny duše (1989); L. Merhaut in Cesty stylizace (1994); J. Karásek ze Lvovic in Vzpomínky (1994); A. Leben in Ästhetizismus und Engagement. Die Kurzproza der tschechischen und slowenischen Moderne (Vídeň 1997); V. Viktora in sb. Vavřín zelený i zlatý '99 (Plzeň 1998); S. Kratochvílová: Zapomenutý osud, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 2002, č. 1; M. Topor: Cestou L. Z., Slovo a smysl 2005, č. 3.

lm

Antonín Josef Zíma

* 12. 5. 1763 Tábor

† 4. 7. 1832 Praha

Pražský knihtiskař, dramatik Vlastenského divadla, překladatel německých povídek a příležitostný básník.

Psán též Zima nebo Zýma. – Syn krejčího, v dětství se přestěhoval s rodiči do Prahy na Malou Stranu. 1775–80 studoval na piaristickém gymnáziu na Novém Městě, potom jeden rok tzv. filozofii. Po smrti otce se od 1781 učil tiskařství; 1782 se stal faktorem v malostranské tiskárně J. T. Höchenbergera, kterou od 1783 po odchodu majitele do Terstu sám řídil a 1793 koupil. Později vlastnil tiskárny v Celetné a Týnské ul. na Starém Městě a od 1820 na Koňském trhu (Václavské nám.); tiskl náboženské i poučné spisy, mravoučné povídky i písně. Během filozofických studií se seznámil s V. Thámem, jehož vlivem začal spolupracovat s Vlastenským divadlem. – Faktografické údaje (zejména životopisné) se opírají o rozsáhlý rukopisný materiál F. Bařhy, týkající se období Boudy, který je uložen v divadelním oddělení Nár. muzea.

Pro divadlo v Boudě napsal Z. několik příležitostných básní k významným představením a pak dvě divadelní hry, které jsou vedle lokálních frašek P. Šedivého jedinými původními českými dramatickými texty z konce 18. století, jež se dochovaly. Drama *Oldřich a Božena* reprezentuje typický žánr českého divadla z období Boudy: vlasteneckou historickou hru osvícenského zaměření. Do děje věrně převzatého z Kroniky české Václava Hájka z Libočan a do konvenčního koloritu rytířské romantiky vnesl Z. výraznou josefínskou ideu v postavě osvíceného vladaře Oldřicha, opírajícího se spíše než o privilegované vrstvy o prostý lid a uskutečňujícího rozumné společenské vztahy na základě všeobecné rovnoprávnosti. Činohra o čtyřech jednáních *Tharsia z Tyru* byla dramatickým zpracováním oblíbené knížky lidového čtení o tyrském králi Apolloniovi. Z. povídková tvorba, mravoličné prózy, které jsou volnými překlady a úpravami německých originálů, souvisela s výchovnými tendencemi raně obrozenecké literatury. Dokumentem o teoretických problémech formující se novočeské krásné prózy je Z. předmluva ke 2. vydání překladu anonymní povídky *Karel Devienzo... Ponavrnutí k milému Čechu* (1787), v níž

Zíma

Z. (jako současně i M. V. Kramerius v předmluvě k Šedivého Českým amazonkám) kritizoval knížky lidového čtení pro absenci zábavné a výchovné složky a navrhoval inspirovat se soudobou prózou německou.

KNIŽNĚ. *Beletrie*: Na den provozování české původné hry Břetislava a Jitky... (B 1786) → ČL 1907, s. 417 (ed. Č. Zíbrt) a in M. Kačer: Václav Thám (1965, s. 147); Znamení vlastenské vděčnosti. Na den prvního provozování české hry na pražském novoměstském divadle... (B 1786); Vděčnost a radost vlastenců z přítomnosti J. C. M. ve vlastním nejvyšší milostí obdařených českých herců novoměstském divadle (B 1786) → in J. Vondráček: Bouda (1953, s. 75); Rok nový jazyka českého (B 1787, výt. nezjišť.); Oldřich a Božena (D 1789, i prem.; fototyp. vyd. 1940, ed. M. Hýsek); Tharsia z Tyru (D 1792, prem. 1791); Na věčnou památku jazyka českého (B b. d., výt. nezjišť.). – *Překlady*: an.: Ukrutný vražedník Jan Pieriere aneb Jak nešťastné můž býti děvče skrz lásku (P 1787); an.: Karel Devienzo z Londonu a slečna Amália florentynská aneb Podivné jest člověka štěstí (1782, výt. nezjišť.; rozšíř. vyd. 1787; kritič. vyd. 1980 in M. V. Kramerius a jiní: Zazděná slečna a jiné příhody pro vyrazení, ed. J. Janáčková). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Neuer Prager Kalender (1797–98); Neu eingerichteter Wandkalender... (1798). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 17 484 – 17 497. ■ **LITERATURA**: F. A. Šubert: Dvě dramata A. J. Z., Krok 1899, s. 65; J. Vlček: Dvě původní dramata česká z doby osvícenské, Obzor lit. a umělecký 1900, s. 17; J. Máchal: Počátky zábavné prózy novočeské, sb. Literatura česká 19. století 1 (2. vyd. 1911); M. Hýsek in A. J. Z.: Oldřich a Božena (1940); J. Vondráček in Dějiny českého divadla 1 (1956); F. Bařha: Hra z počátků národního obrození, Svob. slovo 21. 6. 1959; M. Kačer in sb. Dějiny českého divadla 2 (1969); R. Adam in Dvě kapitoly z dějin vyprávěcí perspektivy v české literatuře, ČLit 2004, s. 172; H. Chýlová: K jazyku Z. dramatu Oldřich a Božena, sb. Jeden jazyk naše heslo buď 3. Divadlo národního obrození a jeho souvislosti (2005).

lk

Stanislav Zíma

* 29. 10. 1858 *Chlumec nad Cidlinou*

† 14. 5. 1938 *Praha*

Básník, zpočátku autor sonetů blízkých tzv. žánru, později sbírek reflexivní lyriky a satirických veršů.

Pokřtěn Stanislaus Josef František. – Syn drobného kupce (později rolníka). Nižší reálku navštěvoval od 1871 v Novém Bydžově, vyšší

od 1875 v Kutné Hoře (působil zde na něj spisovatel J. Lacina – Kolda Malínský, spřátelil se s mladším spolužákem, budoucím prozaikem J. Braunem). Po maturitě (1878) požádal o místo ve státní službě a stal se berním praktikantem (Kolín a Sedlčany), 1886 se oženil. Vystřídal pak různá působiště, od 1901 jako berní správce (Trhové Sviny, Železný Brod, Nechanice), 1905 se usadil v Nasavrkách (od 1911 jako vrchní berní správce; bydlel v prostorách bývalého zámku), kde prožil svá nejkrásnější léta, sblížil se s místem (až do smrti např. poskytoval obci peněžité obnosy pro chudé) a stal se nadšeným obdivovatelem přírodních krás kraje. Za delšího pobytu ve Vídni se 1905 spřátelil s J. S. Macharem, který mu zajistil nakladatele (B. Šimáčka) pro rukopis sbírky a uvedl ho i do redakcí časopisů. Psychicky ořesen úmrtím manželky (zotavoval se pak u Jaderského moře), požádal Z. 1913 o předčasné penzionování a 1914 se odstěhoval do Prahy. Jako tzv. starodůchodce si přivydělával publikováním v četných novinách, novinových přílohách a časopisech, po 1918 působil u krajského soudu ve Spálené ul. jako soudničkář, pravidelně také referoval o dění v parlamentu (a jeho kuloárech). Názorově do převratu tíhnul k realismům, 1920 vystoupil z katolické církve a zůstal bez vyznání, kriticky se stavěl k politice agrární a národnědemokratické strany a ke korupčním aférám poválečných let. Přátelské styky udržoval mj. s redaktorem A. Hajnem, J. Hořejším, M. A. Šimáčkem, K. Tomanem, dramatikem a básníkem F. Zavřelem. Byl členem Syndikátu českosl. novinářů, ve 20. letech patřil ke společnosti stálých hostů kavárny Urban (jejich portréty zobrazil v humorovém básnickém cyklu *Epitafy*); pro přátelství i bohémské sklony byl oblíben i mezi příslušníky mladší básnické generace. Zemřel na srdeční slabost, pohřben byl na Levém Hradci v Roztokách u Prahy.

Z. debutoval rozsáhlou sbírkou sonetů *Z poháru mládí*, ovlivněnou lumírovským úsilím o formální virtuozitu a zároveň tíhnutím k všednodenní motivice a výrazu, charakteristickému pro poezii tzv. žánru. Je složena ze šesti tematicky ucelených oddílů, vytvořených z idylicky stylizovaných portrétů rázovitých venkovských postav, žánrových drobnokreseb z rodného kraje, přírody i z cest, reflexí o umění a osudu národa, nostalgických mikropříběhů z každodenního života a sociálních obrázků

lidského utrpení, v závěru z milostných apo-
strof a vyznání věnovaných budoucí manželce;
příznačné bylo spojování sonetů v epizující ce-
lek (např. sonety stylizované jako záznamy
v dívčím deníku vytvářejí milostný příběh).
Kniha autora žijícího mimo literární centrum
a vydaná mimo ně byla omylem připsána teh-
dy už známějšímu S. Mrázovi (Ottův slovník
naučný, sv. 7). Vydání další sbírky (v Ottově
Salonní bibliotéce) odmítl redaktor F. Schulz
pro přílišnou realističnost, Z. rukopis zničil
a na dvě desetiletí se publikačně odmlčel.
Teprve podněcen Macharem vydal sbírku so-
netů *Rapsodie* (zařadil do ní i některé verše,
které si pamatoval ze zničené knihy), obsahují-
cí historizující i osobní reminiscence zasazené
do prostředí města i venkova (Víděň, Nasavrc-
ko). Zesílil v ní pozorovatelský cit a záměr po-
dat realistický žánr lyrickou formou, též kon-
verzační lehkost, anekdotičnost a umění (často
humorné) pointy; zároveň Z. uvolnil dikci
(trhanost výpovědi, časté pomlky, apoziopese,
použití přímé řeči) a využil „nebádnické“ lex-
ikum (hovorové a krajové výrazy). Vyvrchole-
ním Z. poezie se stala sbírka *Z deníku starého
člověka*, vyznačující se oprostěností, úsečností
výrazu a myšlenkovou hutností, zvláště v lapi-
dárních třístrofových básních složených ze
čtyřverší; rysy své poetiky připomínal Z. lyriku
J. S. Machara, za jehož epigona býval zjedno-
dušeně pokládán. Kniha obsahuje pro Z. typic-
ké lyrickoepické vzpomínkové črty, básně te-
matizující prizmatem drobných příběhů hrůzy
1. světové války a melancholický konfesijní
glosář, ve kterém se neoddělitelně střídá a do-
plňuje smutek a krutý žert, mužné vyrovná-
ní se se stářím, tíhou života a láska k němu. Ve
sbírce *Písně starého bohéma* převážil sklon
k nostalgické písňovosti a ke glosujícím popěv-
kům, v nichž se básník stylizoval do svobodné-
ho, společensky nezařazeného bohéma, tuláka,
páříi a stárnoucího gamina, jemuž poslední
a jedinou jistotu skýtá umění. Z. publikoval
rovněž politickou a občanskou satiru (mj. hod-
ně epigramů) pod pseudonymy (Čas, Tribuna,
Venkov, Nár. osvobození, Lid. noviny, Rudé
právo), zprávy z parlamentu (např. v Republi-
kánském hlasateli); z četných causerií a fejet-
onů chystal samostatnou knihu. – Z. rozsáhlá
rukopisná pozůstalost (uložena v LA PNP)
obsahuje více než deset básnických sbírek
(z toho několik knih sonetů) a Zimovi adreso-
vané dopisy J. S. Machara z let 1905–11.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Ivan Kříž (dub.), Ivan Ma-
lina, Stanislav Ivan (Lumír 1877); St. Z., sz., Z., z. ■
PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1905–11, 1914, BB
a epigramy); Čas (1908, 1913, epigramy); Čas (1920);
Čes. slovo (1921–24, 1927–28); Českosl. republika
(1923); Českosl. noviny (1923); Dělnické listy (Víděň
1910); Družina Českosl. legionářů (1926–28); 28. ří-
jen (1924–26; 1925 Studie o K. H. Máchovi → K. H. M.:
Spisy 4, 1928), pokr. Nový 28. říjen (1926, lit. příl.
Květy); Jevišť (1919–21); Květy (1905); Legionář
(1926); Lid. noviny (1921–22); Loutkář (1932); Lu-
mír (1877, 1884; debut); Malý čtenář (1927); Mor. ve-
černík (Olomouc 1928); Národ (1919); Nár. osvobo-
zení (1924–25, i příl. Legionářský týden, pravidelné
FF a kurzivy); Nár. politika (1923, 1932); Naše kniha
(1928); Nová svoboda (1924); Novina (1908); Obrana
a rozhledy venkova (1922–24, 1926 pravidelný F);
Osvěta (1918); Osvěta lidu (1910, 1912); Osvobození
(1924); Otavan (Písek 1926–27); Pramen (1921,
1924–27); Právo lidu (1920 příl. Dělnická besídka,
1924); Přerovský obzor (1922); Republikánský hla-
satel (1922); Rozvoj (1928); Rudé právo (1921, 1924,
i příl. Dělnická besídka a Večerník RP); Světozor
(1883–84); Topičův sborník (1917–26); Tribuna
(1921–22, 1924; 1921 F Z mých literárních pamětí);
Úsvit; Venkov (1920, 1924–33, zejména satiry a po-
známky pod pseud.); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí
1885–86); Zlatá Praha (1884–85); Zvon (1905–13,
1919–20, 1935, BB); Ženský obzor (1914, 1916,
1932–33); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem,
který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Be-
letrie: Z poháru mládí* (BB 1884); *Rapsodie* (BB
1906, ve skutečnosti 1905); *Z deníku starého člověka*
(BB 1920); *Písně starého bohéma* (BB 1922, na obál-
ce Zpěvy bohémské); *Nocleh v lese* (D 1926); *Epita-
fy* (BB 1928). ■

LITERATURA: ● ref. Z poháru mládí: A. F. Tichý
(F. Dlouhý), Lit. listy 1885, s. 120; F. Zákrejs, Osvěta
1885, s. 276; F. K. (Kvapil), Ruch 1885, s. 360 ●; ● ref.
Rapsodie: J. S. Machar, Čas 17. 12. 1905 → Vzpomíná
se (1920, s. 80); -a-, Máj 4, 1905/06, s. 334; -áský., Zvon
6, 1905/06, s. 382; A. Novák, Přehled 4, 1905/06, s. 619;
an., PL 13. 1. 1906 ●; p.: k šedesátinám, Topičův sbo-
rník 6, 1918/19, s. 88; ● ref. Z deníku starého člověka:
M. Novotný, Cesta 3, 1920/21, s. 762; J. H. (Hora), RP
2. 2. 1921; J. V. S. (Sedlák), Tribuna 6. 2. 1921; A. N.
(Novák), Venkov 15. 2. 1921; J. Vrba, Pramen 1921,
s. 278; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 21, 1920/21, s. 574;
J. O. N. (Novotný), LidN 28. 7. 1921; Rad., Osvěta
1921, s. 319; J. V. Klíma, Střední škola 1922, s. 45 ●; ●
ref. Písně starého bohéma: J. V. Sedlák, Tribuna 13. 8.
1922; -a (J. Hora), RP 13. 8. 1922, příl. Dělnická be-
sídka; A. N. (Novák), LidN 29. 8. 1922; A. M. P. (Píša),
Proletkult 1, 1922/23, sv. 2, s. 47; -pa- (F. S. Procház-
ka), Zvon 23, 1922/23, s. 153; J. O. Novotný, Cesta 5,
1922/23, s. 289 ●; Ant. Veselý in Listy autorům (1924,
s. 191); J. S. Machar in Oni a já 1 (1927, s. 294) → Při
sklence vína (1929, s. 72); ● k sedmdesátinám: J. O. No-
votný, Cesta 10, 1927/28, s. 84; H., Družina českosl. le-

Zima

gionářů 20. 10. 1928; J. S. Machar, Tribuna 28. 10. 1928 → Při sklence vína (1929, s. 76); J. B. (Zyka Borotínský), Venkov 28. 10. 1928; an., LidN 29. 10. 1928; -vh., NL 30. 10. 1928; an., NO 31. 10. 1928; K. (F. V. Krejčí), PL 1. 11. 1928; drb. (J. Borecký), Zvon 29, 1928/29, s. 100; J. Kalý, Otavan 1929, č. 3, 4 ●; -vp- (V. Prokůpek): S. Z., Venkov 9. 12. 1930; (r): Básník S. Z. (ke kresbě), Venkov 17. 1. 1932; K. Khun (Kuhn) in Dějiny a kulturní obraz města Chlumce n. C. 2 (1932, s. 208); ● k pětasedmdesátinám: A. Chaloupka, Venkov 28. 10. 1933, příl.; an., Národ 1. 11. 1933 ●; ● nekrology: ma (O. Mrkvička), LidN 15. 5. 1938; ne (A. Novák), LidN 17. 5. 1938; an., Prager Presse 18. 5. 1938; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 503 ●; F. Zavřel in Za živa pohřben (1942, s. 74); V. Hánek: Starý bohém, Venkov 29. 10. 1943; aj.: Před 90 roky..., Východočes. kraj 1945, č. 13; -iw- (I. Wernisch), Zapomenutí 2, LitN 1990, č. 35; P. Kobetič in Osobnosti Chrudimska (2002, s. 270); (zní) in Spisovatelé Chrudimska 3 (2003, s. 114).

vfr

Václav Zima

* 22. 11. 1912 Plzeň

† 29. 12. 1976 Hrusice u Prahy

Lyrický básník duchovního zaměření, vycházející z katolicismu, literární recenzent a publicista, autor náboženských spisů.

Syn kováře. Od 1923 studoval na gymnáziu v Plzni, kde jej k literatuře přivedl jeho profesor, spisovatel J. F. Hruška (Z. již tehdy se spolužákem redigoval studentský hektografovaný časopis Maják). Po maturitě (1931) vystudoval bohosloví na Teologické fakultě Karlovy univerzity (vysvěcen na kněze 1936). Kaplanoval 1936 v Divišově a 1936–37 v Třebešicích na Benešovsku, 1937 v Uhříněvsi u Prahy a v Počáplech u Berouna, od 1938 v Libni (tehdy působil i jako profesor církevní historie na bohosloveckém učilišti v Dolních Břežanech nedaleko Prahy). Od 1946 až do odchodu na odpočinek byl farářem u Sv. Matěje v Praze, zpočátku zastával v církevní hierarchii ještě řadu funkcí (1952 arcibiskupský notář, 1955 čestný konzistorní rada, 1953 vikář 1. pražského vikariátu); postupně se však uzavíral v samotě své fary, trpěl depresemi a začaly se u něj projevovat příznaky vážné nemoci. Udržoval dlouholeté přátelství s posázavským farářem, povídkářem a homiletikem J. Pospíšilem a s kanovníkem svatovítské kapituly, básníkem J. Lebedou. Od 1938 byl aktivním členem Družiny literární

a umělecké v Olomouci, od 1939 členem Duchovní čes. akademie. Zhruba od 1972 žil v Charitním domově pro kněze v Hrusicích, kde také zemřel. Pohřben je na hřbitově u Sv. Matěje v Praze.

Z. tvorba beletristická, literárněkritická i jeho práce motivované kněžským povoláním úzce souzní se vztachem české křesťanské kultury 30. a 40. let. Básnickou prvotinu *Raněný hlas*, již charakterizují rozmáchlé hymnické verše, ovlivnila vizionářská lyrika O. Březiny, soudobá křesťanský orientovaná poezie (estetizace motivů chudoby, tesknosti a smrti inspirované J. Zahradníčkem) i dobový exotismus, zvláště ve skladbě o mámivé a usmrcující síle lásky (*Balada o lodníkově*). Sbíрка *Hlas k domovu* jednodušší (místy i písňovou) básnickou formou artikulovala autorův intimní vztah ke krásám rodného města a kraje, k hodnotovým konstantám domova a rodiny. Vrcholem Z. beletristického díla byl vypjatým patosem a dikcí Durychova katolicismu ovlivněný cyklus básní v próze *Chválení Prahy*, vzrušený chvalo zpěv inspirovaný architektonikou a urbanismem Prahy (sochy světců, Belveder, Vyšehrad, katedrála), které autor pokládal za vtělení božío řádu a pravdy katolicity. – Jako redaktor ovlivnil koncem 30. let novou podobu časopisu *Vlast*, kde (kromě čas. Jitro) publikoval literární kritiky a eseje, stati o vztahu křesťanství a literatury; uspořádal též sborník vzpomínek a statí přátel, ctitelů a žáků spisovatele J. F. Hrušky. Ve 40. letech redigoval homiletický časopis *Logos*, z kterého učinil kvalitní odbornou revui. Tehdy se Z. jako beletrista víceméně odmlčel a psal práce z oblasti církevní pastorace, katechetiky, apoštolátu a homilie.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Petr Drahoň (Jitro, *Vlast*); im., -im-, -ma-, -ma., MA., vz, vz., VZ., -vz-, Z., za., ZA. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1934); Archa (Olomouc 1931, 1933–34, 1937–39, 1941, i lit. ref.); Čes. deník (Plzeň 1930); Čes. západ (Plzeň); Duchovní pastýř (1962); Jitro (1929–34, 1937–39, 1941–42; 1929 básnický debut); Katol. noviny (1955, 1965, články o J. F. Hruškově); Logos (1946–48, mj. kázání); Mor. orlice (Brno); Muzeum (Brno); Na hlubinu (Olomouc 1932–34); alm. Poselství (Olomouc 1938); kal. Poutník svatováclavský (1947); Studentský časopis (1930); sb. V paměť Jana Františka Hrušky (1938); *Vlast* (1934, 1937–39, 1941; 1934 ukázký z knihy lyriky Gejíry duše, pseud. Petr Drahoň). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Raněný hlas* (BB 1936); *Hlas k domovu* (BB 1937); *Chválení Prahy* (BB v próze, 1940). – *Ostatní práce*: Svatý Jeroným (1934); *Žena v katolic-*

ké akci (b. d., 1946); Farnost – naše rodina (1947); Mariánská úcta na počátku našich dějin a v životě sv. patronů českých (1947). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Vlast (1937 od č. 1 – 1939 do č. 3, s J. Šollem), Logos (1946–48), Živé hlasy od Sv. Matěje (farní věstník, 1947, č. 1); *kalendář*: Poutník Svatováclavský... na r. 1948; *sborník*: V paměť Jana Františka Hrušky (1938). ■

LITERATURA: ● ref. sb. V paměť Jana Františka Hrušky: an., Vlast 1938, s. 42; kif., Akord 1939, s. 100 ●; ● ref. Chválení Prahy: Inz. (L. N. Zvěřina), Čteme 2, 1939/40, s. 224; M. K., Akord 7, 1939/40, příl. O knihách, s. 18; Sv. (O. Svozil), Archa 1940, s. 160; Čch. (K. A. Čcheidze), Venkov 30. 3. 1940; an., Bibliofil 1940, s. 44; J. Brambora, Střední škola 1941, s. 123 ●; an.: Pozdravení básníku (k šedesátinám), Katol. noviny 1972, č. 47; V. Vaško in Ne vším jsem byl rád (1999, s. 271).

vfr

Jan Nepomuk Václav Zimmermann

* 5. 5. 1788 Tomice (Bystřice-T.) u Benešova
† 27. 8. 1836 Praha

Autor historických a náboženských publikací, vydavatel staročeských literárních památek, nálezcce Milostné písně krále Václava; cenzor českých knih.

Podpisoval se i jako Jan Z., Jan Nep. Z.; německé práce jako Johann N., resp. Johann W. Z. – Pocházel z mlynářské rodiny; byl strýcem spisovatele Josefa Václava Z. V Praze studoval gymnázium, poté tzv. filozofii a teologii. Asi 1806 vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou a působil jako klášterní knihovník. Po ukončení studií a vysvěcení na kněze 1812 krátce kaplanoval na křižovnické faře na Starém Městě v Praze. 1815 se mu podařilo získat místo skriptora v univerzitní knihovně (zabýval se výpůjční agendou a vypracoval katalogy rukopisů), 1819 zde našel Milostnou píseň krále Václava, 1823 text staršího opisu básně Jelen z Rukopisu kralovédvorského; o původu, resp. autorství těchto skladeb jsou dosud vedeny spory. Asi 1821 byl ustanoven cenzorem českých knih (již dříve pomáhal s cenzurou hebrejských spisů a usiloval o místo v tomto oboru, byl též oficiálním translátorem z hebrejštiny) a v této funkci se projevil Z. estetický a ideový konzervatismus (mj. nepropustil Máchův román Cikáni). Zemřel zřejmě na břišní tyfus.

Z. historické a náboženské práce charakterizuje loajální promonarchistický a prorakouský

postoj a rigidní katolicismus, po metodologické stránce absence koncepce a nedostatečná vědecká kritičnost. Dvě publikace o počátcích vlády Habsburků v Čechách (*Příběhové království českého zběhlí za panování slavné paměti Ferdinanda I., resp. ... Maximiliána II.*) jsou sice prvními pracemi, které toto období souhrnně popsaly, avšak omezily se na výčet dat a událostí, namnoze neověřených či přebíraných z dobových kronik a beletrie. Nepomuckou tradici Z. připomněl spisem *Vorbothe einer Lebensgeschichte des heiligen Johann von Nepomuk...* a jeho populárnější českou verzí (*Životopis svatého Jana Nepomuckého...*). Polemikou i s husitstvím a josefínskými církevními reformami je naplněna několikadílná místopisná práce o dějinách pražských církevních památek zrušených Josefem II. (*Historisches Verzeichniss aller in der k. Hauptstadt Prag aufgehobenen Klöster, Kirchen und Kapellen*). Ambiciózní projekt měl původně obsáhnout popis historie všech zrušených staveb, avšak po Z. smrti nebyl dokončen. – Z. vydával také literární památky, zejména staročeské (Marka Tullia Cicerona Knihy o přátelství... v překl. Ř. Hrubého z Jelení, Bohuslava z Lobkovic... list panu Petrovi z Rosenberka..., Jana Joviána Pontana Knihy o statečnosti válečné..., Pokračování kroniky Beneše z Hořovic...), jeho edice jsou však pro četné úpravy a zásahy do textu nespolehlivé.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Tesar; J. V. Z...n, Z**n. ■ PŘÍSPĚVKY in: Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst (Víděň 1824, Die Kolowrate); Časopis pro katol. duchovenstvo (1828–34); Čechoslava (1824); Hlasatel český (1818); Vlastenský zvěstovatel (1823). ■ KNIŽNĚ. *Historické a církevně-historické práce*: Příběhové království českého zběhlí za panování slavné paměti Ferdinanda I. 1, 2 (1820, 1821); Příběhové království českého zběhlí za panování slavné paměti Maximiliána II. (1822); *Vorbothe einer Lebensgeschichte des heiligen Johann von Nepomuk...* (1829); *Životopis svatého Jana Nepomuckého, zpovědníka královny Johanny, když... stoletá památka jeho... se slavila s připojením služeb božích a modliteb* (1829); *Palma svatojanská! neb Modlitby při mši svaté... s připojením životopisu sv. Jana Nepomuckého* (1830); *Památka stoleté slavnosti církevního svatořečení svatého Jana Nepomuckého...* (1830); *Historisches Verzeichniss aller in der k. Hauptstadt Prag aufgehobenen Klöster, Kirchen und Kapellen* 1, 2 (1831, 1832, 2. d. též s tit. *Verfallene Denkmäler des frommen Sinnes oder Aufgehobene Klöster, Kirchen und Kapellen in der königl. Hauptstadt Prag*); *Verfallene Denkmäler des frommen Sinnes oder Aufgehobene Klöster, Kirchen und*